

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

Research Memoranda
nr. 1, jaargang 4, 2008

Moord, doodslag, taakstraf?

Een Zembla-uitzending nader bekeken

Albert Klijn, Frank van Tulder, Ralph Beaujean, Toon van der Heijden, Gerdien Rodenburg

Auteurs:

Raad voor de rechtspraak

Albert Klijn

Frank van Tulder

Stafbureau LOVS

Ralph Beaujean

Parquet-Generaal

Toon van der Heijden

Gerdien Rodenburg

Met medewerking van:

Raad voor de rechtspraak

Gerard Paulides

Eva Lambooj

Bart Diephuis

Marnix Croes

Peter van Dam

Stafbureau LOVS

Marie-Christine Tilman

Nils Kruis

Theo Weij

Laura Soeteman

Parquet-Generaal

Rob Valkenburg

Moord, doodslag, taakstraf?

Een Zembla-uitzending nader bekeken

Voorwoord

Dit onderzoek is door de Raad voor de rechtspraak – in samenwerking met het Landelijk Overleg van de voorzitters strafsectoren van de gerechtshoven en rechtbanken (LOVS) – en het College van procureurs-generaal gezamenlijk geïnitieerd. Het vond plaats naar aanleiding van de uitzending van Zembla op 14 oktober 2007: Moord, doodslag, taakstraf. In de uitzending werd een beeld van de hedendaagse strafrechtpraktijk geschetst waarvan de juistheid in hoge mate door Raad en College werd betwijfeld. De kritische aandacht van de media en het publiek voor het functioneren van de instanties die belast zijn met de strafrechtspleging, is zonder meer toe te juichen. Het is een van de belangrijke waarborgen voor kwaliteit. Dat wordt anders wanneer het gepresenteerde beeld afwijkt van de werkelijkheid. Dan dreigt op onjuiste gronden het publieke vertrouwen, dat zo noodzakelijk is voor het goed functioneren van het Openbaar Ministerie en de Rechtspraak, te worden aangetast. Het onderhavige onderzoek beoogt een meer accuraat beeld te schetsen dan het door Zembla bekritiseerde onderdeel van de strafrechtpraktijk: de taakstrafoplegging. Dit zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin.

Gelet op de onderscheiden posities die de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie staatsrechtelijk innemen, verdient de hier ondernomen samenwerking enige toelichting. De verschillen in verantwoordelijkheden binnen het strafproces staan een samenwerking bij de beschrijving van de feitelijke gang van zaken niet in de weg. Een dergelijke beschrijving vergt dat informatie vanuit beide instanties met elkaar in verband wordt gebracht. Het is dan ook niet meer dan logisch dat beide daarbij toezien op een correcte weergave. Dat vormt een noodzakelijke voorwaarde voor een inzichtelijk beeld, op basis waarvan de lezer vervolgens een oordeel kan vellen.

Daar waar in dit onderzoek de eigen verantwoordelijkheid van Rechtspraak en Openbaar Ministerie voorwerp van onderzoek vormt, wordt die duidelijk vermeld.

Den Haag, april 2008

F.W.H van den Emster,
voorzitter Raad voor de rechtspraak
H.N. Brouwer,
voorzitter College van procureurs-generaal

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
1 Vraagstelling in context	8
1.1 Aanleiding tot het onderzoek	8
1.2 Oogmerk en vraagstelling van het onderzoek	9
1.3 Opzet van dit rapport	10
2 De taakstraf: geschiedenis, doel, regelgeving en toepassing	12
2.1 Geschiedenis van wet	12
2.2 Doel van taakstraf	13
2.3 Regelgeving	14
2.4 Feitelijke toepassing	16
3 De oplegging van taakstraffen in 2006	18
3.1 Hoe vaak een taakstraf bij ernstige zaken?	18
3.2 Taakstraffen: voor welke zaken?	19
3.2.1 Opzet van de steekproef	19
3.2.2 Zwaarte van de straf	21
3.2.3 Kenmerken van de dader	22
3.2.4 Kenmerken van de daad	23
3.2.5 De motivering door de rechter	24
3.2.6 De omgeving van de rechter	25
3.2.7 De zaken in samenhang	26
3.3 Conclusie	30
4 Vorderingen van taakstraffen door het OM: beleid en praktijk	32
4.1 Vraag en wijze van beantwoording	32
4.2 Het formele toetsingskader	32
4.3 De vorderingspraktijk bij ernstige gewelds- of zedenmisdrijven	33
4.3.1 Zaaksselectie	33
4.3.2 Beoordeling	34
4.3.3 Conclusie	36
4.4 Meerdere taakstraffen bij dezelfde persoon	36
4.5 Conclusie	38

5 De straftoemeting door de rechter in detail	40
5.1 Opzet van externe beoordeling	40
5.2 Resultaat van externe beoordeling	41
5.2.1 Het kwantitatieve beeld	41
5.2.2 Het kwalitatieve beeld	41
5.2.2.1 Gereede twijfel aan de opgelegde straf	42
5.2.2.2 Verschil van mening over straf	43
5.2.2.3 Instemming met de opgelegde taakstraf	49
5.3 Conclusie	56
Bijlage	
1 De cijfers van Zembla	58
2 Aanwijzing Taakstraffen	62
3 Afgedane strafzaken 2006	66
4 Opgevraagde informatie	68
5 De strafindicator	72
Over de auteurs	74

Samenvatting

Op 14 oktober 2007 wijdde het actualiteitenprogramma Zembla een uitzending aan taakstraffen. In de kern genomen bevatte deze uitzending drie beweringen:

- de taakstraf wordt in weerwil van de geldende regels door het Openbaar Ministerie geëist in situaties waar al eerder een taakstraf is opgelegd;
- de rechter legt de taakstraf ook bij ernstige misdrijven op, hoewel die straf daarvoor door de wetgever niet is bedoeld;
- de taakstraf wordt door de Nederlandse bevolking niet als een echte straf beschouwd.

Dit onderzoek gaat nader in op de eerste twee beweringen. Onderzoek naar de juistheid van de gedane beweringen is belangrijk, want zouden ze juist zijn dan wordt daarmee het publieke vertrouwen in het Openbaar Ministerie en de Rechtspraak aangetast. Zijn de beweringen daarentegen onjuist, dan wordt het publieke vertrouwen ten onrechte verzwakt. Vandaar dat de Raad voor de rechtspraak – in samenwerking met het Landelijk Overleg Voorzitters Strafsectoren (LOVS) – en het College van procureurs-generaal gezamenlijk dit onderzoek naar de praktijk van de taakstraf hebben geïnitieerd.

In het onderzoek staan vier vragen centraal. Deze vragen en de belangrijkste bevindingen bij de beantwoording zijn de volgende.

1. Hoe vaak werd in 2006 in Nederland door de rechter bij een ernstig misdrijf een taakstraf opgelegd?

We hanteren hier de definitie van ernstige misdrijven die Zembla ook hanteerde. Het gaat om:

- Moord en poging tot moord (Sr 289);
- Doodslag en poging tot doodslag (Sr 287, 288);
- Zware mishandeling (Sr 302, 303);
- Verkrachting en poging tot verkrachting (Sr 242);
- Aanranding (Sr 246);
- Ontucht (Sr 247, 249).

In totaal zijn in 2006 bijna 150.000 strafzaken door de rechter in eerste aanleg afgedaan. Het aantal veroordelingen door de rechter vanwege 'ernstige misdrijven' bedraagt ruim 2.500 (1,7%). In ruim de helft van deze veroordelingen (52%) werd een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd. In 14% blijft het bij een taakstraf zonder vrijheidsstraf, in bijna alle overige gevallen gaat het om een combinatie van een taakstraf en een (onvoorwaardelijke of voorwaardelijke) vrijheidsstraf. De rechter heeft in geen enkel geval van een bewezen verklaarde moord of doodslag in 2006 een taakstraf opgelegd.

2. Bij welke 'ernstige misdrijven' legde de rechter een taakstraf op?

De bovengenoemde delictaanduidingen zijn algemene juridische kwalificaties waaronder nogal verschillende strafbare situaties schuil gaan. Wat de strafwet bijvoorbeeld verstaat onder 'verkrachting' kan variëren van een opgedrongen tongzoen tot het met geweld genitaal binnendringen van het lichaam. Het ligt voor de hand dat die verscheidenheid in strafbaar gedrag tot uiting komt in variatie in de op te leggen straf.

Voor de beantwoording van deze vraag is een analyse gemaakt van een steekproef uit de 'ernstige misdrijven'. De steekproef bestond uit 213 zaken; daarvan vielen 27 zaken af omdat deze ten onrechte als 'ernstig misdrijf' waren geclassificeerd, en 17 omdat de dossiers niet (tijdig) voor onderzoek beschikbaar waren. De analyse berust dus op 169 zaken.

Aan de hand van diverse in het rapport beschreven criteria is een maatstaf ontwikkeld waarmee de variatie in 'strafwaardigheid' van de delicten in beeld kan worden gebracht. Uit de analyse blijkt dat bij zaken waarvoor de rechter een taakstraf oplegt, de eigenschappen van de dader (jonge leeftijd, gering strafrechtelijk verleden, inzet dader voor verbetering) vaak de 'strafwaardigheid' verminderen. Ook de 'stemmen' uit de omgeving

van de rechter (eis OM, advies reclassering c.s.) wijzen daarbij meestal in de richting van een taakstraf. De rechter legt langere taakstraffen en minder 'kale' taakstraffen op, als sprake is van 'meer strafwaardige' misdrijven.

3. Is de vorderingspraktijk in overeenstemming met de beleidsregels van het OM en conform de bedoeling van de wetgever?

Het steekproefbestand geeft ook inzicht in de vorderingspraktijk bij ernstige gewelds- of zedenmisdrijven. Hebben officieren van justitie zich gehouden aan het in de Aanwijzing Taakstraffen bij dergelijke misdrijven gehanteerde uitgangspunt: *geen taakstraf, tenzij?*

Van deze 169 bestudeerde zaken hadden er 120 betrekking op meerderjarige verdachten; alleen die zijn relevant in dit verband. In 94 van deze zaken bleek een taakstraf te zijn gevorderd en in 18 daarvan bleek het louter een taakstraf zonder (onvoorwaardelijke of voorwaardelijke) vrijheidsstraf te betreffen. Gelet op de aanwijzing kunnen in deze zaken vraagtekens worden geplaatst bij de eis. De 18 betreffende zaken zijn daarom voorgelegd aan drie ervaren officieren van justitie, gedetacheerd bij het Parket-Generaal. Aan hen is de vraag gesteld of zij zich konden vinden in de eis van hun collega. In vijf zaken vonden zij de eis te licht. De betreffende vorderingen staan daarmee op gespannen voet met de Aanwijzing Taakstraffen.

De aanwijzing stelt ook dat meerderjarige verdachten die al twee of meer keer een taakstraf hebben ondergaan, in beginsel niet meer voor een taakstraf in aanmerking komen. Het blijkt dat circa 9% van de in 2006 aangeboden of opgelegde taakstraffen betrekking heeft op verdachten/veroordeelden die in de periode 2002-2006 al twee of meer taakstraffen hebben ondergaan. Bij circa 2% van de taakstraffen in 2006 is sprake van een eis die niet zonder meer in lijn is met de aanwijzing over het herhaald vorderen van een taakstraf. Het opleggen van hoge aantallen taakstraffen aan dezelfde persoon komt vooral voor bij over-

tredingen. Dit heeft veelal een wetstechische oorzaak, omdat de rechter elke overtreding apart moet bestraffen en dus niet voor alle overtredingen gezamenlijk één straf kan opleggen.

4. Is de beslissing tot oplegging van een taakstraf bij 'ernstige misdrijven' in die gevallen, waarbij het OM een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf vorderde, in overeenstemming met de letter en geest van de wet?

Er zijn voor rechters geen richtlijnen, vergelijkbaar met die van het Openbaar Ministerie. Toch is het zaak om kritisch en met distantie naar de praktijk te kijken. Vandaar dat de Raad voor de rechtspraak heeft besloten een aantal rechterlijke beslissingen ter beoordeling voor te leggen aan prof. mr. E. Prakken (emeritus hoogleraar strafrecht en strafprocesrecht te Maastricht en advocaat te Amsterdam) en prof. mr. G.J. Knoops (hoogleraar internationaal strafrecht te Utrecht en advocaat te Amsterdam). Beiden kregen inzage in de beschikbare stukken van die zaken (uit het bestand van 169 zaken) waarin de officier van justitie een onvoorwaardelijke gevangenisstraf had geëist, maar waarin de rechter besliste tot een taakstraf en dus duidelijk afweek van die eis. Zij moesten vervolgens de vraag beantwoorden: kan het bewezen feitencomplex en/of de motivering het opleggen van een taakstraf dragen? In totaal ging het om 28 zaken. In één zaak – poging tot doodslag – oordeelden de beide beoordelaars dat de straf naar hun opvatting te licht was; in zes zaken – alle zedenzaken – verschilden ze daarover van mening. In de resterende 21 zaken waren de beoordelaars beiden van mening dat de beslissing van de strafrechter begrijpelijk was. Over het geheel gezien spraken beide beoordelaars hun grote tevredenheid uit over de strafrechtspraktijk die zij onder ogen hadden gekregen.

Deze uitkomsten maken duidelijk dat de praktijk van het opleggen van taakstraffen in zeer hoge mate verloopt volgens de voorgeschreven regels en de daarachter liggende bedoeling van de wetgever. Incidentele afwijkingen daarbij zijn een inherent kenmerk van elke praktijk.

Vraagstelling in context

1.1 Aanleiding

Moord, doodslag, taakstraf was de titel van de op zondagavond 14 oktober 2007 uitgezonden aflevering van het VARA/NPS programma Zembla. Op de website werd deze aflevering als volgt aangekondigd:

“Nederland is kampioen in het uitdelen van taakstraffen. Deze sanctie, bedoeld om daders een gevangenisstraf te besparen, is inmiddels uitgegroeid tot een populaire straf in Nederland. In ‘Moord, doodslag, taakstraf’ worden voor het eerst cijfers gepresenteerd, waaruit blijkt dat rechters ook voor zwaardere delicten taakstraffen opleggen. Zembla laat betrokkenen aan het woord, die het slachtoffer zijn geworden van een delict en verbijsterd waren over de straf die vervolgens is opgelegd. Zoals in de zaak tegen de scoutingleider uit Vlaardingen, die een taakstraf kreeg voor ontucht en het vervaardigen van kindporno. Ook daders komen aan het woord. Uit hun antwoorden blijkt dat de beoogde doelstellingen van een sanctie – preventie, afschrikking, vergelding en strafoplegging – heel vaak niet worden gehaald. Zoals bij Peter, die vorig jaar een taakstraf kreeg omdat hij twee ambulancebroeders ernstig bedreigde en bij Aad, die drie keer een taakstraf kreeg opgelegd en met het allergrootste plezier zijn werkstraf deed in de keuken van een verzorgingstehuis. Aad: ‘Wat hebben ze ermee bereikt? Niets. Het resultaat van deze taakstraffen is nul komma nul.’ Zembla hield een enquête onder vijfhonderd instellingen, waar taakgestraften te werk worden gesteld. Hen werd gevraagd hoe zij aankijken tegen de straf en de manier waarop die wordt beleefd en uitgevoerd. Een groot deel van de instellingen heeft de indruk dat de taakgestraften hun werkstraf nauwelijks als straf ervaren.”

In de uitzending werd gebruik gemaakt van informatie die de redactie had gekregen van het Parket-Generaal. Het betrof een door het WODC gemaakt cijfermatig overzicht van het aantal door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke taakstraffen voor een aantal

‘ernstige delicten’ in de jaren 2003, 2004, 2005, 2006. Deze gegevens hadden zowel betrekking op meerderjarigen als minderjarigen (zie: bijlage 1). Daarnaast kwamen, zoals aangekondigd op de website, (verwanten van) slachtoffers en daders aan het woord.

Kort en zakelijk samengevat was de strekking van de uitzending een drieledige:

- de taakstraf wordt in weerwil van de geldende regels geëist in situaties waar al eerder een taakstraf is opgelegd;
- de taakstraf wordt opgelegd bij ernstige misdrijven, waarvoor die straf niet door de wetgever bedoeld was;
- de taakstraf wordt door de bevolking niet als een echte straf ervaren.

Deze strekking weerspiegelde zich in de krantenkoppen de dag na de uitzending, waaronder:

- “Taakstraf verkrachting. Rechters wijken van richtlijn af” (De Telegraaf, 14 oktober)
- “Een moordenaar met taakstraf” (NRC/Handelblad 15 oktober)
- “Rechters grijpen te vaak naar taakstraf” (De Volkskrant, 15 oktober)

Deze uitzending vormde vervolgens onderwerp van het ‘vragenuurtje’ van de Tweede Kamer op dinsdag 16 oktober 2007. Van de zijde van de VVD werd bij monde van het lid Teeven gepleit voor een aanscherping van de wetgeving zodat de beslissingsruimte voor de rechter wordt ingeperkt. Het CDA en de PVV ondersteunden die wens.¹

“Iedereen die wel eens een oor in de samenleving te luisteren legt, (...) zal zeker niet verrast zijn geweest door de uitkomsten van een onderzoek van het tv-programma Zembla waarbij het Openbaar Ministerie de gegevens heeft aangeleverd en voor het eerst landelijk de cijfers van de taakstraffen in beeld heeft

¹ Daarbij past de kanttekening dat de laatste politieke partij veel verder wenst te gaan, namelijk door het invoeren van minimumstraffen.

1

gebracht. (...)

De essentie van mijn vragen is namelijk of deze minister van Justitie op basis van de cijfers bereid is om de straftoemettingsvrijheid van rechters voor taakstraffen wettelijk in te perken. (...)

Is de minister met de Kamer bereid om die verantwoordelijkheid als wetgever te nemen nu de rechter op dit punt de wet niet goed uitlegt? Dat is immers de constatering.”

De minister van Justitie toonde zich bezorgd over de geschetste situatie indien het door Zembla geschetste beeld juist zou zijn. In dat verband deelde hij mee dat er reeds contact geweest was met vertegenwoordigers van zowel de Rechtspraak als het Openbaar Ministerie over nader onderzoek. Hij zegde toe dat de uitkomsten van het binnen beide kringen geïnitieerde onderzoek de Kamer ter kennis zouden worden gebracht.

1.2 Oogmerk en vraagstelling van onderzoek

Een verantwoorde bezinning op een onderdeel van de strafvorderings- en straftoemettingspraktijk vergt een feitelijk correcte en in detail juiste weergave van de stand van zaken. De bewuste uitzending roept in dat verband de volgende vragen op.

1. Hoe vaak werd in 2006 in Nederland door de rechter een taakstraf opgelegd bij een 'ernstig misdrijf'?

Het belang van deze vraag vloeit voort uit het feit dat in de Zembla-uitzending de aandacht geheel en al beperkt bleef tot de taakstraf als justitiële reactie op 'ernstige misdrijven'. De verhouding tussen de toepassing van de taakstraf enerzijds en de vrijheidsstraf anderzijds blijft daarmee aan het oog onttrokken. Voor een evenwichtige beoordeling van de ernst van de mogelijke problematiek, is inzicht in de relatieve omvang ervan noodzakelijk.

2. Bij welke 'ernstige misdrijven' legde de rechter een taakstraf op?

Het belang van deze vraag vloeit voort uit het feit dat de in uitzending gepresenteerde cijfers betrekking hebben op juridische kwalificaties. Een dergelijke juridische kwalificatie van misdrijven zegt lang niet alles over het feitelijk gedrag van de daders dat daaronder verscholen ligt en de relevante omstandigheden daarbij. Dit elementaire – maar voor het grote publiek veelal onbekende – verschil werd in de uitzending niet aan de orde gesteld.

Daarop wees daags na de uitzending prof. Y. Buruma, hoogleraar strafrecht en strafprocesrecht aan de Radboud Universiteit, toen hij opmerkte dat onder de juridische kwalificatie van 'verkrachting' ook een opgedrongen tongzoen valt en dat de straf uiteraard in samenhang met het gedrag moet worden begrepen.² In hoeverre het achter de kwalificatie liggende gedrag als 'ernstig' moet worden beschouwd, is een vraag die in dit onderzoek beantwoord dient te worden.³

3. Is de vorderingspraktijk in overeenstemming met de beleidsregels van het OM en conform de bedoeling van de wetgever?

In de uitzending werden ook vraagtekens geplaatst bij het vorderingsbeleid van het OM. Verwezen werd naar richtlijnen waarin vastgelegd is dat een taakstraf niet wordt gevorderd bij verdachten van ernstige gewelds- en zedenzaken. Ook werd gesteld dat het niet conform de geldende regels is dat ten aanzien van verdachten meer dan één keer een taakstraf wordt geëist.⁴ Wat zijn de regels voor het vorderingsbeleid en in welke mate is er feitelijk sprake van afwijking daarvan?

4. Is de beslissing tot oplegging van een taakstraf door de rechter in die gevallen, waarbij het OM een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf vorderde, in overeenstemming met de letter en geest van de wet?

Binnen het geldende strafrecht heeft de rechter principieel de vrijheid waar het de toemeting van de straf betreft. Dit laat onverlet dat in de praktijk van de straftoemeting de vordering van de officier van justitie

² Aldus: Trouw, 16 oktober. De redactie tekent daarbij aan: In het betreffende wetsartikel is sprake van het seksueel binnendringen van het lichaam.

³ Juist omwille van dit onderscheid tussen de juridische kwalificatie en de gedragsbeoordeling zullen we in de tekst van het rapport steeds als we het over de kwalificaties hebben, gebruik maken van de schrijfwijze 'ernstige misdrijven'.

⁴ Zo werd onder meer gesteld dat er in 2006 zelfs iemand was die voor de 19e maal een taakstraf kreeg opgelegd.

doorgaans een belangrijk richtsnoer vormt. In de uitzending van Zembla werd gesuggereerd dat rechters stelselmatig van de eis tot een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf afweken en kozen voor een te lichte sanctie: de taakstraf. In welke mate is dat het geval?

1.3 Opzet van dit rapport

In de navolgende hoofdstukken komen de bovenstaande vragen in de gepresenteerde volgorde aan de orde. Daaraan voorafgaand geeft hoofdstuk 2 informatie over de totstandkoming van de taakstraf en de bedoeling van de wetgever. Ook wordt kort ingegaan op de ontwikkeling van de toepassing ervan sedert de inwerking-treding van de wet.

Hoofdstuk 3 geeft het antwoord op de onderzoeksvragen 1 en 2. In een beschrijvende analyse van de huidige praktijk komen frequentie en omstandigheden bij het opleggen van taakstraffen aan de orde. Onze analyse berust op een steekproef van de 'ernstige misdrijven' waarover Zembla rapporteerde. Al deze hoofdstukken zijn geschreven onder de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Raad voor de rechtspraak en het College van procureurs-generaal.

De hoofdstukken 4 en 5 zijn daarentegen niet primair beschrijvend, maar evaluerend van aard. Gevolg hiervan is het onderscheid in verantwoordelijkheid voor de beide hoofdstukken. In hoofdstuk 4 wordt door het Parket-Generaal de vraag beantwoord hoe de geldende Aanwijzing Taakstraffen bij meerderjarigen in de praktijk wordt toegepast. Daarmee wordt vraag 3 beantwoord. Hoofdstuk 5 valt onder de verantwoordelijkheid van de Raad voor de rechtspraak (in samenwerking met het LOVS). In dit hoofdstuk wordt de vierde onderzoeksvraag beantwoord; daarmee wordt de aandacht specifiek op de rechterlijke beslissing gericht.

Vooraf nog één opmerking over het onderzoek. Gegeven de vraagstelling, richt het onderzoek zich steeds op de toepassing van de taakstraf bij 'ernstige misdrijven'. Het bestrijkt dus slechts een deel van de strafzaken en een deel van de daarbij opgelegde straffen. Op basis van de hier gepresenteerde percentages kan men niet zonder meer uitspraken doen over de praktijk van de straftoemeting in ons land.

De taakstraf: geschiedenis, doel, regelgeving en toepassing

Of een praktijk afwijkt van de (wettelijke) regels en/of van de oogmerken van de regelgever valt slechts te constateren wanneer men kennis heeft van beide aspecten. In dit hoofdstuk worden de totstandkoming van de wet en de oogmerken van de wetgever daarbij bekeken.⁵ Ter afsluiting volgt een kort overzicht van de ontwikkeling van de toepassing van de taakstraf sinds de invoering daarvan.

2.1 Geschiedenis van de wetgeving

De ontwikkeling van de taakstraf startte in het begin van de jaren zeventig onder de benaming van 'dienstverlening', die als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke veroordeling kon worden opgelegd. Op 1 december 1989 werd na een periode van experimenteren met de dienstverlening als nieuwe hoofdstraf in het Wetboek van Strafrecht geïntroduceerd de straf van het verrichten van onbetaalde arbeid ten algemene nutte.⁶ De doelstellingen van deze nieuwe alternatieve straf waren het terugdringen van de (duurdere) korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, het bijdragen aan de humanisering van de strafrechtspleging en het terugdringen van recidive.⁷ In de wet werd bepaald dat de onbetaalde arbeid ten algemene nutte in de plaats kon komen van een vrijheidsstraf, waarvan het onvoorwaardelijk ten uitvoer te leggen gedeelte niet meer dan zes maanden bedroeg. De verdachte moest toen nog instemmen met de oplegging van de alternatieve sanctie.

De 'onbetaalde arbeid ten algemene nutte' is op 1 februari 2001 door de Wet taakstraffen overgegaan in de 'taakstraf' als zelfstandige hoofdstraf.⁸ De eis dat de verdachte instemt met de oplegging van die nieuwe (alternatieve) straf is komen te vervallen. Hoewel de inhoud van de taakstraf aanvankelijk beperkt was tot het verrichten van onbetaalde arbeid (de 'werkstraf') is met de inwerkingtreding van die wet ook de leerstraf als zelfstandige hoofdstraf in het sanctierecht opgenomen.⁹ Het huidige artikel 9, tweede lid van het Wetboek van Strafrecht luidt als volgt:

"Ten aanzien van misdrijven die worden bedreigd met een vrijheidsstraf of een geldboete of ten aanzien van overtredingen die worden bedreigd met een vrijheidsstraf kan in plaats daarvan een taakstraf worden opgelegd. Een taakstraf bestaat uit een werkstraf, zijnde het verrichten van onbetaalde arbeid, of een leerstraf, zijnde het volgen van een leerproject, of een combinatie van beide."

Inmiddels is de taakstraf uitgegroeid tot een afdoeningsvorm in het strafrecht die zich in de algemene opvatting qua zwaarte bevindt tussen de geldboete en de vrijheidsstraf.¹⁰ Volgens de Memorie van Toelichting kan een lange taakstraf worden gezien als een alternatief voor de korte vrijheidsstraf en de korte taakstraf als alternatief voor een voorwaardelijke veroordeling.

⁵ De tekst van dit hoofdstuk is grotendeels verzorgd door de medewerkers van het stafbureau van het LOVS.

⁶ Staatsblad 1989, 482.

⁷ Kamerstukken II 1986-1987, 20 074, nr. 6, p. 2-3.

⁸ Staatsblad 2000, 365. De wettelijke bepalingen met betrekking tot de taakstraf zijn opgenomen in Boek I, Titel II van het Wetboek van Strafrecht (artikelen 22c tot en met 22k). In artikel 74 lid 2 onder f van het Wetboek van Strafrecht is per 1 februari 2001 ook opgenomen dat het openbaar ministerie de mogelijkheid heeft om bij minder ernstige strafbare feiten een taakstraf als transactievoorwaarde aan te bieden.

⁹ Ten behoeve van de overzichtelijkheid is door de Reclassering een Nationale Menukaart Leerstraffen ontwikkeld met een overzicht van alle leerstraffen die aan bepaalde kwaliteitseisen voldoen. De menukaart is te raadplegen op: <http://www.reclasseringnederland.nl/wp-content/uploads//2007/11/menukaartleerstraffen.pdf>. In de toekomst worden de leerstraffen omgevormd tot erkende gedragsinterventies die in het kader van een voorwaardelijke veroordeling kunnen worden opgelegd.

¹⁰ In 2007 zijn 29.888 werkstraffen en 579 leerstraffen door de Reclassering uitgevoerd (bron: www.reclasseringnederland.nl).

2

Met de inwerkingtreding van de Wet OM-afdoening per 2 februari 2008, heeft de officier van justitie de mogelijkheid gekregen om ook zelfstandig een taakstraf op te leggen in de vorm van een 'strafbeschikking'. De verdachte heeft de mogelijkheid om tegen deze beschikking verzet aan te tekenen bij de rechter.¹¹

2.2 Doel van de taakstraf

De wetgever heeft zich bij de voorbereiding van het wetsvoorstel Taakstraffen een aantal keren uitgelaten over het doel van de taakstraf. Alternatieve sancties – zoals ook de taakstraf aanvankelijk werd onderscheiden van de traditionele sancties als de geldboete en gevangenisstraf – richten zich niet alleen tot de samenleving als teken dat normen niet mogen worden geschonden, maar zij spreken in het bijzonder ook de dader aan op zijn verantwoordelijkheid. Binnen de door het strafkarakter bepaalde kaders kunnen pedagogische elementen worden ingebouwd. Het gaat er dan niet in de eerste plaats om de dader leed toe te voegen, maar om deze te wijzen op zijn verantwoordelijkheid tegenover de samenleving. Vooral bezien vanuit de doelstelling van het strafrecht van de speciale preventie acht de minister de taakstraf een goede sanctie.¹²

Met het opleggen van een taakstraf zouden de nadelige effecten die aan detentie kleven zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. De gehele tenuitvoerlegging van de taakstraf moet gericht zijn op resocialisatie, anders dan bij de vrijheidsstraf waarbij de resocialisatie meer aan het einde van de straf aan de orde komt. De zwaardere werk- en leerstraffen zouden ook een generaal preventieve werking hebben. Een taakstraf kan immers relatief snel worden ten uitvoer gelegd (mede gelet op de maximale termijnen voor tenuitvoerlegging) en kan zo invulling geven aan een lik-op-stuk-beleid.

Als bijkomend voordeel van de taakstraf wordt beschouwd dat bij de tenuitvoerlegging ervan kan worden ingegaan op de specifieke kenmerken van een veroordeelde. De taakstraf is daarom niet alleen relatief goedkoop ten opzichte van een traditionele sanctie als de vrijheidsbenemende straf (gevangenisstraf/hechtenis), maar draagt ook bij aan maatwerk in de sanctieoplegging, een humane benadering van veroordeelden en goede kansen voor normbevestiging en resocialisatie.¹³

Voor een grote groep veroordeelden die anders in aanmerking zou komen voor een (al dan niet deels voorwaardelijke) detentie van relatief korte duur, geldt dat het maatschappelijk belang niet noodzakelijkerwijs gediend is met hun verwijdering uit de samenleving. De mate waarin zij al dan niet een daadwerkelijk veiligheidsrisico vormen speelt hierbij een belangrijke rol. Deze veroordeelden kunnen op een andere, positief geladen wijze doordrongen worden van het feit dat zij de strafrechtelijk te handhaven norm overtreden hebben. De taakstraf biedt in die gevallen uitkomst, aldus de wetgever.

In de brief van de minister van Justitie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van 21 september 2001 ter aanbieding van de beleidsnota Sancties in Perspectief, wordt over het strafdoel van de taakstraf het volgende overwogen:

"Als referentiekader voor de heroriëntatie zijn eerst de doelen van de sanctietoepassing in kaart gebracht. Deze zijn verrat in de zogeheten verenigingstheorie. Die behelst, kortweg, dat straffen enerzijds dienen ter vergelding van gepleegde criminaliteit, en anderzijds ter preventie van toekomstige criminaliteit. Die preventie valt weer uiteen in twee delen. Speciale preventie is gericht op de individuele dader; generale preventie richt zich op alle potentiële daders. Daarnaast dient het strafrecht ertoe om slachtoffers van misdrijven genoegdoening te bieden en om de burgers die zich wel aan de regels te houden in hun normen te bevestigen. (...)

¹¹ De Wet OM-afdoening wordt gefaseerd ingevoerd (Staatsblad 2006, nr. 330). De mogelijkheid de taakstraf op te leggen als strafbeschikking wordt voorsnog niet ingevoerd. Dit gebeurt niet eerder dan in 2009.

¹² Kamerstukken II 1997-1998, 26 114, nr. 3, p. 1.

¹³ Kamerstukken II 1997-1998, 26 114, nr. 3, p. 2.

Vraagt vergelding om een sobere, gestrenge benadering; speciale preventie vergt juist een dader-gerichte aanpak waarbij de terugkeer in de samenleving centraal staat. Een sanctiestelsel dat aan alle aspecten volledig recht doet, is in de praktijk niet haalbaar. Er zullen dus altijd spanningen zijn bij de sanctietoepassing.

(...)

Taakstraffen worden in beginsel niet gevorderd bij ernstige gewelds- en zedendelicten, of in verstekzaken waarbij onvoldoende duidelijk is of betrokkene de taakstraf ook daadwerkelijk zal verrichten. In die gevallen is een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf aangewezen.¹⁴

In de toelichting op het wetsvoorstel Taakstraffen wordt door de wetgever stilgestaan bij de vraag of een leerstraf zowel door degene die deze moet ondergaan als door de buitenwereld als een vorm van leedtoevoeging wordt ervaren. Die vraag werd toen positief beantwoord.¹⁵ In de Zembla-uitzending werd met zoveel woorden het tegendeel beweerd; de taakstraf zou niet meer als een straf ervaren worden noch door hen die de straf opgelegd hadden gekregen noch door de samenleving. In hoeverre deze stelling juist is, blijft in dit onderzoek buiten beschouwing. Een toetsing van die bewering ging de opzet van dit project te buiten.¹⁶ Datzelfde geldt voor de vraag naar het uiteindelijke effect van de straf.

2.3 Regelgeving

In de toelichting op het wetsvoorstel tot invoering van de onbetaalde arbeid ten algemene nutte (in 1989) overwoog de wetgever dat de zwaarte van de straf werd bepaald door zowel het aantal uren te verrichten arbeid als de aard en de zwaarte van die arbeid.¹⁷ In de praktijk bleek de rechter zich echter steeds vaker te beperken tot het opleggen van het aantal uren onbetaalde arbeid ten algemene nutte zonder zich daarbij uitdrukkelijk uit te laten

over de inhoud van die arbeid. De invulling van de straf werd overgelaten aan de Reclassering.

Bij de oplegging van een taakstraf geeft de rechter in de uitspraak aan of de verdachte een werkstraf, een leerstraf dan wel een combinatie van beide dient te verrichten. Het aantal uren dat de taakstraf duurt, bedraagt ten hoogste 480 uur. De duur van de werkstraf (als onderdeel van de taakstraf) mag echter niet boven de 240 uur uitstijgen. De veroordeelde moet de taakstraf voltooien binnen een jaar nadat de uitspraak van de rechter onherroepelijk is geworden, waarbij de mogelijkheid bestaat deze termijn ambtshalve dan wel op verzoek van de veroordeelde te verlengen. De organisatie van en het toezicht op de tenuitvoerlegging van de taakstraf zijn in handen van de Reclassering. Over de voortgang en afloop van de taakstraf bericht de Reclassering het CJIB aan de hand van een zogenaamd afloopbericht.¹⁸ Als uit dit afloopbericht blijkt dat de veroordeelde de taakstraf niet naar behoren heeft verricht, kan door de officier van justitie de tenuitvoerlegging worden bevolen van de (door de rechter bij de oplegging van de taakstraf vastgestelde) vervangende hechtenis. De veroordeelde zal dan alsnog een vrijheidsstraf moeten ondergaan, tegen deze beslissing kan bezwaar worden gemaakt bij de rechter.

In artikel 22d van het Wetboek van Strafrecht is voorgeschreven dat voor elke twee uur van de taakstraf niet meer dan één dag vervangende hechtenis mag worden vastgesteld voor het geval de veroordeelde de taakstraf niet naar behoren verricht. Sinds 2001 bestaat er een omrekeningstabel voor de door de rechter vast te stellen vervangende hechtenis.¹⁹ Voor elke twee uur van de taakstraf die een veroordeelde niet heeft voltooid, zal hij in beginsel één dag hechtenis moeten ondergaan.

¹⁴ Kamerstukken II 2000-2001, 27 419, nr. 1, p. 3.

¹⁵ Kamerstukken II 1997-1998, 26 114, nr. 3, p. 9.

¹⁶ Het behoeft geen betoog dat een dergelijk onderzoek zeker gewenst genoemd kan worden.

¹⁷ Kamerstukken II 1986-1987, 20 074, nr. 3, p. 7.¹⁸ Zie <http://www.rechtspraak.nl/Naar+de+rechter/Landelijke+regelingen/Sector+strafrecht/>.

¹⁸ De executie van de taakstraf is nader geregeld in de Aanwijzing executie (vervangende) vrijheidsstraffen, taakstraffen van meerderjarigen, geldboetes, schadevergoedings-, ontnemingsmaatregelen en Europese geldelijke sancties (Staatscourant 28 januari 2008, nr. 19).

¹⁹ Zie <http://www.rechtspraak.nl/Naar+de+rechter/Landelijke+regelingen/Sector+strafrecht/>.

Na de mondelinge behandeling van het wetsvoorstel heeft de minister van Justitie de Tweede Kamer geïnformeerd over de strafvorderingsrichtlijn voor officieren van justitie inhoudende dat het vorderen van een taakstraf in beginsel is uitgesloten in strafzaken waarin ernstige gewelds- of zedenmisdrijven ten laste zijn gelegd.²⁰ Dit uitgangspunt is sinds 1 februari 2001 vastgelegd in de Aanwijzing Taakstraffen.²¹ De aanwijzing heeft uitsluitend betrekking op het aanbieden dan wel vorderen van een taakstraf bij meerderjarigen. In de aanwijzing worden meerdere contra-indicaties voor het aanbieden (als transactie) dan wel vorderen van een taakstraf genoemd. De voor dit onderzoek relevante contra-indicaties zijn dat in beginsel geen taakstraf zal worden aangeboden (als transactie) dan wel gevorderd bij:

1. verdachten van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven;
2. verdachten die reeds meer dan 1 keer een taakstraf kregen opgelegd of als transactie hebben ondergaan.

De onder 1 genoemde contra-indicatie impliceert dat binnen de categorie gewelds- en zedenmisdrijven een onderscheid kan worden gemaakt naar mate van ernst. In minder ernstige zeden- en geweldszaken kan door de officier van justitie de oplegging van een taakstraf worden gevorderd. Het vorderen van een taakstraf is voorts bij ernstige gewelds- of zedenzaken niet uitgesloten. De contra-indicatie laat ruimte voor afwijking van het uitgangspunt: er is sprake van 'in beginsel niet'. De minister van Justitie geeft dit ook aan in zijn brief aan de Tweede Kamer.²² De beperkingen die de Aanwijzing Taakstraffen aan het vorderingsbeleid van het OM oplegt, gelden niet voor de rechter. De wet beperkt de rechter evenmin in het type delict waarvoor hij een taakstraf kan opleggen. Tot 2001 was bij de straf van de onbetaalde arbeid ten algemene nutte nog voorgeschreven dat die straf alleen kon worden opgelegd indien de rechter overweegt een

onvoorwaardelijke vrijheidsbenemende straf van niet meer dan zes maanden op te leggen (of een vrijheidsbenemende straf waarvan het onvoorwaardelijk ten uitvoer te leggen gedeelte niet meer dan zes maanden zou bedragen). Met de inwerkingtreding van de wet Taakstraffen is die koppeling komen te vervallen. Daarbij geldt nog wel de restrictie dat bij een combinatie van taakstraf en gevangenisstraf het onvoorwaardelijke deel daarvan ten hoogste zes maanden bedraagt (artikel 9, vierde lid, van het Wetboek van Strafrecht).

Op grond van artikel 9, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht kan de rechter thans een taakstraf opleggen bij een veroordeling ter zake van elk misdrijf en elke overtreding. Een wettelijke regeling om bij zedendelicten en levensdelicten een taakstraf slechts mogelijk te maken naast de oplegging van een vrijheidsstraf, achtte de minister niet aangewezen. Het zou een te grote belemmering voor de rechter betekenen en in voorkomende gevallen ook strafverhogend werken.²³ Theoretisch gezien, kan de rechter bij een veroordeling tot een levensdelict dan ook volstaan met de oplegging van een taakstraf, al dan niet in combinatie met andere niet vrijheidsbenemende sancties. Hij kan ook een taakstraf opleggen in gevallen waarin de officier van justitie in overeenstemming met de aanwijzing de oplegging van bijvoorbeeld een (geheel of deels voorwaardelijke) gevangenisstraf vordert. In de Memorie van Toelichting bij de wet Taakstraffen merkt de minister van Justitie op dat "het evenwel in de rede (ligt) dat veroordeelden die zeer zware delicten hebben gepleegd, niet voor een taakstraf in aanmerking komen".²⁴ Hetzelfde geldt voor de recidiverende delinquent die reeds meermalen een taakstraf opgelegd heeft gekregen. Bij de behandeling van het wetsvoorstel Taakstraffen in de Eerste Kamer merkte de minister op:²⁵

"Zoals ik zojuist al aangaf, gaat het bij zeden- en geweldsdelicten om strafbare feiten die over het algemeen ernstig

²⁰ Kamerstukken II 1999-2000, 26 114, nr. 21.

²¹ De gewijzigde Aanwijzing Taakstraffen is gepubliceerd in Staatscourant 29 juni 2004, nr. 121 en laatstelijk verlengd tot en met 31 december 2008. De tekst ervan is als bijlage 2 toegevoegd aan dit rapport.

²² Supra, noot 20.

²³ Kamerstukken II 1998-1999, 26 114, nr. 5, p. 15-16.

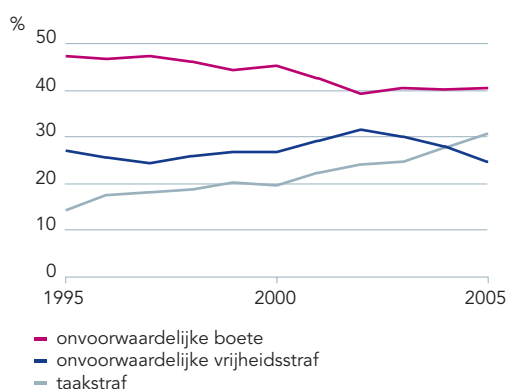
²⁴ Kamerstukken II 1997-1998, 26 114, nr. 3, p. 8.

²⁵ Handelingen I 1999-2000, nr. 36, p. 1726.

zijn. De lichamelijke integriteit van het slachtoffer wordt geschonden. De maatschappelijke onrust is vaak groot. Daarom acht ik in dit soort situaties een taakstraf een minder voor de hand liggende straf. Voor alle duidelijkheid: de wet laat de oplegging ervan wel toe. Het openbaar ministerie zal een terughoudend vorderingsbeleid voeren, maar uiteindelijk is het toch de rechter die de straf oplegt. (...)

Een taakstraf moet gezien worden als een zwaardere straf dan een geldboete en een lichtere dan de vrijheidsstraf. Door de mogelijkheid die het wetsvoorstel biedt om een vrijheidsstraf te combineren, komen wel plegers van wat ernstigere delicten in aanmerking voor een taakstraf, maar zij hebben eerst enige maanden een vrijheidsstraf ondergaan."

Figuur 2.1 Opgelegde straffen door rechter in eerste aanleg, 1995-2006

Daarnaast zijn er overigens ca. 18.000 taakstraffen als uitkomst van een transactie tussen verdachte en OM. Figuur 2.1 schetst de groei van de toepassing van de taakstraf en andere onvoorwaardelijke straffen als percentage van het totaal aantal schuldigverklaringen door de rechter in eerste aanleg sinds 1995.

Tussen 1995 en 2006 is het aandeel van de taakstraf meer dan verdubbeld. Werd in 1995 nog in minder dan 15% van de strafzaken een taakstraf gegeven, in 2006 is dat in meer dan 30% van de zaken het geval. Opvallend is overigens dat de groei van de taakstraf tot 2002 samenging met een groei van het aantal (vooral korte) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen. De door de wetgever voorziene vervanging van korte vrijheidsstraffen door taakstraffen kwam in die periode dus niet van de grond. Tot dat jaar bleken taakstraffen vooral in de plaats te komen van (hogere) boetes en voorwaardelijke vrijheidsstraffen. Vanaf 2002 lijkt de taakstraf wél de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf te vervangen.²⁸ In dat licht bezien lijkt het waarschijnlijk dat de taakstraf soms wordt toegepast in gevallen waarin enige jaren terug nog een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf werd opgelegd.

2.4 Feitelijke toepassing

Hoe heeft nu de toepassing van de taakstraf zich feitelijk ontwikkeld en in hoeverre kwam de taakstraf in de plaats van andere straffen? In 1985 was het aantal door de rechter in eerste aanleg opgelegde taakstraffen nog slechts 1.000 om vervolgens te stijgen naar ruim 4.000 in 1990 en bijna 14.000 in 1995.²⁶ In 2006 legde de rechter in eerste aanleg 42.000 taakstraffen op, waaronder ruim 1.000 leerstraffen.²⁷

²⁶ F.W.M. Huls e.a., Criminaliteit en rechtshandhaving 2000; Ontwikkelingen en samenhangen, Den Haag: CBS en WODC, 2001 O& B nr. 189. p.344.

²⁷ W. van der Heide & A. Th. J. Eggen, Criminaliteit en rechtshandhaving 2006; Ontwikkelingen en samenhangen, Den Haag: CBS en WODC, 2007 O& B nr. 255 p.444.

²⁸ De specifieke ontwikkeling bij geweldsdelicten wijkt niet erg af van de hier vermelde. Zie: Wieger van der Heide, Frank van Tulder en Caspar Wiebrens, Strafrechter en strafketen: de gang van de zaken, 1995-2006, Raad voor de rechtspraak, Rechtstreeks, 2007/3.

De oplegging van taakstraffen in 2006

3.1 Hoe vaak een taakstraf bij ernstige zaken?

Om een juist beeld te schetsen van de taakstraf als justitiële reactie op 'ernstige misdrijven', is het nodig om de frequentie van de verschillende reacties – eenvoudig gezegd: taakstraf en gevangenisstraf – naast elkaar te zetten. Vandaar onderzoeksvraag 1:

Hoe vaak werd in 2006 door de rechter een taakstraf opgelegd bij een 'ernstig misdrijf'?

Beantwoording van die vraag vergt een definitie van het begrip 'ernstige misdrijven'. We sluiten hier aan op de definitie die is gekozen bij de levering van de informatie over de toepassing van de taakstraf door het Parket-Generaal aan Zembla. Het betreft de misdrijven met de juridische kwalificatie:

- Moord en poging tot moord (Sr 289);
- Doodslag en poging tot doodslag (Sr 287, 288);
- Zware mishandeling (Sr 302, 303);
- Verkrachting en poging tot verkrachting (Sr 242);
- Aanranding (Sr 246);
- Ontucht (Sr 247, 249).²⁹

De eerste drie vatten we samen als 'gewelds(zaken)', de overigen als 'zedenzaken'.³⁰ Op ons verzoek heeft het WODC gegevens uit het bestand geleverd over alle in het jaar 2006 gewezen vonnissen voor deze delicttypen.³¹ Op basis daarvan is nagegaan hoe vaak en voor

welk delict taakstraffen zijn opgelegd in 2006.

In totaal zijn in 2006 bijna 150.000 strafzaken door de rechter in eerste aanleg afgedaan. Het aantal schuldigverklaringen voor 'ernstige misdrijven' daaronder bedroeg 1,7% (2.516). Dit resulteerde uiteindelijk in 1.060 taakstraffen; dat wil zeggen in 42% van de veroordelingen. Naar verhouding gebeurde dit laatste vaker bij zedendelicten (49%) dan bij geweldsdelicten (37%). Meer gedetailleerde informatie bevat bijlage 3.

Tabel 3.1 laat echter zien dat bij het totaal van de 'ernstige misdrijven' de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (zonder taakstraf) de meest voorkomende reactie (51%) is, terwijl een taakstraf zonder (onvoorwaardelijke of voorwaardelijke) vrijheidsstraf in 14% van de gevallen wordt opgelegd. Vaker (21%) legt de rechter een taakstraf in combinatie met een voorwaardelijke vrijheidsstraf op.

In afwijking van het door Zembla gemelde, blijkt voor geen enkele moord of doodslag in 2006 een taakstraf te zijn opgelegd. Deze afwijking vindt zijn oorzaak in het feit dat de cijfers waarop men zich baseerde, vervuild bleken. Op basis van de voor een steekproef van zaken (zie paragraaf 3.2) verkregen nadere informatie moest worden vastgesteld dat in een aantal gevallen de door de rechter bewezen verklaarde feiten niet correct in het gebruikte gegevensbestand zijn vermeld. Het bewezen verklaarde zwaarste feit is in die gevallen lichter dan het feit dat in het OMDData-bestand als zwaarste feit is vermeld.³² Tabel 3.1 biedt een gecorrigeerd beeld.³³

²⁹ Op één onderdeel zijn we afgeweken van die opgave, namelijk bij het delict 'ontucht'. Wij beperken ons tot ontucht, Sr artikelen 247 en 249, en laten daarmee 'overig zeden, anders dan verkrachting, aanranding, ontucht' buiten beschouwing. Dit primair omwille van de grotere inzichtelijkheid van het te beoordelen gedrag en secundair omwille van de ernst die naar wij veronderstellen de bevolking toedicht aan dit gedrag

³⁰ In de publicatie Criminaliteit en Rechtshandhaving 2006 van het CBS en het WODC wordt onder Geweld ook opgenomen: eenvoudige mishandeling en poging tot zware mishandeling, en onder Zeden ook: overig zeden anders dan verkrachting/aanranding/ontucht.

³¹ Voor de exacte bronvermelding: zie het OMDData-bestand.

³² Veelal gaat het dan om het zwaarst ten laste gelegde feit.

³³ Deze correctie (bij de delicten 'moord', 'poging tot moord' en 'doodslag') was mogelijk omdat wij ten behoeve van de selectie van zaken benodigd voor de in paragraaf 3.2 te presenteren nadere analyse, over alle zaken konden beschikken die onder deze delicttypen vielen. Bij 'verkrachting' bleek geen correctie nodig. Voor de andere delicttypen hadden we onvoldoende informatie om een correctie aan te brengen.

Tabel 3.1 Straffen opgelegd bij 'ernstige misdrijven' naar delictkwalificatie, 2006 (in percentages)

Zwaarste delict in zaak	ovv (of tbs / pij) zonder taakstraf	Taakstraf met ovv (langer dan voorarrest) of tbs / pij	Taakstraf met ovv (niet langer dan voorarrest)	Taakstraf met vvs	Taakstraf zonder vvs	Rest / overige straffen (o.a. boetes)	totaal
Geweld							
Moord ^a	100	0	0	0	0	0	100
Poging tot moord ^a	95	2	0	1	0	2	100
Doodslag ^a	100	0	0	0	0	0	100
Poging tot doodslag	62	2	9	17	6	4	100
Zware mishandeling	34	1	5	30	27	4	100
Subtotaal	59	1	6	19	11	3	100
Zeden							
Verkrachting	73	2	3	13	5	4	100
Poging tot verkrachting	57	0	4	13	13	13	100
Aanranding	20	0	3	24	33	19	100
Ontucht	25	0	5	39	15	15	100
Subtotaal	37	1	4	25	20	14	100
Totaal 'ernstige misdrijven'	51	1	5	21	14	8	100
Totaal alle delicten	20	0	1	10	22	46	100

a Cijfers uit OMDData gecorrigeerd voor gevonden bestandsfouten (zie paragraaf 3.2.1 en tabel 3.2)

ovv = onvoorwaardelijke vrijheidsstraf
vvs = voorwaardelijke vrijheidsstraf

pij = de maatregel van Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen, zoals opgenomen in artikel 77s lid 1 van het wetboek van strafrecht.

3.2 Taakstraffen: voor welke zaken?

Tot nu toe spraken we slechts in termen van de gebruikelijke juridische kwalificaties. Maar onder identieke juridische kwalificaties gaat echter een grote variatie aan strafbaar gestelde *gedragingen* schuil. Daarop werd eerder (paragraaf 1.2) gewezen bij de vermelding van het door prof. Y. Buruma gegeven voorbeeld van de ongewenste tongzoen, die juridisch als 'verkrachting' gekwalificeerd kan worden. Het concrete gedrag, de omstandigheden waaronder dat plaatsvindt en de persoon van de dader zijn essentieel voor de straftoemeting door de rechter. Het is daarom noodzakelijk de variatie

in kenmerken van de zaken zichtbaar te maken. Vandaar de relevantie van onderzoeksvraag 2:

Bij welke 'ernstige misdrijven' legde de rechter een taakstraf op?

3.2.1 Opzet van de steekproeftrekking

Voor de beantwoording van deze vraag is door ons op basis van het eerder genoemde bestand een steekproef getrokken uit de ruim 1000 'ernstige misdrijven', waarbij een taakstraf is opgelegd.³⁴

³⁴ Met 'taakstraf' bedoelen we hier en in het volgende steeds: 'een taakstraf niet in combinatie met een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf die de duur van het voorarrest te boven gaat'. Ter wille van het leesgemak wordt deze laatste specificatie weggelaten. In zaken waarbij naast de taakstraf wél een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, langer dan de duur van het voorarrest wordt gegeven, is de taakstraf niet als de zwaarste straf te zien en deze zaken vallen daarom buiten het kader van het onderzoek.

Drie overwegingen speelden bij de trekking van de steekproef. Ten eerste moesten alle zaken die vallen onder de meest ernstige delictkwalificaties (moord, poging tot moord, doodslag, verkrachting en poging tot verkrachting) in de steekproef opgenomen zijn, gegeven hun belang in de discussie. Ten tweede moesten van de overige delictkwalificaties circa 30 zaken van elk in de steekproef zitten ter wille van een zinvolle analyse. Ten slotte moest omwille van de ons toebedeeld tijd, de steekproef ook beperkt in omvang zijn gelet op de noodzaak om van alle zaken de relevante processtukken te verzamelen. Dit resulteerde in een steekproef van 213 zaken, waarvan 85 geweldszaken (40%) en 128 zedenzaken (60%). Van deze zaken zijn via de parketnummers aan de lokale parketten stukken opgevraagd om nadere bijzonderheden van de zaken te achterhalen. Zie voor de opgevraagde stukken en de verder via formulieren bij OM en ZM verzamelde informatie bijlage 4.

Bij de presentatie van de resultaten van de analyse, moet aandacht besteed worden aan een belangrijk 'technisch' punt. Bij het trekken van de steekproef was het uitgangspunt dat het OMDData-bestand de door de rechter bewezen geachte feiten correct vermeldde. Zoals al in paragraaf 3.1 vermeld, moest op basis van de later via de stukken verkregen informatie worden vastgesteld dat dit in een aantal gevallen niet zo was. Het door de rechter bewezen verklaarde zwaarste feit bleek in die gevallen lichter dan het feit dat in het OMDData-bestand als zwaarste feit geregistreerd stond. Bij de steekproef die de basis heeft gevormd van onze verdere analyse waren wij in staat de foutieve classificatie ongedaan te maken. Dat resulteerde wel in een verlies van 27 zaken omdat die bij nader inzien niet als 'ernstig misdrijf' in de eerder gedefinieerde zin vielen aan te merken. Deze blijven dus verder buiten beschouwing (zie tabel 3.2).³⁵ De inhoudelijke consequenties zijn

Tabel 3.2 Omvang en samenstelling van bruto- en netto steekproef 'ernstige misdrijven', 2006 (in aantallen)

Zwaarste delict in zaak	Steekproef percentage	Oorspronkelijk aantal zaken (Bruto)	Effect bestandsfout	Uitval door gebrek aan informatie	Uiteindelijk aantal zaken (Netto)
Geweldsdelict					
Moord	100	1	-1	0	0
Poging tot moord	100	15	-13	-1	1
Doodslag	100	4	-4	0	0
Poging tot doodslag	15	38	-3	-6	29
Zware mishandeling	10	27	-5	-2	20
<i>Subtotaal</i>		85	-26	-9	50
Zedendelict					
Verkrachting	100	54	0	-3	51
Poging tot verkrachting	100	7	-1	-1	5
Aanranding	15	34	0	-2	32
Ontucht	20	33	0	-2	31
<i>Subtotaal</i>		128	-1	-8	119
Totaal steekproef		213	-27	-17	169

³⁵ Verder vonden in een aantal gevallen door bestandsfouten ook verschuivingen plaatsvinden van 'zwaardere' naar 'lichtere' delictkwalificaties in de steekproef.

ook substantieel. De enige moord, 13 van de 15 pogingen tot moord en de 4 doodslagen komen niet langer in het bestand voor.

Daarnaast zijn 17 zaken afgevallen, omdat we niet over voldoende stukken voor de analyse konden beschikken.³⁶ Het betreft 9 geweldszaken en 8 zedenzaken. Het uiteindelijke resultaat is een voor analyse beschikbare steekproef van 169 zaken. Daarin zijn de zedenzaken sterker vertegenwoordigd dan aanvankelijk al het geval was (70% versus 60%).

In het vervolg van dit hoofdstuk presenteren we een nadere analyse van de kenmerken van deze 169 zaken. Nadat we eerst een aantal afzonderlijke kenmerken van de zaken weergeven, construeren we een 'totaal-maat' waarmee we langs empirische weg een beeld kunnen geven van de variatie in 'strafwaardigheid' van de voorliggende situatie. Wij komen daarop later nogmaals terug. Achtereenvolgens komen aan de orde:

- De opgelegde *straf*: hoe zwaar is de taakstraf en in hoeverre is er sprake van strafverzwaring via bijkomende straffen of maatregelen?³⁷
- De *dader*: wat zijn de kenmerken van de dader: hoe oud was hij, heeft hij een strafrechtelijk verleden, heeft hij al eerder een taakstraf gehad?
- De *daad*: was er sprake van één of meerdere bewezen delicten, wat was de rol van de dader, wat was zijn verhouding tot het slachtoffer e.d., hoe oud was het slachtoffer en wat was de rol van het slachtoffer bij het delict?
- De *motivering van de rechter*: in hoeverre

geeft de rechter expliciet motiveringen, gericht op strafverlichting of -verzwaring in het vonnis en waar stoelt die motivering dan op?

- De *omgeving* van de rechter (in eerste aanleg): wat was de eis van het OM, wat was het eventuele advies van bijvoorbeeld de reclassering?

3.2.2 Zwaarte van de straf

Met behulp van twee indicatoren kan de zwaarte van de straf worden vastgesteld. Ten eerste of er al dan niet sprake is van bijkomende straffen of maatregelen (zoals bijvoorbeeld de betaling van schadevergoeding) en ten tweede het aantal uren van de taakstraf.

In 8% van de gevallen blijkt de taakstraf de enige opgelegde straf (afgezien van een eventueel voorarrest). In 9 van de 10 'ernstige misdrijven' is er dus sprake van een combinatie van een taakstraf met een bijkomende straf. Tabel 3.3 brengt in beeld hoe vaak sprake is van bepaalde bijkomende straffen of maatregelen naast de opgelegde taakstraf.

Vaak (69%) is van een voorwaardelijke vrijheidsstraf sprake. In de meerderheid van deze gevallen worden daarbij bijzondere voorwaarden gesteld. Meestal gaat het dan om reclasseringtoezicht. Een tweede tamelijk frequent, namelijk in circa 39% van de zaken, opgelegde maatregel is het betalen van een schadevergoeding. Daarnaast treffen we in 19% van de zaken andere, hier niet nader gespecificeerde straffen of maatregelen aan. In het algemeen geldt dat bij geweldszaken vaker sprake is van bijkomende straffen en maatregelen dan bij zedenzaken.

Tabel 3.3 Naast taakstraf opgelegde bijkomende straffen/maatregelen (afzonderlijk) in percentages (N=169)

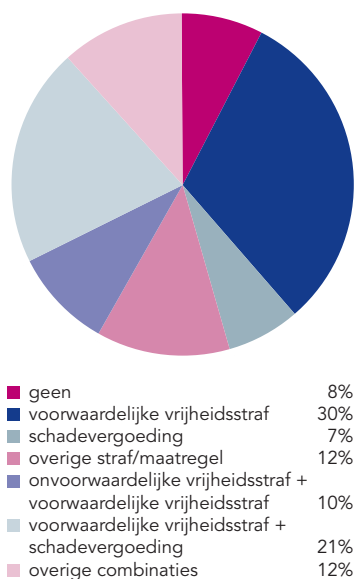
	Totaal	Geweld	Zeden
Onvoorwaardelijke vrijheidsstraf ^a	15	22	12
Voorwaardelijke vrijheidsstraf	69	72	67
Bijkomende maatregel schadevergoeding	39	50	34
Andere bijkomende maatregel / straf	19	20	19

a Bij deze selectie van zaken altijd maximaal gelijk aan duur voorarrest.

³⁶ In de meeste gevallen was het dossier niet op het arrondissementsparket beschikbaar omdat hoger beroep was ingesteld. Vanwege de beperkte doorlooptijd van het project is ervan afgezien om de ressortsparketten te benaderen.

³⁷ In dit rapport hanteren we de term 'bijkomende straf' in algemene en dus bredere zin dan gedefinieerd in art.9 Wetboek van Strafrecht. Het betreft elke straf of maatregel die naast een taakstraf door de officier van justitie is gevorderd of door de rechter is opgelegd.

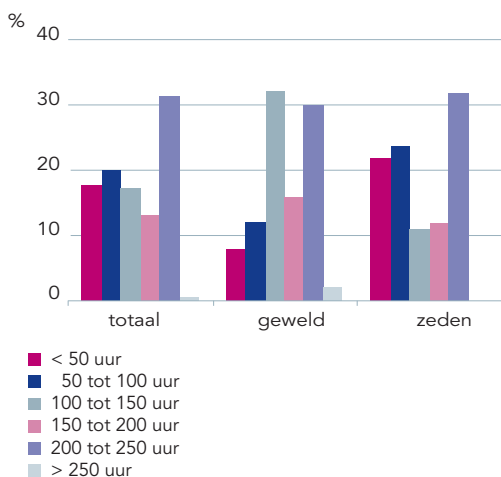
Figuur 3.1 Naast taakstraf opgelegde bijkomende straffen/maatregelen (in combinatie) in percentages (N=169)

Figuur 3.1 biedt een overzicht van de combinaties van bijkomende straffen en/of maatregelen naast de taakstraf. De meest voorkomende combinatie (30% van de gevallen) is die van een taakstraf met een voorwaardelijke vrijheidsstraf. Ook regelmatig (21%) vinden we de combinatie: taakstraf, voorwaardelijke vrijheidsstraf en betaling van een schadevergoeding. Alles bij elkaar genomen is in de helft van de gevallen sprake van één bijkomende straf of maatregel en in ruim een derde van twee.

Kijken we vervolgens naar de duur van de taakstraf. Daarbij moet worden aangetekend dat deze twee varianten kent: een werkstraf of een leerstraf.³⁸ In verreweg de meeste gevallen – ruim 80% (137) – is er sprake van een werkstraf.³⁹ Ruim 30% van de opgelegde taakstraffen ligt tussen de 200 en 250 uur. Groot aandeel daarin hebben de werkstraffen met de maximale duur van 240 uur. Bij zedenzaken is het aandeel van de korte taakstraffen (tot 100 uur) hoger dan bij geweldzaken.

Figuur 3.2 Duur opgelegde werk- of leerstraf in uren

De feitelijk opgelegde taakstraf kan van kortere duur zijn dan hier vermeld. In ruim 60% van de zaken zat de dader namelijk in voorarrest. De duur daarvan was in ruim de helft van de gevallen maximaal 10 dagen en in minder dan 10% van de gevallen meer dan 60 dagen.⁴⁰

3.2.3 Kenmerken van de dader

Op een enkele uitzondering na zijn de daders man; dat kenmerk levert te weinig variatie op om in de analyse te betrekken. Anders is dat bij kenmerken als leeftijd en strafrechtelijk verleden.

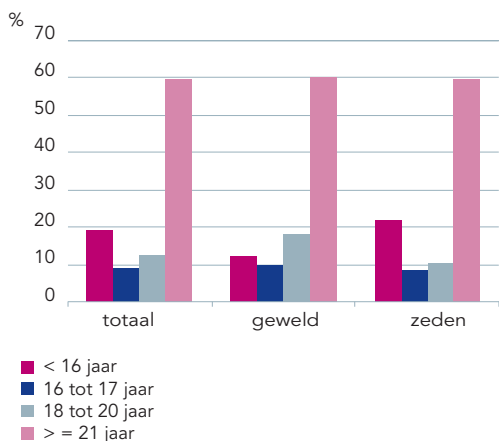
In circa 60% van de gevallen is de dader 21 jaar of ouder; bijna 10% is tussen de 18 en 21 jaar en bijgevolg is 30% van de daders strafrechtelijk minderjarig. Circa 20% is zelfs jonger dan 16 jaar. Bij geweldsdelicten is de groep zeer jonge daders

³⁸ De werkstraf is gemaximeerd op 240 uur en in geval beide straffen worden opgelegd geldt een maximum van 480 uur.

³⁹ In 10% van de gevallen (17) werd een leerstraf opgelegd; een combinatie komt blijkens onze analyse in 8% van de gevallen (n=15) voor.

⁴⁰ Terzijde wordt aangetekend dat, in geval naast de taakstraf géén onvoorwaardelijke vrijheidsstraf wordt opgelegd, de duur van het voorarrest meestal in de uiteindelijk vastgestelde duur van de taakstraf verrekend wordt. De omreken sleutel bedraagt: 1 dag voorarrest = 2 uur taakstraf.

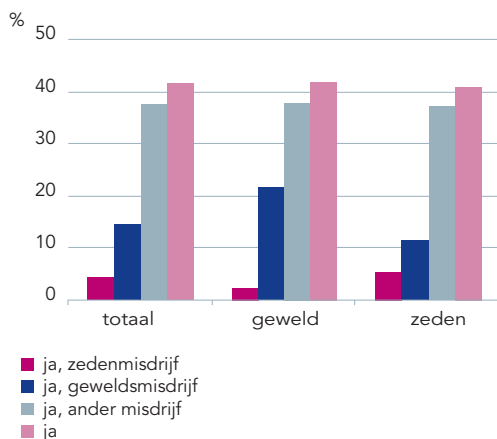
Figuur 3.3 Leeftijd van de daders (N=167)

21 jaar of ouder en slechts 4% jonger dan 16 jaar. De taakstraf wordt bij dit soort 'ernstige misdrijven' dus duidelijk meer dan evenredig aan jonge daders opgelegd.

Bijna 60% van de daders heeft geen strafrechtelijk verleden en kan dus als 'first offender' worden gekenschetst. Ruim 40% van de daders heeft wel een strafrechtelijk verleden; dit geldt het sterkst voor de daders van geweldsdelicten. Er blijkt daarnaast verschil in de aard van het verleden. Bij geweldplegers heeft ruim 20% van de daders een strafrechtelijk verleden op het gebied van geweld. De daders van zedendelicten hadden in 5% van de gevallen een verleden op het gebied van zedenmisdrijven.

Figuur 3.4 Strafrechtelijk verleden van de daders (N=149)

Kijken we ter afsluiting naar het taakstraf-verleden van de dader. In de hier onderzochte zaken bleek de dader in 79% van de gevallen niet eerder een taakstraf te hebben gekregen. In 15% had hij één keer eerder een taakstraf gekregen en in 6% van de gevallen 2 keer of meer.

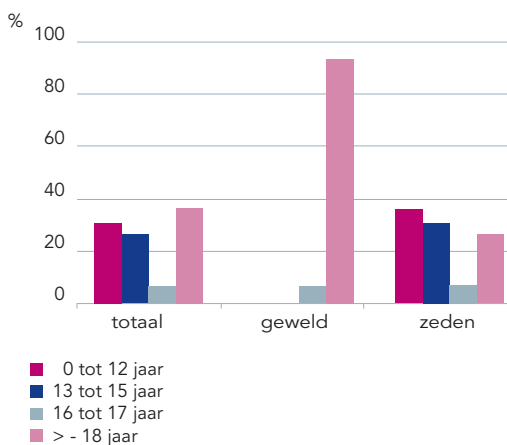
3.2.4 Kenmerken van de daad

Om een nadere indruk te krijgen van de ernst van het feit en de omstandigheden waaronder het feit is begaan hebben we informatie over aspecten als het letsel van het slachtoffer, de verhouding van de dader tot het slachtoffer, de leeftijd van het slachtoffer en de rol van dader en slachtoffer bij het delict in kaart gebracht.

(onder de 16) kleiner dan bij de zedendelicten. We kunnen deze leeftijdsverdeling vergelijken met die van de daders van alle in 2006 via schuldigverklaring afgedane 'ernstige zaken', zoals in paragraaf 3.1 omschreven. Daarin zijn ook alle zaken waarbij een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf is opgelegd inbegrepen. De leeftijdsverdeling van de daders van alle zaken is duidelijk ouder dan die in onze selectie. Circa 80% blijkt

Allereerst het letselaspect. We hebben slechts gegevens over het lichamelijk letsel van het slachtoffer in geval van geweldsmisdrijven. Daarbij zijn we afgegaan op de al of niet bestaande noodzaak om een arts te raadplegen of de lengte van de periode waarin het slachtoffer hinder van het opgelopen letsel ondervond. In de meeste gevallen (60%) was sprake van een ernstig, maar niet langdurig letsel. In 17% van de gevallen was in het geheel geen sprake van letsel, in 12% van

Figuur 3.5 Leeftijd van het slachtoffer (N=99)

licht letsel. Bij 12% was sprake van ernstig en langdurig of blijvend letsel. Bij zedenmisdrijven is er nagenoeg nooit sprake van serieus lichamelijk letsel. Wel was daar in 9% van de zaken sprake van geweldpleging.

Voor zover hun leeftijd bekend is, zijn de slachtoffers in meer dan de helft van de gevallen minderjarig en zelfs in ruim 30% van de gevallen ten hoogste 12 jaar. Dit laatste komt louter voor rekening van de zedenzaken. In ruim 35% van de gevallen zijn de slachtoffers volwassen (18 jaar of ouder). Bij de geweldszaken vallen vrijwel alle slachtoffers in deze groep.

Kijken we vervolgens naar de rol van de dader(s). Van de bestudeerde delicten gaat het in 16% van de gevallen om een groepsdelict. Bij geweldsdelicten is dat aanmerkelijk vaker (28%) het geval

dan bij zedendelicten (11%). Afgaande op de informatie uit het dossier blijkt bij geweldsdelicten de veroordeelde veel vaker 'als meeloper' een gering aandeel in het delict gehad te hebben dan bij zeden het geval is (16% om 3%). Hetzelfde beeld geldt ook voor het aandeel van het slachtoffer bij het tot stand komen van het delict; bij geweldszaken is ook dat veel vaker het geval dan bij geweldsdelicten (37% versus 6%). De zedendelicten worden in het overgrote deel van gevallen gekenmerkt door het feit dat dader en slachtoffer elkaar kennen en het slachtoffer minder weerbaar is dan de dader. Relatief vaak gaat het om echtelijke relaties of 'indirecte' familierelaties; in een kwart van de zedenzaken is sprake van een gezagsrelatie tussen dader en slachtoffer.

3.2.5 De motivering door de rechter

In hoeverre voert de rechter in het vonnis expliciet motieven aan om te komen tot strafverlichting of -verzwaring en waar stoelt die motivering dan op?

In een meerderheid van de zaken troffen we een standaard motivering aan; in 38% van de zaken (N=63) was er sprake van een specifieke motivering. Daarbij kan per zaak sprake zijn van meerdere motiveringsgronden. De motiveringsgronden laten zich ruwweg verdelen in overwegingen gericht op de ernst van het delict (en daarmee op aspecten als vergelding) enerzijds en overwegingen gericht op de persoon van de dader en zijn omgeving, diens getoonde inzet voor verbetering (en daarmee op aspecten van speciale preventie) anderzijds. Opgemerkt wordt

Tabel 3.4 Diverse karakteristieken van 'ernstige delicten', 2006 (in percentages)

Karakteristiek	Totaal	Geweld	Zeden
Dader had gering aandeel in delict (N=169)	7	16	3
Slachtoffer had aandeel in tot stand komen delict (N=154)	16	37	6
Slachtoffer bekende van dader (N=133)	76	59	82
Slachtoffer minder weerbaar dan dader (N=153)	46	21	57
Dader had gezagsrelatie met slachtoffer (N=163)	18	0	26

Tabel 3.5 Inhoudelijke typering van meest genoemde specifieke motiveringen (N=63) in aantallen

Motivering gericht op persoon dader	totaal	Effect op straf		
		zwaarder	lichter	onbekend
Strafrechtelijk verleden dader	52	9	41	2
Advies reclassering	36	0	5	31
'First offender'	27	0	27	0
Kans op recidive	18	4	6	8
Persoonlijkheidsproblematiek dader	17	0	6	11
Inzet dader voor verbetering	11	0	11	0
Tijdsverloop	10	0	9	1

Motivering gericht op ernst delict				
Duur van de schadelijke gevolgen voor slachtoffer	31	29	0	2
Inbreuk op de lichamelijke integriteit	24	23	0	1

dat overwegingen met betrekking tot een strafdoel als 'generale preventie' nergens in de motiveringen zijn aangetroffen. Tabel 3.5 toont een overzicht van minstens 10 maal genoemde typen argumenten, met daarbij tevens de vermelding de uitwerking daarvan op de straf, voor zover deze uit de motivering duidelijk werd.

Veel motiveringen voor strafvermindering richten zich op het (ontbreken van een) strafrechtelijk verleden of het 'first offender' zijn van de dader. Argumenten voor strafverhoging richten zich vaak op de duur van de schadelijke gevolgen voor het slachtoffer en de inbreuk op diens lichamelijke integriteit.

In 60 van de 63 zaken komen motiveringen voor die zijn gericht op de persoon van de dader en speciale preventie. In 51 gevallen is daaronder een expliciete motivering voor strafverlichting te vinden. In 43 van de 63 zaken vinden we motiveringen op het gebied van vergelding of de ernst van het delict. In 38 zaken treffen we daarbij een expliciete motivering voor strafverzwaring aan.

3.2.6 De omgeving van de rechter

De beslissing van de rechter komt niet in een isolement tot stand. Hij beslist, gegeven de eis

van het OM en het vaak gegeven advies van de kant van gedragsdeskundigen.⁴¹

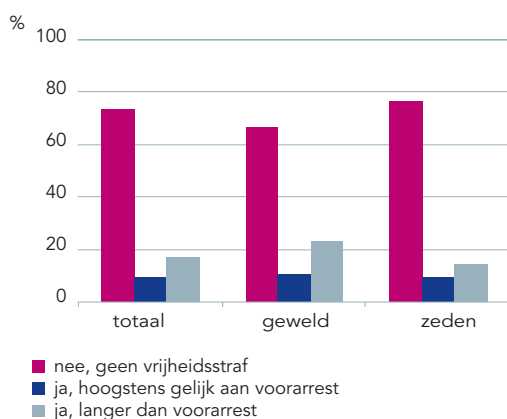
Allereerst valt op te merken dat het OM in ruim 70% van de door ons bestudeerde zaken géén onvoorwaardelijke vrijheidsstraf eiste. Een dergelijke eis (van een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf langer dan de duur van het voorarrest) kwam voor bij 28 zaken (17%). Omdat onze steekproef alleen bestaat uit zaken waarin uiteindelijk een taakstraf is opgelegd terwijl er geen sprake is van een verschil inzake de tenlastelegging en het bewezen verklaarde, zijn het deze laatste zaken waarin de rechter evident afwijkt van de eis van de officier. Het zijn deze zaken, waarin OM en rechter blijkbaar van mening verschilden, waar we in hoofdstuk 5 nader op terugkomen.

In een zeer groot deel van de gevallen (bijna 80%) is sprake van een rapport van de reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming of Pro Justitia (verder aangeduid als reclassering) over de verdachte. Figuur 3.7 combineert dit advies met de eis van het OM. Uit de analyse blijkt dat in 60% van de gevallen de reclassering en het OM het eens zijn: het OM eist geen onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (langer dan de duur van het voorarrest)⁴² en de reclassering adviseert in de richting van een taakstraf. In een

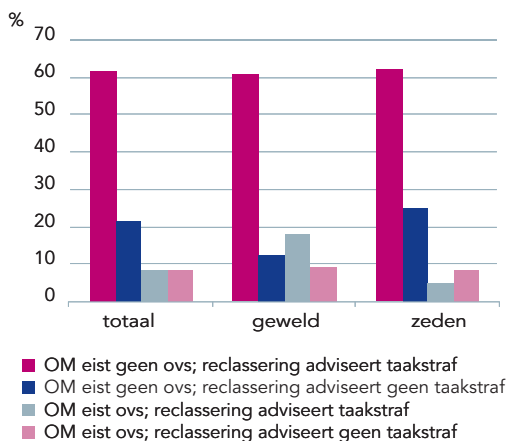
⁴¹ Vanzelfsprekend bestaat de 'omgeving' van de rechter in de praktijk uit meer elementen dan de twee hier genoemde. Op basis van de schriftelijke stukken kunnen we echter alleen over deze elementen beschikken.

⁴² Hetgeen dan vrijwel steeds neerkomt op het eisen van een taakstraf; in twee van deze gevallen eiste het OM geen taakstraf, maar een voorwaardelijke straf.

Figuur 3.6 Eis van het OM tot onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (N=167)

Figuur 3.7 Inhoud van eis OM en advies reclassering (N=117)

kleine 10% van de gevallen is er ook sprake van overeenstemming, maar dan in de tegenovergestelde richting: een taakstraf wordt in dat geval door OM niet als adequate reactie bestempeld en door de reclassering niet geadviseerd.

In andere gevallen zitten OM en reclassering niet op één lijn. Zo eist het OM in meer dan 20% van de gevallen geen onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, terwijl de reclassering geen taakstraf adviseert.

3.2.7 De kenmerken in samenhang: de zaken geïndiceerd

Zoals aan het begin van deze paragraaf gesteld: het is voor een beoordeling van het oordeel van de rechter van belang onderscheid te maken tussen de juridische kwalificatie en de kenmerken van de zaak die onder die algemene kwalificatie schuilgaan. Om een beeld te kunnen schetsen van de variatie in de aard van de zaken is in het voorgaande afzonderlijk aandacht besteed aan verschillende kenmerken van die zaken. Rest de laatste stap: het combineren van die kenmerken zodat het mogelijk wordt een rangorde in 'strafwaardigheid' van de zaken zichtbaar te maken. Meer toegespitst: welke 'ernstige misdrijven' zijn méér dan wel minder ernstig in de zin van strafwaardig?⁴³

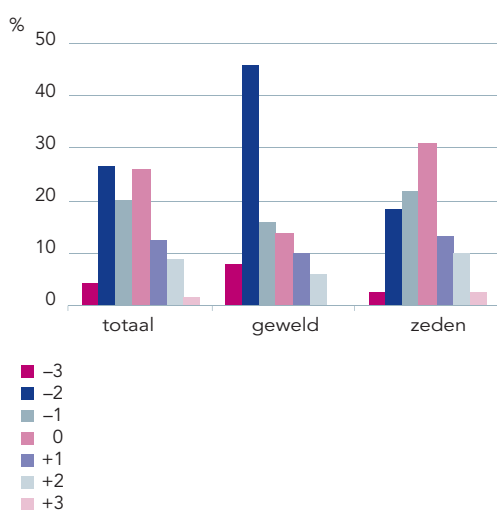
De analyse komt, eenvoudig gesteld, neer op het tellen van het aantal kenmerken in de zaak. Het gaat daarbij om kenmerken op drie deelgebieden: de kenmerken van *dader/delict*, de door de rechter gegeven *motivering* en de mening van de *omgeving* van de rechter. Bij elk van deze drie gebieden is nagegaan in hoeverre deze indicaties bieden voor strafverzwaring of strafverlichting. Tabel 3.6 geeft de bij de berekening van de scores betrokken aspecten op de drie gebieden. Voor een nadere toelichting op de werkwijze verwijzen we naar bijlage 5. Volstaan wordt hier met de mededeling dat de scores kunnen lopen van -3 (minst strafwaardige zaak) tot +3 (meest strafwaardige zaak). Korthedshalve noemen we deze uitkomst verder de *strafindicator*.

⁴³ Men kan het in meer 'technische' bewoordingen ook formuleren als: in hoeverre wijzen de verschillende kenmerken van de zaken nu op het overheersen van strafverlichtende dan wel juist strafverzwarende omstandigheden in de zaak.

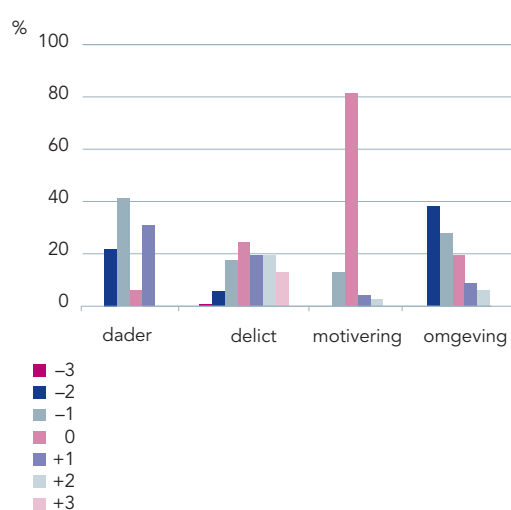
Tabel 3.6 Classificatie van zaken naar strafbeïnvloedende kenmerken op drie gebieden

Kenmerk zaak	negatief	neutraal	positief
Dader/delict			
Leeftijd	Tot 18	18+	-
Strafrechterlijk verleden	Nee	-	Ja
Lichamelijk letsel bij geweld	Geen/licht	Ernstig, niet langdurig	Ernstig, langdurig of blijvend
Bij zeden: mate van geweld	-	Geen	(bedreiging met) Geweld, chantage
Gezagsrelatie dader/slachtoffer?	-	Nee	Ja
Weerbaarheid slachtoffer?	-	Gelijk of meer	Minder
Leeftijd slachtoffer	-	18+	Tot 18
Aandeel dader in misdrijf	Gering/meeloper	Enige dader/Mededader/ belangrijk aandeel	-
Aandeel slachtoffer in misdrijf	Ja	Nee	-
Motivering rechter			
Op gebied van persoon dader?	Strafverlichtend	-	Strafverzwarend
Op gebied van ernst delict?	Strafverlichtend	-	Strafverzwarend
Omgeving rechter			
Eis OM?	Geen ovs	Ovs niet langer dan voorarrest	Ovs langer dan voorarrest
Advies reclassering?	Taakstraf	-	Geen taakstraf

Figuur 3.8 Frequentie van strafindicatoren van 'ernstige misdrijven' (N=169)

Figuur 3.9 Frequentie van strafindicatoren van 'ernstige misdrijven' naar deelgebieden (N=169)

Bij iets meer dan de helft van de zaken is de strafindicator negatief, hetgeen erop duidt dat in deze zaken redenen zijn te vinden om van strafvermindering uit te gaan. Bij circa een kwart van de zaken is de strafindicator neutraal; dat betekent dat het hier geanalyseerde gegevensmateriaal de zwaarte van deze zaak geheel open laat. Aanwijzingen voor mogelijke redenen voor strafverzwaring vinden we duidelijk bij de 11% van de zaken die een +2 of +3 scoren; 3 zaken scoren +3 en 15 zaken hebben de score +2.

De spreiding van de strafindicatoren wijst uit dat er bij geweldszaken gemiddeld vaker aanwijzingen zijn voor strafverlichting dan bij zedenzaken. De 'top' van de verdeling ligt namelijk bij geweld bij de score van -2, terwijl de top bij zeden ligt bij de score 0.

Figuur 3.9 geeft de verdeling van de scores op de drie verschillende gebieden. Daarbij is het deelgebied dader/delict nog uitgesplitst in de score op daderkenmerken en die op -delictkenmerken.

De verdelingen verschillen sterk per deelgebied. Het minst uitgesproken resultaat levert het deelgebied 'motivering', waarbij meer dan 80% van de zaken neutraal (0) scoort. Dit hangt deels samen met het gegeven dat bij een zeer groot

aantal zaken een standaard motivering plaatsvindt. In de zaken waarbij wél een bijzondere motivering plaatsvindt, gaat in de helft van de gevallen een motivering voor strafvermindering (met het oog op de persoon van de dader) samen met een motivering voor strafverzwaring (met het oog op de zwaarte van het delict). Beide soorten zaken leveren een neutrale score op.

Terwijl bij de eigenschappen van de dader in meer dan 60% van de gevallen een negatieve score wordt gevonden (dus een aanwijzing voor strafverlichting), is dit bij de kenmerken van het delict bij slechts minder dan 25% het geval. Dat wijst er op dat 'de persoon van de dader' vaker aanleiding kan vormen voor strafvermindering dan de eigenschappen van 'delict'.

De score op het deelgebied 'omgeving' (eis OM en advies reclassering c.s.) ten slotte is in bijna 70% van de gevallen negatief, hetgeen wijst in de richting van een lichtere straf ofwel een taakstraf. Dit volgt uit de eerdere bevinding dat de rechter met zijn bestraffing meestal op één lijn zit met de 'stemmen' uit de omgeving.

Belangrijke vraag in deze is uiteraard in welke mate er nu een samenhang zichtbaar is tussen de zwaarte van de door de rechter opgelegde

Tabel 3.7 Zwaarte van sanctie door de rechter opgelegd naar strafindicator (in procenten)

Strafindicator	negatief	neutraal	positief
Duur taakstraf (uren)			
Tot 100 uur	44	44	18
100 tot 200 uur	34	27	26
200 uur en meer	22	29	56
Totaal	100	100	100
Aantal bijkomende straffen/maatregelen			
0	11	5	3
1	57	51	33
2	26	37	56
3	6	7	8
Totaal	100	100	100

sanctie en de geconstrueerde strafindicator.
Tabel 3.9 brengt het verband in beeld.

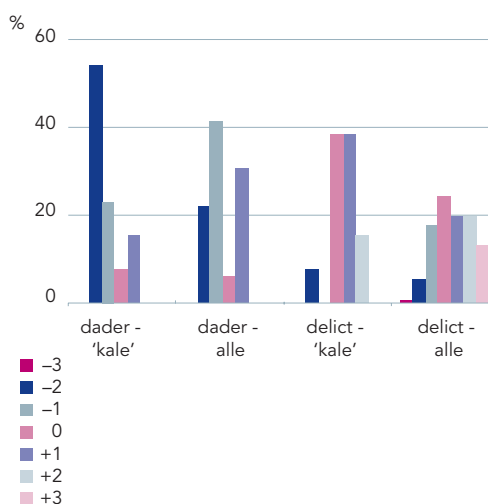
In zaken waarbij de strafindicator negatief is, dus redenen voor een lichtere straf zijn te vinden, is bij ruim 40% van de gevallen sprake van een taakstraf van korter dan 100 uur en in bijna 70% van de gevallen van maximaal 1 bijkomende straf. Bij een positieve strafindicator is dat bij minder dan 20% respectievelijk 40% het geval. De rechter legt dus duidelijk langere taakstraffen en meer bijkomende straffen of maatregelen op als een 'ernstig misdrijf' ook een zwaardere zaak betreft.

Kijken we ter afsluiting naar de 'kale' taakstraffen, dat wil zeggen taakstraffen waarbij de rechter geen andere straf of maatregel oplegt. Binnen het bestand van 169 zaken gaat het om in totaal 13 gevallen (12 zedenzaken en 1 geweldszaak). De daders zijn relatief jong: 46% is jonger dan 16 jaar, tegen 19% bij alle onderzochte zaken. Geen van hen had een strafrechtelijk verleden op het gebied van het gepleegde delict. De ontwikkelde strafindicator wijst bij één zaak op een relatief grote strafwaardigheid (score is positief) en in 10 gevallen op een relatief geringe strafwaardigheid (score negatief). De figuren 3.10a en 3.10b geven de strafindicator op de vier in figuur 3.9 onderscheiden gebieden. We vergelijken daarbij steeds de zaken met een 'kale' taakstraf met alle 169 taakstrafzaken.

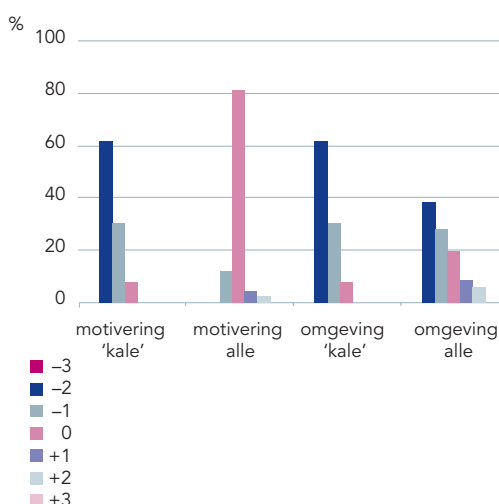
Bij de strafindicator op het gebied 'dader' is het aandeel van de negatieve scores bij de 'kale' taakstraffen hoger dan bij alle taakstraffen. Dat hangt samen met de eerder genoemde verschillen in karakteristieken van de daders. Op het gebied van 'delicten' ligt de score bij de 'kale' taakstraffen gemiddeld ook lager, al is de verschuiving hier minder duidelijk.

Een voorbeeld in dit verband vormen de vier verkrachtingszaken, waarvoor een 'kale' taakstraf werd gegeven. Bij één daarvan speelde het slachtoffer een ambivalente rol, in een ander geval

Figuur 3.10a Frequentie van strafindicatoren naar deelgebied: 'kale' versus alle taakstraffen

Figuur 3.10b Frequentie van strafindicatoren naar deelgebied: 'kale' versus alle taakstraffen

handelde de dader op aandrang van de 'hoofddader'. In een derde geval was de dader erg jong, zwakbegaafd en kinderlijk en het vierde geval betrof 'vingeren' tijdens dronkenschap.

Anders dan bij de andere onderzochte zaken, motiveert de rechter de oplegging van de 'kale' taakstraf meestal wel specifiek: in meer dan 90% van de gevallen overheersen argumenten voor een relatief lage straf (negatieve score straf-indicator). Ook de 'stemmen' van de omgeving: het OM en de reclassering c.s., pleiten voor een relatief lage straf in deze zaken.

eigenschappen van het 'delict'. Verder legt de rechter duidelijk langere taakstraffen en meer bijkomende straffen of maatregelen op als bij een 'ernstig misdrijf' ook meer aanwijzingen zijn voor strafverzwaring.

3.3 Conclusie

De taakstraf vormt niet de meest opgelegde straf bij 'ernstige misdrijven' zoals hier gedefinieerd. In geval van een veroordeling volgde in 52% van dergelijke zaken in 2006 een onvoorwaardelijke gevangenisstraf; in 14% was sprake van een taakstraf zonder (onvoorwaardelijke of voorwaardelijke) vrijheidsstraf. In zaken, waarbij de rechter moord of doodslag bewezen achtte, werd in 2006 geen enkele taakstraf opgelegd.

Op basis van een steekproef van 169 'ernstige misdrijven' is een analyse gemaakt van de 'strafwaardigheid' van de concrete situaties die schuil gaan achter de gebruikelijke algemene juridische delictomschrijvingen. Dat is gedaan met behulp van kenmerken van dader/delict, door de rechter gegeven motivering en de mening van de omgeving van de rechter. Bij elk van deze drie gebieden is nagegaan in hoeverre die indicaties bieden voor strafverzwaring of strafverlichting. Bij iets meer dan de helft van de zaken blijken indicaties om van strafverlichting uit te gaan. De spreiding van de strafindicatoren wijst uit dat er bij geweldszaken gemiddeld vaker aanwijzingen zijn voor strafverlichting dan bij zedenzaken. De uitkomsten van de strafindicator wijzen er op dat 'de persoon van de dader' vaker aanleiding kan vormen voor strafvermindering dan de

Vordering van taakstraffen door het OM: beleid en praktijk

4.1 Vraag en wijze van beantwoording

Zoals vermeld in hoofdstuk 1 bevatte de uitzending van Zembla ook (impliciete) kritiek op het vorderingsbeleid van het OM. Het beeld is ontstaan dat officieren van justitie zich in de praktijk niet houden aan de contra-indicaties voor het vorderen van een taakstraf zoals genoemd in de geldende beleidsregels.

Voor zover hier relevant gaat het in de eerste plaats om de vraag in hoeverre taakstraffen worden gevorderd bij verdachten van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven. In de tweede plaats wordt in de uitzending verwezen naar richtlijnen van het OM die zouden inhouden dat het niet de bedoeling is dat verdachten meer dan één keer een taakstraf krijgen opgelegd. Dit heeft geleid tot onderzoeksvraag 3:

Is de vorderingspraktijk in overeenstemming met de beleidsregels van het OM en conform de bedoeling van de wetgever?

Om inzicht te krijgen in de vorderingspraktijk bij ernstige gewelds- of zedenmisdrijven kijken we naar de in hoofdstuk 3 beschreven steekproef van 169 zaken waarin door de rechter een taakstraf werd opgelegd. In hoeverre werden in die zaken door het OM taakstraffen gevorderd? En als dat het geval was, in hoeverre is dit dan in overeenstemming met de beleidsregels van het OM? Het formele toetsingskader (de Aanwijzing Taakstraffen en de Richtlijn strafvordering jeugd) komt in paragraaf 4.2 aan de orde. De beoordeling van de vorderingspraktijk bij ernstige gewelds- en zedenmisdrijven vormt het onderwerp van paragraaf 4.3, terwijl paragraaf 4.4 gaat over de praktijk rond het herhaald vorderen van taakstraffen.

4.2 Het formele toetsingskader

Het toetsingskader voor de vorderingspraktijk rond taakstraffen bij meerderjarige verdachten wordt gevormd door de Aanwijzing Taakstraffen van 9 januari 2001(2001A003).⁴⁴ Op grond van de wet kan een taakstraf worden opgelegd bij alle misdrijven en bij overtredingen die met een vrijheidsstraf (hechtenis) worden bedreigd. Conform de bedoeling van de wetgever kent de aanwijzing een aantal contra-indicaties. De eerste voor de onderzoeksvraag relevante contra-indicatie heeft betrekking op verdachten van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven:

“Voor een taakstraf komen in beginsel niet in aanmerking: verdachten van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven;”[...]

Het uitgangspunt bij de strafmaat voor een verdachte van een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf is dus: *geen taakstraf, tenzij*. De officier van justitie zal zich op basis van de feitelijke gedragingen, die ten grondslag liggen aan het ten laste gelegde, steeds de vraag moeten stellen: heeft de verdachte zich schuldig gemaakt aan een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf? Bij een bevestigend antwoord op die vraag is het uitgangspunt dat geen taakstraf gevorderd wordt. Maar de formulering ‘in beginsel’ geeft ruimte om daarvan gemotiveerd af te wijken. Een concreet toetsingskader is hiervoor niet gegeven: de brief van de minister van Justitie aan de Tweede Kamer na de mondelinge behandeling van het wetsvoorstel Taakstraffen spreekt van nadrukkelijke redenen om toch een taakstraf te vorderen.⁴⁵ De officier (dan wel de advocaat-generaal) zal dus zijn eigen professionele afweging moeten maken. Daarop gaat paragraaf 4.3.1 nader in.

⁴⁴ De aanwijzing is tussentijds enige malen gewijzigd – overigens niet met betrekking tot de onderwerpen die in dit hoofdstuk aan de orde zijn – en is thans geldig tot en met 31 december 2008. De aanwijzing zal nog worden aangepast met het oog op de wettelijke mogelijkheid bij strafbeschikking een taakstraf op te leggen. In verband met de gefaseerde invoering van de strafbeschikking zal hiertoe niet eerder dan in 2009 worden overgegaan. Om die reden wordt in de huidige aanwijzing de strafbeschikking nog niet genoemd.

⁴⁵ Kamerstukken II, Vergaderjaar 1999-2000, 26 114, nr. 21.

4

De wet noch de aanwijzing geven aan onder welke omstandigheden een combinatie van een taakstraf met een andere hoofdstraf geïndiceerd is.⁴⁶ Wet en aanwijzing bieden daarvoor echter wel de ruimte. Men kan zich afvragen of het beginsel *geen taakstraf, tenzij* bij ernstige gewelds- en zedenmisdrijven van toepassing is bij een combinatie met een andere hoofdstraf; een combinatie van hoofdstraffen is immers zwaarder dan louter een taakstraf. Dit geldt met name indien naast de taakstraf een gevangenisstraf wordt gevorderd.

Rond het meermalen aanbieden (als transactie) en vorderen van taakstraffen bevat de aanwijzing de contra-indicatie dat verdachten, die reeds *meer dan één keer* een taakstraf kregen opgelegd of als transactie hebben ondergaan, *in beginsel* niet in aanmerking komen voor een taakstraf.

Voor *minderjarigen* is het vorderingsbeleid vastgelegd in de Richtlijn strafvordering jeugd (2006R001). Hierin is sprake van het leidende beginsel: taakstraf, tenzij. Op dit uitgangspunt is een aantal expliciete beperkingen aangebracht. Bij 16- en 17-jarigen die beschikken over enig inkomen en die voor het eerst en voor een enkel strafbaar feit met justitie in aanraking komen wordt een geldboete of geldsomtransactie passender geacht dan een taakstraf. Dat geldt overigens alleen voor feiten die door de officier bij wijze van transactie kunnen worden afgedaan (geen geweld tegen personen, geen zedendelict, geen brandstichting). Bij minderjarigen verdacht van (poging) doodslag, verkrachting of zware mishandeling geeft de richtlijn aan dat de verdachte moet worden voorgeleid voor de kinderrechtter (vordering inbewaringstelling). Als uitgangspunt dient jeugddetentie gevorderd te worden, eventueel gedeeltelijk – op grond van persoonlijke omstandigheden – te vervangen door een taakstraf. Voorts ligt de taakstraf niet voor de hand bij minderjarige verdachten die door hun voorgeschiedenis hebben laten blijken aan een taakstraf onvoldoende prestige toe te

kennen. De officier zal zich dus in ieder individueel geval de vraag moeten stellen of een redelijk perspectief op uitvoering van de op te leggen taakstraf bestaat. Het ‘sanctieprestige’ van de taakstraf, de mate waarin de taakstraf door de verdachte serieus wordt genomen, speelt daarmee een belangrijke rol in het vorderingsbeleid bij minderjarigen. Voorkomen moet worden dat het beoogde effect van de straf niet wordt bereikt.

Over het meermalen aanbieden van een taakstraf als transactie bevat de richtlijn eveneens een duidelijk uitgangspunt: “Waar recidive impliceert dat de eerste taakstraf kennelijk niet het beoogde effect heeft gehad, moet bij een herhaald voorstellen van een taakstraf volgens het officiersmodel steeds opnieuw worden overwogen of van een taakstraf effect kan worden verwacht.”

4.3 De vorderingspraktijk bij ernstige gewelds- of zedenmisdrijven

4.3.1 Zaaksselectie

Om de vorderingspraktijk bij volgens de delictkwalificatie ernstige gewelds- en zedenzaken (zie paragraaf 3.1) te kunnen beoordelen zijn de 169 geselecteerde zaken (zie paragraaf 3.2) bekeken op een aantal aspecten. In de eerste plaats is nagegaan of het ging om een meerderjarige of een minderjarige veroordeelde. De contra-indicaties in de Aanwijzing Taakstraffen zijn bij minderjarigen immers niet van toepassing.⁴⁷ 120 dossiers hadden betrekking op meerderjarige veroordeelden en 49 op minderjarige veroordeelden.

Vervolgens is gekeken naar de eis van de officier ter zitting. Hierbij gaat het primair om de vraag of een taakstraf is gevorderd. In 26 van de 120 zaken met meerderjarige verdachten is geen taakstraf geëist. In 25 zaken eiste het OM een (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke

⁴⁶ Uitzondering is de combinatie van gevangenisstraf en taakstraf bij verdachten die voorlopige hechtenis hebben ondergaan. De aanwijzing stelt verder dat combinaties van taakstraffen met andere (eventueel geheel of gedeeltelijk voorwaardelijke) hoofdstraffen in specifieke situaties kunnen worden toegepast (maatwerk).

⁴⁷ In 46 van de 49 zaken met minderjarige verdachten heeft de officier van justitie een taakstraf geëist. Tegen 9 verdachten werd (tevens) een (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf gevorderd, waarvan de duur van het onvoorwaardelijke deel varieerde van tien dagen tot negen maanden (gemiddeld 2,5 maanden). De eis bij de helft (25) van de minderjarige verdachten omvatte (ook) een voorwaardelijke vrijheidsstraf van gemiddeld tien weken.

gevangenisstraf. In twee gevallen was het onvoorwaardelijke deel van de gevorderde vrijheidsstraf (nagenoeg) gelijk aan de duur van het ondergane voorarrest van respectievelijk 36 en 42 dagen. In de overige 23 gevallen was het onvoorwaardelijk deel langer dan het ondergane voorarrest. De gevorderde duur van het onvoorwaardelijke deel varieerde van 32 dagen tot vier jaar. Gemiddeld bedroeg die duur 13 maanden. In één zaak waarin het OM geen taakstraf eiste, werd alleen een voorwaardelijke gevangenisstraf van vier weken gevorderd, naast toewijzing van een civiele vordering aan het slachtoffer (schadevergoeding). De betreffende aanrander werd verminderd toerekeningsvatbaar geacht.

In de 94 zaken tegen meerderjarige verdachten, waarin wel een taakstraf is gevorderd is het voor de beoordeling van de vorderingspraktijk van belang of met het vorderen van een taakstraf is volstaan of dat tevens een gevangenisstraf is geëist.⁴⁸ In 76 zaken waarin de officier een taakstraf heeft gevorderd, is tevens een (geheel of deels voorwaardelijke) gevangenisstraf geëist. In 17 gevallen ging het mede om een onvoorwaardelijke straf, waarvan de duur in 14 zaken (nagenoeg) gelijk was aan het ondergane voorarrest. De duur hiervan varieerde van 9 tot 111 dagen; gemiddeld betrof het 47 dagen. De duur van het voorwaardelijk deel van de geëiste gevangenisstraf liep uiteen van een week tot 14 maanden, met een gemiddelde van 5 maanden. In een aantal gevallen zijn bijzondere voorwaarden opgenomen, zoals behandeling voor psychische- of verslavingsproblemen onder reclasseringstoezicht. De combinatie van een taakstraf met een gevangenisstraf wordt beschouwd als in lijn met de Aanwijzing Taakstraffen, die gelet op de uitgangspunten primair handelt over de eventuele substitutie van een korte vrijheidsstraf (en een wat hogere geldboete) door een taakstraf.

Resteren 18 zaken waarin louter een taakstraf is gevorderd. In deze zaken kunnen, gelet op het

uitgangspunt dat verdachten van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven in beginsel niet in aanmerking komen voor een taakstraf, vraagtekens worden geplaatst bij de eis.⁴⁹ De betreffende zaken zijn voorgelegd aan een ervaren aantal officieren van justitie eerste klasse, gedetacheerd bij het Parket-Generaal.⁵⁰ Aan hen is de vraag gesteld of zij zich konden vinden in de eis van hun collega. Van een integrale, inhoudelijke beoordeling kon overigens geen sprake zijn. Dit was niet mogelijk gelet op het feit dat de beoordeling moest plaatsvinden op basis van een beperkt aantal dossierstukken over de zaak en – voor zover voorhanden – de persoon van de verdachte. In die zin is dan ook sprake van een marginale toets. De volgende paragraaf laat de resultaten van de beoordeling zien.

4.3.2 Beoordeling

Bij de beoordeling van de op het oog geringe eis in de 18 zaken waarin louter een taakstraf is gevorderd hebben de officieren van justitie acht geslagen op de volgende aspecten voor zover uit het dossier valt op te maken:

- Was het ten laste gelegde materieel aan te merken als een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf?
- Was de verdachte in voorlopige hechtenis gesteld?
- Was de verdachte eerder veroordeeld voor een soortgelijk delict?
- Was er een substantieel tijdsverloop tussen pleegdatum en rechtszitting?
- In welke mate toonde de verdachte schuld bewustzijn?
- Zijn er signalen die duiden op de noodzaak van en ontvankelijkheid voor (psychische) zorg, hulpverlening of therapie, al dan niet in combinatie met een laag intelligentieniveau of verminderde toerekeningsvatbaarheid van de verdachte?

⁴⁸ Een taakstraf is in een aantal gevallen ook gevorderd in combinatie met een ontzegging van de rijbevoegdheid, schadevergoeding aan het slachtoffer of een geldboete. Deze combinaties zijn in de analyse beschouwd als 'louter taakstraf gevorderd'. In één geval is een deels voorwaardelijke taakstraf geëist, met als bijzondere voorwaarde verplicht reclasseringscontact en behandeling. Ook deze zaak is gedefinieerd als 'louter taakstraf gevorderd'.

⁴⁹ De 18 zaken zijn afkomstig van 9 verschillende parketten. Gezien het geringe aantal zaken is het niet zinvol om de vorderingspraktijk per parket in kaart te brengen.

⁵⁰ De betrokken officieren van justitie zijn mr. R.A. Dona, mr. G.M. Munnichs en mr. J. van Zijl.

- Is de zaak op tegenspraak (dus in aanwezigheid van de verdachte en/of diens raadsman) gevoerd?
- Lag er een reclasseringsrapportage waarin expliciet tot het opleggen van een taakstraf werd geadviseerd of afwijzend werd geadviseerd over een eventuele onvoorwaardelijke vrijheidsstraf?

In drie zaken was het niet mogelijk om op basis van de beschikbare stukken tot een oordeel over de eis te komen. Dit kwam bijvoorbeeld door de omstandigheid dat het dossier niet voldoende informatie gaf over de ernst van het letsel van het slachtoffer. Te veel relevante documenten ontbraken. Deze drie zaken zijn in de beoordeling verder buiten beschouwing gelaten.

Het gezamenlijk oordeel over de resterende vijftien zaken was als volgt:

- In zeven zaken werden in de beschikbare documenten voldoende argumenten gevonden om bij de eis af te wijken van het in de aanwijzing vermelde beginsel;
- In drie zaken bestonden op basis van de beschikbare informatie bij de eis enige aarzelingen;
- In vijf zaken werd de eis niet passend gevonden, gelet op de ernst van het gewelds- of zedenmisdrijf en het ontbreken van bijzondere feiten of omstandigheden die konden rechtvaardigen met het vorderen van een taakstraf te volstaan.

Twee voorbeelden van zaken waarin de eis niet passend werd gevonden gelet op de ernst van het gewelds- of zedenmisdrijf:

- Verdachte (18 jaar) heeft in de nacht van oud en nieuw, samen met vijf minderjarige mededaders, op straat met omgebouwde alarmpistolen rondgelopen en daarbij knal- en gilpatronen afgeschoten. Bij een passerende bromfietser is in de nek een patroon ontploft; deze heeft diens gevolge zwaar lichamenlijk letsel opgelopen, naast enkele brandwonden

is gehoorbeschadiging in de vorm van een trommelvliesperforatie ontstaan. Daarop is een trommelvliestransplantatie gevolgd. Het slachtoffer heeft schriftelijk laten weten nog steeds last te hebben van suizen en piepen in het oor en 'dubbel' praten. Verdachte is als minderjarige veroordeeld voor openlijke geweldpleging. De eis is 200 uur werkstraf waarvan 50 uur voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar en aftrek van voorarrest (1 dag). Voorts wordt een schadevergoedingsmaatregel gevorderd. Er is geen reclasseringsadvies uitgebracht.

- Verdachte heeft tijdens de jaarwisseling zijn overbuurman met wie hij een conflict had opzettelijk zwaar lichamenlijk letsel toegebracht door stompen en slaan in het gezicht. Ook heeft hij een (stuk van de) oorlel van het slachtoffer afgebeten. Dit letsel kan alleen door plastische chirurgie worden hersteld. Verdachte heeft geen recente justitiële documentatie, maar is eerder veroordeeld voor openlijke geweldpleging. De eis is 240 werkstraf met aftrek van de tijd in voorarrest doorgebracht (2 dagen). Voorts wordt een schadevergoedingsmaatregel gevorderd. Er is geen reclasseringsadvies uitgebracht.

Twee voorbeelden van zaken waarin enige twijfel over de eis bestond:

- Een man mishandelt onder invloed van alcohol zijn vader zodanig dat deze zwaar lichamenlijk letsel oploopt (waaronder een gebroken jukbeen). De verdachte heeft een borderline persoonlijkheidsstoornis. De reclassering adviseert positief over een werkstraf en een voorwaardelijke vrijheidsstraf met de bijzondere voorwaarde van behandeling. Een onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt contra-geïndiceerd geacht omdat die de behandeling voor de psychiatrische stoornis en het alcoholmisbruik zou doorkruisen. De eis is een werkstraf van 200 uur, waarvan 100 uur voorwaardelijk met als bijzondere voorwaarde verplicht reclasseringscontact en

behandeling, met een proeftijd van twee jaar.

- Een medewerker van een psychiatrische instelling verricht meermalen ontuchtige handelingen met een patiënte. Tussen het gebeurde en de terechtzitting zit meer dan drie jaar. Verdachte heeft geen zedenantecedenten, toont berouw, werkt niet meer bij de betrokken instelling en staat onder behandeling van een psychiater. Er ligt een reclaseringsadvies maar hierin wordt geen aanbeveling over de strafmodaliteit gedaan. De eis is 60 uur werkstraf.

Twee voorbeelden van zaken waarin het vorderen van een taakstraf (werkstraf) passend werd gevonden:

- Een verdachte zonder zedenantecedenten dwingt een familielid tot het dulden van een tongzoen. Verdachte ontkent en toont weinig besef van de impact van zijn daad op het slachtoffer. Er is geen reclaseringsadvies uitgebracht. Behalve een taakstraf van 100 uur vordert de officier van justitie een schadevergoedingsmaatregel.
- Een verdachte zonder zedenantecedenten is aan het stoeien met een minderjarig familielid en raakt daarbij haar borsten aan. Verdachte bekent, erkent zijn fout en heeft - voordat aangifte werd gedaan - contact gelegd met het slachtoffer en haar ouders. Er is een reclaseringsadvies waarin de kans op recidive als laag wordt geschat (RISc). Het lijkt een eenmalige impulsieve daad en er zijn geen indicaties voor achterliggende problematiek. De reclasering adviseert tot het opleggen van een werkstraf. De eis is 80 uur werkstraf.

Overigens werd opgemerkt dat de beschikbare documenten in veel gevallen weinig of geen inzicht gaven in het gedrag van een verdachte tijdens de zitting en het verloop van de zitting. Deze aspecten worden in het algemeen wel meegewogen bij het bepalen van de eis.

4.3.3 Conclusie

De Aanwijzing Taakstraffen geldt voor meerderjarige verdachten en niet voor minderjarige verdachten. Bijna een derde van de verdachten in de geanalyseerde zaken was minderjarig. In deze zaken is de aanwijzing niet van toepassing. In de overgrote meerderheid van de onderzochte zaken met meerderjarige verdachten was geen sprake van het louter eisen van een taakstraf. In deze zaken voldoet de vorderingspraktijk aan de Aanwijzing Taakstraffen.

In achttien zaken werd alleen een taakstraf gevorderd. In deze zaken is de eis opnieuw tegen het licht gehouden. Drie zaken bleven uiteindelijk buiten beschouwing omdat te veel relevante informatie ontbrak. In vijf van de vijftien beoordeelde zaken werden in de beschikbare documentatie geen redenen gevonden die rechtvaardigen dat de officier van justitie met zijn eis afwijkt van het in de aanwijzing vermelde beginsel. Met louter een taakstraf kon in die zaken volgens de beoordelaars niet worden volstaan. In nog eens drie gevallen bleef na bestudering van de stukken twijfel bestaan aan de ter zitting geformuleerde eis. In de resterende zeven zaken werd de eis passend gevonden omdat er voldoende redenen waren om de contra-indicatie terzijde te schuiven.

De conclusie is samenvattend dat de eis in 89% van de 169 bekeken zaken passend is. De resterende 11% riep twijfel op en is daarom opnieuw beoordeeld. In 3% van de zaken is de door het OM ter zitting gepresenteerde eis te licht bevonden en staat die vordering op gespannen voet met de Aanwijzing Taakstraffen.

4.4 Meerdere taakstraffen bij dezelfde persoon

Omdat de aanwijzing over het herhaald opleggen van taakstraffen niet geldt voor minderjarigen, heeft de analyse uitsluitend betrekking op meerderjarigen. Volgens de aanwijzing is het ondergaan van twee taakstraffen acceptabel; drie of meer in beginsel niet. Maar er kunnen redenen zijn om van het uitgangspunt af te wijken.

Op basis van door het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB) geleverd cijfermateriaal over de periode 2002-2006, is nagegaan hoe de contra-indicatie in de praktijk uitwerkt.⁵¹ Gemakshalve is de analyse gericht op personen die in 2006 een of meer taakstraffen door het OM als transactie kregen aangeboden dan wel door de rechter kregen opgelegd. In sommige gevallen is sprake van een 'herkansing'. Een taakstraf die als transactie is aangeboden en vervolgens na dagvaarding van de verdachte – in geval van niet (volledige) uitvoering van de transactie – door de rechter wordt opgelegd, wordt geteld als één taakstraf. Deze interpretatie is in overeenstemming met de Aanwijzing Taakstraffen. Dit valt af te leiden uit de zinsnede 'of als transactie hebben ondergaan' bij de contra-indicatie.

Tabel 4.1 toont voor de meerderjarige personen die in 2006 een taakstraf aangeboden of opgelegd hebben gekregen, hoeveel taakstraffen zij in totaal kregen in de periode vanaf 2002.⁵² In dit overzicht wordt dus voor de periode 2002 t/m 2006 het aantal taakstraffen per persoon geteld, zowel de door het OM aangeboden en ondergane taakstraffen als de door de rechter opgelegde taakstraffen. Herkansingen zijn geteld als één taakstraf. Let wel: dit overzicht heeft betrekking op aangeboden en opgelegde taakstraffen en niet op de eisen van het OM bij de rechter. De rechter kan een taakstraf opleggen zonder dat het OM die

heeft geëist en omgekeerd. Vergelijkbare cijfers over door het OM geëiste taakstraffen zijn echter niet beschikbaar. Hieronder komen we nog wel terug op de vorderingen van het OM bij meervoudige taakstraffen.

Uit tabel 4.1 blijkt dat het grootste deel van degenen die in 2006 een taakstraf kregen (73%), geen eerdere ervaring had opgedaan met deze sanctie. Een beperkt aantal personen (18%) werd voor de tweede maal geconfronteerd met een taakstraf. Het aanbieden of opleggen van drie of meer taakstraffen gebeurt vrij weinig, namelijk bij 9% van degenen die in 2006 een taakstraf kregen.⁵³ Deze categorie verdient extra aandacht.

Tabel 4.1 Personen met taakstraf in 2006 naar totaal aantal taakstraffen, 2002-2006*

Aantal taakstraffen	Aantal personen	Percentage van totaal
1	27.200	73
2	6.827	18
3	2.155	6
4	782	2
5	246	1
6	92	0
7	48	0
8	13	0
9	11	0
10	4	0
11	2	0
14	1	0
19	1	0
20	1	0

* Het betreft hier unieke parketnummers. Herkansingen zijn geteld als één taakstraf.

De volgende stap in de analyse betreft het onderscheiden van beslissingen van OM en rechter. De rechter is immers niet gebonden aan de aanwijzingen voor het OM. Naarmate een individu meer taakstraffen kreeg aangeboden of

⁵¹ De auteurs zijn de medewerkers van het CJIB zeer erkentelijk voor hun bijdragen.

⁵² De Wet taakstraffen trad in werking op 1 februari 2001. Het jaar 2002 is het eerste complete kalenderjaar waarover cijfers beschikbaar zijn.

⁵³ Er is ook gekeken naar het aantal taakstraffen dat de personen in het verleden hadden gekregen die deel uitmaakten van de steekproef met 'ernstige gewelds- en zedenmisdrijven'. Hiervan had 79% niet eerder een taakstraf gehad, 15% één taakstraf en 6% twee of meer. In 3% van de onderhavige zaken had het OM een derde of volgende taakstraf gevorderd, hetgeen op gespannen voet staat met de aanwijzing.

opgelegd in een kortere periode, kan sprake zijn van een grotere discrepantie met de bedoeling van de wetgever. Mede uit praktische overwegingen is de rest van de analyse beperkt tot vierde en volgende taakstraffen die in 2006 zijn aangeboden of opgelegd. Dit is ook het materiaal waaruit de Zembla-journalisten hebben geput. Uit de beschikbare gegevens kan worden afgeleid dat in 97% van deze zaken de beslissing is genomen door de rechter. Slechts 3% van de vierde of volgende taakstraffen zijn door het OM als transactie aangeboden.⁵⁴

Deze cijfers geven echter niet aan in hoeveel procent van de zaken het OM conform de aanwijzing heeft gehandeld. De rechterlijke beslissingen zijn immers voorafgegaan door een vordering van het OM. Daarom zijn de gevallen waarin in 2006 vier of meer taakstraffen aan een persoon werden opgelegd stuk voor stuk nader onderzocht. Het betreft 67 personen, die samen 362 taakstraffen kregen.

Uit de beschikbare gegevens komt naar voren dat de eis van het OM in 74% van de zaken geen taakstraf omvatte.⁵⁵ In de overige 26% wel, eventueel naast een of meer andere sancties. In verreweg de meeste gevallen is er dus geen sprake van een vordering die op gespannen voet staat met de aanwijzing. Ervan uitgaande dat de onderzochte zaken representatief zijn voor alle zaken waarin iemand in de periode 2002-2006 een derde of volgende taakstraf kreeg, kan worden berekend dat in 98% van de zaken waarin een taakstraf werd opgelegd, de eis van de officier van justitie in overeenstemming was met het gestelde in de aanwijzing over het bij herhaling vorderen van taakstraffen en in 2% afwijkt van het beginsel dat niet meer dan twee taakstraffen zijn ondergaan.⁵⁶

Op basis van de beschikbare data kan nog het een en ander worden gezegd over de aard van de zaken waarin iemand een vierde of volgende taakstraf krijgt. Het vorderen en/of opleggen van vier of meer taakstraffen blijkt vooral voor te komen bij overtredingen; deze maken 58% uit van het totaal. Hierbij is het niet altijd mogelijk om de aanwijzing te volgen. Dit heeft veelal een wetstechnische oorzaak. De rechter is op grond van art. 62 Sr. verplicht elke overtreding afzonderlijk te bestraffen en kan dus niet voor alle bewezen verklaarde overtredingen gezamenlijk – of voor één of meer overtredingen naast misdrijven – één straf opleggen. Dat heeft tot gevolg dat de officier van justitie voor iedere ten laste gelegde overtreding afzonderlijk een eis formuleert en dat de rechter deze eveneens afzonderlijk afdoet. Deze omstandigheid is aan de orde bij een substantieel deel van de meervoudige taakstraffen. De CJIB-data geven aan dat in 45% van de gevallen waarbij iemand in 2006 een vierde of volgende taakstraf kreeg, meerdere taakstraffen door de kantonrechter op dezelfde zittingsdag zijn opgelegd.⁵⁷ Twee extreme voorbeelden die ook in de Zembla-uitzending werden genoemd illustreren dit. Eén persoon kreeg in 2006 19 taakstraffen opgelegd. Het blijkt te gaan om 19 werkstraffen van elk 5 uur, door de kantonrechter op dezelfde zittingsdag opgelegd voor overtredingen. Eveneens één persoon kreeg in 2006 10 taakstraffen opgelegd. Het blijkt te gaan om 10 werkstraffen van elk 4 uur, eveneens door de kantonrechter voor overtredingen op dezelfde zittingsdag opgelegd

Een andere wijze waarop iemand meerdere taakstraffen kan krijgen is door (gelijktijdige)

⁵⁴ Wellicht ten overvloede wijzen we erop dat bij herkansingen alleen de beslissing van de rechter meetelt.

⁵⁵ In een aantal gevallen is de eis onbekend, onder andere doordat appel is ingesteld en de zaak daarbij een ander parketnummer heeft gekregen.

⁵⁶ Dit percentage is berekend door het eerder vermelde percentage zaken waarin het OM een taakstraf heeft gevorderd (26%), te vermengvuldigen met het percentage van de personen die in de periode 2002-2006 meer dan twee taakstraffen kregen (9%) en de uitkomst af te trekken van 100%. Dit levert op dat in 2% van de gevallen mogelijk niet conform de aanwijzing is gevorderd; in 98% dus wel.

⁵⁷ Het percentage is berekend exclusief appels doch inclusief de zaken waarin geen gegevens over de eis beschikbaar zijn.

gratiëring van meerdere (veelal korte) vrijheidsstraffen. In 2006 gebeurde dit bij 5% van de zaken waarin een persoon een vierde of volgende taakstraf kreeg. De gratie werd dan voorwaardelijk verleend, waarbij het uitvoeren van de taakstraf als een van de voorwaarden gold.

De analyse leert dat het zelden voorkomt dat iemand in één jaar voor misdrijven of een combinatie van misdrijven en overtredingen meer dan drie taakstraffen krijgt. In 2006 gebeurde dat bij 15 personen, ofwel bij één op de 2.500 personen die in dat jaar met een taakstraf werden geconfronteerd.⁵⁸

4.5 Conclusie

De analyse over de vorderingspraktijk bij zware gewelds- en zedenmisdrijven is gebaseerd op een steekproef van 169 zaken, waarvan 120 tegen meerderjarige verdachten. In 18 van deze 120 zaken eiste de officier van justitie louter een taakstraf. Dit terwijl de Aanwijzing Taakstraffen voor deze gevallen als uitgangspunt heeft: geen taakstraf, tenzij. De eis in deze 18 zaken is beoordeeld door drie ervaren officieren van justitie. In vijf zaken, dit is 3 procent van het totaal, werd de eis te licht bevonden. Daarmee staat de eis op gespannen voet met de Aanwijzing Taakstraffen.

Bij verreweg de meeste personen die sinds de inwerkingtreding van de taakstraf als hoofdstraf en als transactiemogelijkheid met een taakstraf worden geconfronteerd, gaat het om een eenmalige ervaring. Een beperkt aantal personen krijgt twee taakstraffen en een nog kleiner aantal drie of meer. Circa 9% van de in 2006 aangeboden of opgelegde taakstraffen heeft betrekking op verdachten/veroordeelden die in de periode 2002-2006 al twee of meer taakstraffen hebben ondergaan. Bij circa 2% van de taakstraffen in 2006 is sprake van een eis die niet zonder meer strookt met de aanwijzing over het herhaald vorderen van een taakstraf. Het opleggen van hoge aantallen taakstraffen aan dezelfde persoon

blijkt vooral voor te komen bij overtredingen. Dit heeft veelal een wetstechnische oorzaak, omdat de rechter elke overtreding apart moet bestraffen en dus niet voor alle overtredingen gezamenlijk één straf kan opleggen.

Alles overziend blijkt het zelden voor te komen dat een officier van justitie afwijkt van het in de aanwijzing vermelde beginsel om geen taakstraf te vorderen bij iemand die al meerdere taakstraffen heeft ondergaan.

⁵⁸ Wederom zijn appellaten bij de berekening buiten beschouwing gelaten.

De straftoemeting door de rechter

In de beeldvorming bij het brede publiek staat het optreden van de rechter centraal waar het gaat om de straftoemeting. De eerder geciteerde krantenkoppen illustreren dat; het is steeds de rechter die ten tonele wordt gevoerd. In dit hoofdstuk gaan we nader in op het rechterlijk beslissingsproces zelf om helderheid te krijgen over de bewering dat de rechter met het opleggen van taakstraffen te licht straft.

De in hoofdstuk 3 gegeven analyse heeft duidelijk gemaakt dat in het overgrote deel van de zaken het rechterlijk oordeel in feite de finale verwoording is van een beoordelingsproces waarin doorgaans tussen de officier van justitie en de geraadpleegde deskundigen een hoge mate van overeenstemming bestaat. Echter, in één op de zes (16% van de 169 zaken) door ons beschreven zaken wijkt de rechter in zijn oordeel af van de eis van het OM tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Het zijn deze afwijkende beslissingen die zich opdringen voor nadere analyse. Immers, hier lijkt op het eerste gezicht sprake van de vermeende 'softheid' van de strafrechter.⁵⁹ Vandaar onderzoeksvraag 4:

Is bij 'ernstige delicten' waarin de rechter afweek van de door het OM gevorderde onvoorwaardelijke gevangenisstraf en besliste tot het opleggen van een taakstraf, het vonnis in overeenstemming met de letter en de geest van de wet?

5.1 Opzet van externe beoordeling

De beantwoording van deze vraag door rechters is vanuit staatsrechtelijk perspectief lastig. Immers, de rechter spreekt door zijn vonnis en is niet gelegitimeerd om over dat vonnis iets naders te zeggen. Het is aan de in hoger beroep en cassatie oordelende rechter om zich over dat vonnis of arrest uit te spreken.

Wat weten we van het hoger beroep volgend op de door ons beschreven zaken? Werd het vonnis in eerste aanleg gevolgd? Van de in onze steekproef opgenomen zaken is in 28 gevallen hoger beroep ingesteld. In 18 daarvan is de appeluitspraak bekend: 2 maal viel de straf hoger uit, 3 maal bleef het gelijk, 9 veroordeelden kregen een lagere straf, terwijl in 4 gevallen vrijspraak volgde. In een minderheid van de gevallen werd het in eerste instantie gevelde oordeel dus aan de lichte kant bevonden. Toch kleeft er aan deze vorm van beoordeling een nadeel: het is een strikt juridisch, of zo men wil: een 'insiders'-oordeel. Vanuit het perspectief van de doorsnee burger bezien, kleeft aan het hoger beroep – zo valt te veronderstellen – het tekort van een te geringe distantie; het zijn immers rechters die over rechters oordelen.

Zoekend naar een vorm van beoordeling waarbij deskundigheid met betrekking tot de strafrechtpraktijk samengaat met een kritische distantie ten aanzien van het rechterlijk oordeel, is besloten een beroep te doen op personen die voldeden aan twee voorwaarden. Enerzijds dienden ze – zoals gezegd – te beschikken over de benodigde materiële deskundigheid inzake het strafrecht en de strafrechtpraktijk en anderzijds mochten ze geen deel uitmaken van de zittende magistratuur (ook niet als plaatsvervanger). Aan het oordeel van dergelijke deskundigen kan, op grond van een te veronderstellen kritische distantie ten aanzien van het rechterlijk oordeel, objectiverend gezag worden toegekend. Op grond van deze overwegingen is besloten om de 28 in de steekproef aangetroffen zaken waarin de rechterlijke beslissing afweek van de eis, ter beoordeling voor te leggen aan prof. mr. E. Prakken (emeritus hoogleraar strafrecht en strafprocesrecht te Maastricht en advocaat te Amsterdam) en prof. mr. G.J. Knoops (hoogleraar internationaal strafrecht te Utrecht en advocaat te Amsterdam).⁶⁰

⁵⁹ Het verwijt van softheid klonk niet alleen door in Zembla. In vele onderzoeken naar publieke opinie klinkt eenzelfde geluid. Vgl. Op de stoel van de rechter, De Keijser e.a., Raad voor de rechtspraak, Den Haag 2006. Daarnaast het recente (maart 2008) TNS Nipo-onderzoek naar het vertrouwen in de rechtsstaat. Dat geeft de analyse extra belang.

⁶⁰ In feite waren het 31 zaken, maar 3 daarvan vielen af op grond van de in hoofdstuk 3 beschreven bestandsfouten.

5

Beiden kregen inzage in alle ons ter beschikking staande stukken.⁶¹ De vraag hen voorgelegd luidde: *kan het bewezen feitencomplex en/of de motivering het opleggen van een taakstraf dragen?* Naast de twee beschikbare antwoord-opties – Ja of Nee – had men de ruimte voor een toelichting van het antwoord. Vanzelfsprekend oordeelden beide beoordelaars geheel onafhankelijk van elkaar.

5.2 Resultaat externe beoordeling

Beide beoordelaars zijn verschillend te werk gegaan. De ene beoordelaar gaf een totaaloordeel, de andere maakte bij de beantwoording steeds een expliciet onderscheid tussen het feitencomplex en de motivering. Zoals zich laat raden, deed zich bij de laatste werkwijze de situatie voor van tegenstrijdige beoordelingen: de beslissing kon wel gedragen worden door de feiten, maar niet door de motivering. De vraag hoe om te gaan met een dergelijk 'dual' antwoord hebben we opgelost via de beslissing dat het antwoord ten aanzien van het feitencomplex doorslaggevend is voor onze beoordeling. Motiveringstekorten zijn betreurenswaardig, maar ze laten het rechterlijk oordeel over het feitelijke gedrag onverlet. De oordelen van de beoordelaars worden anoniem weergegeven. Geldt ten aanzien van de persoon van de beoordelaars dat de vermelding van hun identiteit een noodzakelijke voorwaarde vormt ter beoordeling van de kwaliteit van de procedure, dat geldt ons inziens niet ten aanzien van hun oordelen. Volstaan wordt daarom met de aanduiding 'beoordelaar 1' en 'beoordelaar 2'. Ten aanzien van de weergave van de zaken is er naar gestreefd deze zodanig weer te geven dat buitenstaanders geen herkenningspunten hebben.

5.2.1 Het kwantitatieve beeld

Van de 28 beoordeelde zaken werd 1 zaak door beide beoordelaars voorzien van een negatieve beoordeling; de feiten kunnen volgens hen de rechterlijke beslissing tot een taakstraf niet dragen. Het gaat om een geweldszaak (poging tot doodslag); de details daarvan komen later aan de orde. Daarnaast zijn er 6 zaken waarover beide beoordelaars van oordeel verschillen; een beoordelaar vindt dat de feiten de rechterlijke beslissing niet kunnen dragen, de andere beoordelaar vindt van wel. Het betreft 6 zedenzaken (2 ontucht met minderjarige en 4 verkrachtingen). Van de 169 opgelegde taakstraffen zijn er blijkens onze analyse dus in totaal 7 die twijfel toelaten inzake het juiste gewicht van de rechterlijke beslissing, hetgeen neerkomt op 4% van de steekproef.

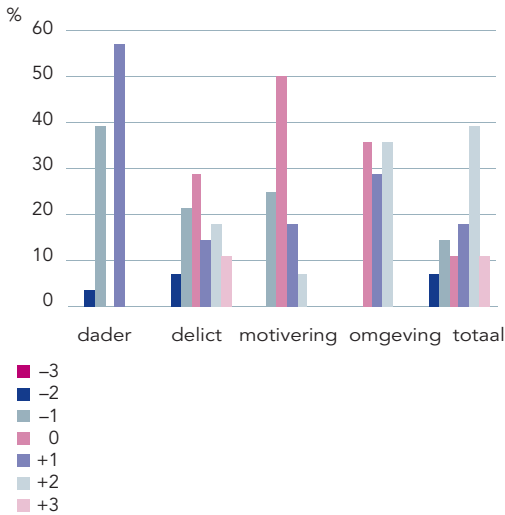
5.2.2 Het kwalitatieve beeld

Vanzelfsprekend dient het inhoudelijke aspect van de zaken aan de orde te komen. Dat geschiedt hieronder. Daarbij gaan we achtereenvolgens in op de ene zaak waarin gereede twijfel was aan het oordeel van de rechter, de 6 zaken waarover verschil van mening bestaat en de 21 zaken waarover de beoordelaars unaniem de rechterlijke beslissing konden billijken.

Maar voorafgaand daaraan keren we nog even terug naar de in hoofdstuk 3 gepresenteerde analyse met betrekking tot de 'strafindicator' van de zaken. Het ligt namelijk in de rede te veronderstellen dat, gezien de eis van de officier (een onvoorwaardelijke gevangenisstraf), de onderhavige 28 zaken qua 'ernst' zullen afwijken van het totale beeld zoals gepresenteerd in figuur 3.9. We zullen hier van doen hebben met de naar verhouding zwaardere zaken onder de 'ernstige delicten'.

⁶¹ De beide beoordelaars kregen (naast de toegezonden stukken) een digitaal formulier met daarop een weergave van het parketnummer, de tenlastelegging, de geëiste straf, de bewezen verklaarde feiten en de opgelegde straf (Zie bijlage 3 voor een kaal formulier).

Figuur 5.1 Frequentie van strafindicatoren van 'ernstige misdrijven' naar deelgebieden (N=28)

Die verwachting blijkt gewettigd. Vormden de zaken met de hoogste strafindicatoren (categorie +2 en +3) 11% van de in totaal 169 beschouwde zaken, binnen de onderhavige 28 zaken is dat aandeel 46% (13 zaken). Werd in het totale bestand aan zaken 34% als zaken met een lage strafindicator (categorie -3 en -2) gekwalificeerd, van de 28 zaken is dat slechts 7% (2 zaken).

Bij vergelijking van deze 28 zaken met de 169 zaken (figuur 3.10) valt op dat op de gebieden 'dader', 'motivering' en 'omgeving' nu het zwaartepunt van de scores meer naar rechts ligt (zwaardere zaken), terwijl dat op het gebied 'delict' niet het geval is (de kleine verschillen richten daar de andere kant op). Dat zou er op wijzen dat het niet zozeer het delict in kwestie is dat in de ogen van de rechter en de deskundigen het gebeurde zo ernstig maakte.

5.2.2.1 Gerede twijfel aan de opgelegde straf

Casus 1: vader en zoon

[strafindicator: +2]

Verdachte – de zoon – kreeg op een avond ruzie met zijn vader. De ruzie liep zo hoog op dat de verdachte met een houten (boeken)plank meermalen tegen de schouder en het hoofd van zijn vader sloeg.

Ten laste gelegd: Poging tot doodslag (287jo. 45 Sr), poging tot zware mishandeling (302jo. 45 Sr).

Geëist: Gevangenisstraf: 12 maanden (15 mnd wrv 3 voorw.).

Bewezen verklaard: Poging tot doodslag (287 jo. 45 Sr).

Opgelegde straf: Taakstraf (werkstraf) van 120 uur. Gevangenisstraf: 135 dg (315 dg waarvan 180 dg voorw.).

Bijzondere voorwaarde: gedurende proeftijd gedragen naar aanwijzingen/voorschriften van de reclassering.

Motiveringen rechter:

- Strafverzwarend: het strafrechtelijk verleden van de verdachte, hij is in het verleden eerder veroordeeld voor strafbare feiten en uit rapportage wordt de kans op recidive hoog verondersteld. Daarnaast speelt de strafwaardigheid en ernst van het door verdachte begane feit een rol.
- Strafverlichtend: -
- Strafbeïnvloedend: persoonlijkheidsproblematiek, de verdachte heet impulsief en egocentrisch te zijn. Het advies van de reclassering c.s. is door de rechter meegenomen in zijn beslissing.

Advies reclassering: deels voorwaardelijke vrijheidsstraf met hieraan als bijzondere voorwaarde verplicht contact met de reclassering gekoppeld.

Beoordelaar 1: stelt dat de zaak niet goed valt te beoordelen wegens het bij de toegezonden

stukken ontbreken van de uitvoerige rapportages die er wel zijn, getuige het vonnis. Onder dat voorbehoud geldt het oordeel: "Daaruit blijkt dat de psychiater en de psycholoog de kans op recidive hoog schatten en dat zij blijkbaar niet tot een advies kunnen komen. De reclassering schat de kans op recidive ook hoog in, maar adviseert een deels voorwaardelijke straf met het oog op verplicht reclasseringstoezicht. De rechtbank verwerkt dit advies in die zin dat veroordeelde een onvoorwaardelijke gevangenisstraf gelijk aan het voorarrest krijgt, verder een voorwaardelijke gevangenisstraf conform het reclasseringsadvies en een werkstraf van 120 uur. Mede gezien de gewelddadige antecedenten van veroordeelde, die nog in een proeftijd liep, ben ik van oordeel dat een wat langere onvoorwaardelijke vrijheidsstraf voor de hand had gelegen. Met het huidige vonnis wordt enigszins de indruk gewekt dat wanneer je je in je agressie onverbeterlijk betoont, je er gemakkelijk afkomt. Het vonnis straalt een mate van machteloosheid uit en dat is niet goed."

Beoordelaar 2: antwoordt op de vraag: Nee. "In de onderhavige zaak gaat het om poging tot doodslag. De aard van de zaak is, zoals de rechtbank zelf erkent, ernstig. De verdachte is reeds eerder veroordeeld. Deze eerdere veroordeling was ter zake van mishandeling. Voor dit feit heeft verdachte 50 uur werkstraf opgelegd gekregen, waarvan 25 uur voorwaardelijk. Van deze voorwaardelijke werkstraf is ter zitting de tenuitvoerlegging gevorderd en toegewezen. Gezien bovenstaande feiten en gezien de overwegingen van de rechtbank, is de straf die is opgelegd door de rechtbank niet zonder meer begrijpelijk te achten. Een zwaardere straf was passender geweest. Nu verdachte reeds was geschorst uit de voorlopige hechtenis na 135 dagen, is wel begrijpelijk dat de rechtbank niet een langere onvoorwaardelijke gevangenisstraf heeft opgelegd. Echter, de rechtbank had de ernst van het feit wel in de hoogte van de werkstraf tot uiting kunnen brengen en een werkstraf van 240 uur op kunnen leggen."

Beide beoordelaars stemmen overeen in hun oordeel dat de door de rechter opgelegde straf te licht is. Ze verschillen in hun keuze voor een strengere straf: de een zoekt het in een onvoorwaardelijke detentiestraf (langer dan nu opgelegd), de ander in het maximum van de taakstraf.

5.2.2.2 Verschil van mening over straf

In zes zaken verschilden de deskundigen van mening over de juistheid van de beslissing tot een taakstraf in plaats van een detentie. We schetsen deze zaken.

Casus 2: echtelijke ruzie bij scheiding

[strafindicator: +2]

Er is sprake van een huwelijk dat onder spanning staat. De verdachte – de echtgenoot – hoort van zijn dan nog echtgenote dat het huwelijk over is en dat zij het pand zal verlaten. Hij wordt woedend en sleept de vrouw naar de slaapkamer, ontkleedt haar, steekt vingers in haar vagina en grijpt haar bij de keel. Als de vrouw hem in doodsangst aankijkt, laat hij los. De man zegt zich vernederd te hebben gevoeld, omdat zijn vrouw gedurende hun huwelijk al een relatie met een andere partner was begonnen. Hij zegt dat hij niet de bedoeling had zijn vrouw te doden; hij wilde slechts dat ze zou luisteren. 10 dagen later bedreigt hij vrouw verbaal met de mededeling dat ze 'morgenvroeg niet haalt'.

Ten laste gelegd:	Verkrachting (242 Sr), verbale bedreiging (285 Sr) en vernieling (350 Sr).
Geëist:	Gevangenisstraf: 18 maanden, waarvan 6 maanden voorwaardelijk. Schadevergoeding benadeelde partij.
Bewezen verklaard:	Verkrachting (242 Sr) en verbale bedreiging (285 Sr).
Opgelegde straf:	Taakstraf (werkstraf) van 240 uur (maximum). Voorwaardelijke gevangenisstraf van 9 maanden met als bijzondere voorwaarde verplicht reclasseringscontact.

Opgemerkt moet worden dat het strafproces twee jaar na het gebeurde plaats heeft gevonden, hetgeen een schending van de redelijke termijn oplevert.

Motiveringen rechter:

- Strafverzwarend: de gewelddadige wijze waarop inbreuk is gemaakt op de lichamelijke integriteit van het slachtoffer.
- Strafverlichtend: het tijdsverloop, de schending van de redelijke termijn is verdisconteerd in de modaliteit van de straf.
- Strafbeïnvloedend: voorts heeft de rechtbank rekening gehouden met de omstandigheid dat het hier gaat om verkrachting in de eigen woning van het slachtoffer (huiselijk geweld)

Advies reclassering: een verplicht reclasseringstoezicht in het kader waarvan veroordeelde zal deelnemen aan de huiselijk geweld groep van GGzE. Er wordt geen strafmodaliteit genoemd.

Beoordelaar 1: antwoordt op de vraag: Ja. "Zonder schending van de redelijke termijn zou ik overigens moeite gehad hebben met deze mildheid, gezien de stelselmatige verkrachtingen van een vrouw die voor haar verblijfsvergunning volledig afhankelijk was veroordeelde."

Beoordelaar 2: antwoordt op de vraag: Nee. "Verkrachting is een ernstig feit, waarvoor in beginsel een onvoorwaardelijke gevangenisstraf passend is. De officier van justitie heeft dan ook 18 maanden gevangenisstraf, waarvan 6 maanden voorwaardelijk geëist. Dat de redelijke termijn voor berechting van de strafzaak was overschreden, was in deze eis al verdisconteerd. Men kan zich afvragen of een verlaging tot een geheel voorwaardelijke gevangenisstraf zonder nadere motivering op zijn plaats is. Een gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf had wellicht eerder voor de hand gelegen, aangezien er reclasseringscontact wordt geadviseerd als bijzondere voorwaarde en deelname aan de huiselijk geweldgroep."

Casus 3: verkrachting binnen gewelddadige relatie

[strafindicator: +3]

Verdachte heeft zijn vrouw geslagen, gestompt of geschopt, aan haar haren getrokken en haar keel dichtgeknepen. Onder bedreiging met een stroomstootwapen heeft hij haar gesommeerd haar kleren uit te trekken en daarna heeft hij haar met geweld verkracht. Ook zou hij een telefoontoestel vernield hebben.

Ten laste gelegd: Mishandeling (300/1 Sr), verkrachting (242 Sr) en vernieling (350/1 Sr).

Geëist: Gevangenisstraf: 18 maanden, waarvan 6 maanden voorwaardelijk met aftrek met een proeftijd van 2 jaren.

Bewezen verklaard: Mishandeling (300/1 Sr) meermalen gepleegd, verkrachting (242 Sr) en vernieling (350/1 Sr).

Opgelegde straf: Taakstraf (werkstraf) van 240 uur (maximum).

Voorwaardelijke gevangenisstraf van 9 maanden met als bijzondere voorwaarde verplicht reclasseringscontact.⁶²

Motiveringen rechter:

- Strafverzwarend: het strafrechtelijk verleden, verdachte werd terzake van soortgelijke feiten (mishandeling en vernieling) reeds eerder veroordeeld. Verdachte heeft de lichamelijke integriteit van het slachtoffer in ernstige mate geschonden. Daarbij speelde de ernst van het door de verdachte gepleegde strafbare feit een rol.
- Strafverlichtend: de door de verdachte gepleegde strafbare feiten hebben zich voorgedaan in een periode van relationele problemen tussen verdachte en slachtoffer, welke zich onder meer uitten door het over en weer gebruiken van geweld.
- Strafbeïnvloedend: verdachte heeft ter terechtzitting toegegeven dat hij zich schuldig heeft gemaakt aan een strafbaar feit dat "ad informandum" is vermeld op de inleidende dagvaarding (waarvoor de verdachte niet afzonderlijk is of zal worden vervolgd).

⁶² Er is door verdachte hoger beroep ingesteld dat eindigde in een lagere straf.

Advies: zoals blijkt uit het proces-verbaal bestaat er een voorlichtingsrapport van de reclassering, echter is dit rapport niet voorhanden waardoor inhoudelijke weergave van dit advies niet mogelijk is.

Beoordelaar 1: antwoordt op de vraag: Ja.
"Het betreft een geval van relationeel geweld (mishandeling, verkrachting en vernieling) waarbij ook de vrouw zich niet onbetuigd heeft gelaten. De relatie duurde nog voort. Dat heeft de rechtbank meegewogen bij de strafbepaling: voorwaardelijke gevangenisstraf en werkstraf. Dat lijkt mij in proportie met wat zich feitelijk heeft afgespeeld. Bovendien is de speciale preventie meer gediend met een voorwaardelijke dan met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf."

Beoordelaar 2: antwoordt op de vraag: Nee.
"Gezien de ernst van feiten, langdurige mishandeling van de vriendin en verkrachting van haar, had een onvoorwaardelijke gevangenisstraf meer voor de hand gelegen."

Casus 4: ontucht met stiefkind

[strafindicator: +1]

Een stiefvader van een minderjarig kind – beneden de 16 jaar – heeft gedurende een periode van ruim 3,5 jaar het kind seksueel misbruikt in de vorm van allerlei aanrakingen en seksuele gemeenschap. Het kind heeft haar stiefvader aangegeven. Stiefvader bekend.

Ten laste gelegd: Ontucht met minderjarig stiefkind (249/1 Sr).
Ontucht plegen met minderjarig stiefkind, bestaande uit betasten en laten betasten van geslachtsdelen.

Geëist: Gevangenisstraf: voor de duur van 24 maanden, waarvan 6 maanden voorwaardelijk, bij het voorwaardelijke deel van de gevangenisstraf (6 maanden) een proeftijd van 2 jaren en de bijzondere voorwaarde dat hij zich zal gedragen naar de aanwijzingen van de reclassering.
Toewijzing vordering benadeelde

partij (€ 3.429,06).

Oplegging schadevergoedingsmaatregel.

Bewezen verklaard: Ontucht met minderjarig stiefkind (249/1 Sr).

Opgelegde straf: Gevangenisstraf: 20 maanden, geheel voorwaardelijk, met een proeftijd van 3 jaren, met als bijzondere voorwaarde voorschriften/aanwijzingen volgen van Reclassering, ook indien die een behandeling inhouden.
Onvoorwaardelijke taakstraf, te weten werkstraf tot verrichten van onbetaalde arbeid gedurende 240 uren, subsidiair 120 dagen hechtenis, met aftrek voorarrest (in totaal 18 uren).
Schadevergoeding € 3.429,06.

Motiveringen rechter:

- Strafverzuwend: meermalen, op een verwerpelijke wijze en langdurig inbreuk gemaakt op de persoonlijke integriteit van het slachtoffer. Het gebeuren belemmert de psychische ontwikkeling van het slachtoffer en heeft emotionele schade als gevolg. De verdachte is op ernstige wijze tekortgeschoten in zijn verantwoordelijkheden als volwassen opvoeder (misbruik van de gezagsrelatie).
- Strafverlichtend: Verdachte heeft zich reeds onder behandeling bij doen stellen. De verdachte ziet de ernst in van wat hij het slachtoffer heeft aangedaan. De rechtbank acht het van groot belang dat de behandeling zonder onderbreking gecontinueerd zal worden. Strafrechtelijk verleden: first offender.
- Strafbeïnvloedend: voorlichtingsrapport reclassering, rapport psycholoog, rapport psychiater. Bij de verdachte is sprake van een gebrekkige ontwikkeling van geestvermogens in de zin van een narcistische persoonlijkheidsstoornis.

Advies: Beide Pro Justitia-rapportages (psychologisch/psychiatrisch) adviseren niet richting een onvoorwaardelijke taakstraf. Wel wordt geadviseerd om de noodzakelijke behandeling te laten plaatsvinden als bijzondere voorwaarde bij een (deels) voorwaardelijk strafdeel waarbij betrokkene zich heeft te voegen naar aanwijzing te geven door of namens de reclassering. Uit het

voorlichtingsrapport van de reclassering blijkt dat een onvoorwaardelijke werkstraf geschikt wordt geacht hoewel een onvoorwaardelijk strafdeel aangewezen is.

Beoordelaar 1: antwoordt op de vraag: Ja.

“De rechtbank heeft zich in haar oordeel gericht op de adviezen van de rapporterende psycholoog en psychiater die een sterke nadruk leggen op voortzetting van de reeds aangevangen behandeling, die zij absoluut noodzakelijk vinden, ook ter voorkoming van recidive in de toekomst. De voorwaardelijke straf met lange proeftijd past ook binnen die adviezen, waarin gevraagd wordt om een stevige stok achter de deur om de behandeling door te zetten ook als dat voor veroordeelde confronterend wordt. Dat lijkt een juiste beslissing.”

Beoordelaar 2: antwoordt op de vraag: Nee.

“Een ‘ernstige terechtwijzing’ zoals de rechtbank deze aangewezen acht, past niet zonder meer bij een taakstraf, ook al heeft deze een maximale proeftijd en moet betrokkene zich onder behandeling blijven stellen. De feiten van deze zaak zijn voor het slachtoffer zodanig langdurig, stelselmatig en ingrijpend geweest (aldus ook de rechtbank) dat een taakstraf onvoldoende aansluit op het bewezen verklaarde.”

Casus 5: ontucht met twee minderjarige logees

[strafindicator: +2]

Veroordeelde heeft in het verleden ontucht gepleegd met twee toen minderjarige jongens – beiden onder de 16 jaar – die vaak bij de volwassen man logeerden. Het eerste slachtoffer verklaarde dat de verdachte hem, in ruil voor geld en/of sigaretten, wilde aftrekken en pijpen. Dit is 10 tot 15 keer gebeurd. Ook heeft verdachte hem gefotografeerd. Verdachte heeft dit bekend. Het tweede slachtoffer verklaarde precies hetzelfde. Tevens bezat verdachte kinderporno op zijn computer en negatieven van kinderpornografische afbeeldingen.

Ten laste gelegd: Kinderpornografie (240b Sr), ontucht met bewusteloze, onmachtige

gestoorde of kind 247 Sr), ter verleiding (248 Sr) en ontucht met misbruik van gezag/vertrouwen (249 Sr).

Geëist: Gevangenisstraf : 24 maanden (waarvan 6 voorwaardelijk).

Schadevergoeding benadeelde partij.

Bewezen verklaard: Kinderpornografie (240b Sr), ontucht met bewusteloze, verminderd bewustzijn verkerende, lichamelijk onmachtige, gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke geestvermogens, kind (16-) (247 Sr), ter verleiding (248 Sr) en ontucht met misbruik van gezag/vertrouwen (249 Sr).

Opgelegde straf: Werkstraf 240 uur. Voor de tijd dat de veroordeelde in verzekering en in voorlopige hechtenis heeft doorgebracht (in totaal 17 dagen), wordt 34 uur in mindering gebracht, zodat 206 uren resteren. Gevangenisstraf van 10 maanden voorwaardelijk. Schadevergoeding € 1.250,-

Motiveringen rechter:

- Strafverzwarend: algemeen bekend is dat de nadelige psychische gevolgen van seksuele contacten met kinderen jonger dan 16 jaar veelal ernstig en langdurig kunnen zijn, aannemelijk is geworden dat door bepaalde verklaarde feiten genoemde minderjarige zodanige schade heeft geleden. De verdachte heeft het vertrouwen van de ouders van het slachtoffer grovelijk beschaamd. De ernst van de door de verdachte gepleegde feiten, de frequentie waarmee hij deze heeft gepleegd en het veronderstelde risico van recidive spelen ook mee.
- Strafverlichtend: verdachte is nog niet eerder met justitie in aanraking gekomen, first offender.
- Strafbeïnvloedend: de gebrekkige ontwikkeling en persoonlijkheidsstoornis van de verdachte (geen reden voor ontoerekeningsvatbaarheid ten tijde delicten).

Advies: in alle rapportages (vroeghulp interventierapport reclassering, voorlichtingsrapport reclassering en pro justitia) wordt geadviseerd de verdachte een voorwaarde-

lijke gevangenisstraf op te leggen met als bijzondere voorwaarde reclasseringscontact dan wel behandeling. In het voorlichtingsrapport wordt daarbij aangegeven dat indien dit strafrechtelijk gezien niet afdoende is, de betrokkene bereid en in staat is tot een werkstraf.

Beoordelaar 1: antwoordt op de vraag: Ja.

“Met name de rapportage van resp. vroeghulp, reclassering en psycholoog wijst in de richting van begeleiding en behandeling, eerder dan in de richting van gevangenisstraf. Gevangenisstraf zou deze dader sociaal isoleren en daarmee het recidivegevaar aanzienlijk vergroten, waar de rapporteurs op hebben gewezen. Overwegingen van speciale preventie hebben kennelijk mede tot dit oordeel geleid en terecht. Daarom was verplicht reclasseringscontact ook als dat behandeling in een kliniek zou betekenen (waarmee verdachte instemde en waarmee al begonnen was) aangewezen. Omdat er daarnaast grond was voor vergelding was taakstraf aangewezen als de enige straf die het effect van de behandeling niet in de weg zou zitten.”

Beoordelaar 2: antwoordt op de vraag: Nee.

“Het vonnis geeft allerlei argumenten aan waarom deze feiten zo ernstig zijn. Weliswaar is het advies van de Reclassering dat het gevaar op recidive groter wordt als hij langer in detentie zit; maar de beperking van recidivegevaar zou niet het enige element moeten zijn waarop een straftoemeting gestoeld hoort te zijn. (...) De werkstraf zoals nu opgelegd door de rechtbank past zonder nadere motivering niet bij het onderliggende feitencomplex, de motivering van de strafmaat, de persoon van verdachte alsmede de omstandigheden van het geval.”

Casus 6: betwiste verkrachting

[strafindicator: +2]

Verdachte bevond zich in de woning van het slachtoffer en heeft zich aan haar opgedrongen. Zij heeft hem gezegd dat hij weg moest gaan en dat ze niet wilde. Nadat zij hem probeerde weg te duwen, heeft hij kans gezien haar uit te kleden en op de bank te gooien en is met zijn tong en

penis haar mond binnen gedrongen. De vrouw had kalmerende middelen gebruikt.

Verdachte zegt dat zij hem binnen heeft gelaten en dat ze zichzelf heeft uitgekleded omdat ze seks wilde. Zij is met haar tong zijn mond binnen gegaan en heeft hem gepijpt.

Ten laste gelegd: Verkrachting (242 Sr), ontucht (246 Sr).

Geëist: Gevangenisstraf: 18 maanden met aftrek van voorarrest.

Bewezen verklaard: Verkrachting (242 Sr).

Opgelegde straf: Werkstraf 180 uur (met aftrek).
Gevangenisstraf van 6 mnd voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren.⁶³

Motiveringen rechter:

- Strafverzuwend: verdachte heeft geen rekening gehouden met de lichamelijke integriteit van het slachtoffer. De verdachte heeft het slachtoffer verkracht in haar eigen woning, een plek waar ieder zich veilig zou moeten kunnen voelen. Het is een feit van algemene bekendheid dat slachtoffers van zulke strafbare feiten psychische schade ondervinden in de toekomst.
- Strafverlichtend: de verdachte is niet eerder voor feiten als tenlastegelegd en bewezenverklaard in aanraking met de politie en/of justitie geweest. Tijdsverloop, de verdachte heeft hierdoor lange tijd in onzekerheid verkeerd. Vrijspraak voor tweede feit.
- Strafbeïnvloedend: voorlichtingsrapport reclassering.

Advies: een voorlichtingsrapport reclassering is opgemaakt, maar dit rapport is niet voorhanden waardoor inhoudelijke weergave van dit advies niet mogelijk is.

Beoordelaar 1: antwoordt op de vraag: Ja.

“Een rol heeft kennelijk gespeeld het feit dat verdachte voor het tweede telastegelegde feit is vrijgesproken, dat het feit niet gepaard is gegaan met extreem geweld en dat hij geen relevante antecedenten heeft. Verdachte was in vrijheid doordat indertijd de vordering gevangenhouding is afgewezen, wat vermoedelijk ook verband houdt met een voorlopig oordeel van de raadkamer over de relatieve ernst van het feit in dit concrete geval. Veroordeelde leidt een normaal

⁶³ Door veroordeelde is hoger beroep ingesteld; nog geen uitspraak.

bestaan met woning, werk en een vriendin. Hem daar na meer dan twee jaar nog uit te halen voor het ondergaan van een gevangenisstraf zou uit oogpunt van speciale preventie contra-productief zijn geweest. De keuze voor vergelding in de vorm van taakstraf is daarom terecht .”

Beoordelaar 2: antwoordt op de vraag: Nee. “Het feitencomplex is ernstig en zou, met deze gegevens, een zwaardere straf met zich moeten brengen.”

Casus 7: meermaals gepleegde verkrachting

[Strafindicator: +2]

Veroordeelde had een langdurige relatie met het slachtoffer waaruit twee kinderen zijn geboren. Hij heeft zich gedurende een lange periode schuldig gemaakt aan verkrachting van zijn uit Ghana afkomstige vrouw. Tevens heeft hij zijn vrouw in het gezicht geslagen en haren uit haar hoofd getrokken. Hij dreigde zijn vrouw terug te brengen naar Ghana als zij zich verzette tegen seks met hem.

Veroordeelde en het slachtoffer hebben elkaar, door tussenkomst van een tante van het slachtoffer, via een contactadvertentie leren kennen. De vrouw heeft in Nederland een verblijfstitel gekregen die was gekoppeld aan haar verblijf bij veroordeelde. Zij verkeerde derhalve in een afhankelijkheidspositie.

Ten laste gelegd:	Verkrachting, meermalen gepleegd (242 Jo 57 Sr); mishandeling (300 Sr).
Geëist:	240 uren werkstraf subsidiair 120 dagen hechtenis.
Gevangenisstraf:	4 maanden waarvan 2 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar.
Bewezen verklaard:	Verkrachting, meermalen gepleegd (242 Jo 57 Sr); mishandeling (300 Sr).
Opgelegde straf:	240 uren werkstraf subsidiair 120 dagen hechtenis. Gevangenisstraf: 4 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar. Schadevergoeding van € 2000,-.

Motiveringen rechter:

- Strafverzwarend: de verdachte heeft inbreuk gemaakt op de lichamelijke integriteit van het slachtoffer, wat vaak langdurige geestelijke en lichamelijke schade als gevolg heeft. De verdachte heeft het nodige lichamelijke geweld toegepast. Het slachtoffer verkeerde in een afhankelijkheidspositie ten opzichte van de verdachte. Deze afhankelijkheidspositie van het slachtoffer in combinatie met het gebruikte geweld bracht met zich mee dat het slachtoffer zich onvoldoende teweer kon stellen tegen de seksuele claims van de verdachte.
- Strafverlichtend: Recidive kans wordt laag geschat nu de relatie tussen slachtoffer en verdachte beëindigd is en de verdachte op dit punt (geweld/zeden) een blanco strafdocumentatie heeft. Het feit dat de zedendelicten reeds meer dan zes jaren geleden zijn gepleegd is voor de rechtbank grond om een onvoorwaardelijke gevangenisstraf niet opportuun te achten.
- Strafbeïnvloedend: de relatie tussen verdachte en slachtoffer bleek problematisch, waarbij in het midden gelaten kan worden wie de meeste verwijten treffen. Uit het rapport van de psychiater blijkt dat er bij de verdachte geen sprake is van een seksuele stoornis of een agressie regulatiestoornis

Advies betreft een Pro Justitia-rapportage waarbij geen strafmodaliteit wordt genoemd.

Beoordelaar 1: antwoordt op de voorgelegde vraag dat de stukken onduidelijk zijn. “In deze zaak is het verschil tussen de eis en het vonnis opvallend klein: OM en rechtbank zijn het eens over 240 uur werkstraf en over 4 maanden gevangenisstraf, het OM vindt dat daarvan 2 maanden voorwaardelijk kunnen zijn, de rechtbank geeft de 4 maanden geheel voorwaardelijk. Het lijkt erop dat de doorslag voor een uitsluitend voorwaardelijke vrijheidsstraf bij de rechtbank is gegeven door het feit dat de verkrachtingen al meer dan 6 jaar geleden hebben plaatsgevonden. Hier ligt een probleem, want de periode genoemd in de tenlastelegging is 1 maart 1996 tot 1 maart 2004, terwijl de bewezenverklaring de periode 1 maart 1996 tot 2000 betreft. Dat past bij de opmerking dat de feiten 6 jaar oud zijn, maar

overigens wordt aan dat verschil in periode tussen tenlastelegging en vonnis geen woord vuil gemaakt, terwijl ook uit het proces verbaal van de zitting niet blijkt dat dit onderwerp van discussie is geweest.

Ik vind de feiten gezien de omstandigheden van het geval zodanig ernstig dat een uitsluitend voorwaardelijke vrijheidsstraf mij bevreemdt, en ik die straf alleen acceptabel vind als het inderdaad 6 jaar geleden is. Nu niet is vast te stellen of dat een vergissing betreft of een reëel tijdsverloop, moet ik formeel zeggen dat inderdaad het bewezen verklaarde feitencomplex en de strafmotivering de beslissing kunnen dragen, maar dat het er enigszins de schijn van heeft dat de bewezenverklaring wat de periode betreft op een vergissing berust. Mocht dat inderdaad zo zijn dan heb ik moeite met de strafmaat.”

Beoordelaar 2: antwoordt: Ja. “Hoewel de oriëntatiepunten (van het LOVS; red.) een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zouden voorschrijven in het onderhavige geval, is deze niet opgelegd.

Verdedigbaar is dat de rechtbank van de oriëntatiepunten kon afwijken, gezien het aspect van de gedateerdheid van de feiten en het feit dat er geen recidivegevaar bestond. Belangrijk hierbij is dat de Officier van Justitie in afwijking van de richtlijnen een taakstraf had geëist (naast vier maanden gevangenisstraf, waarvan twee maanden voorwaardelijk). Eveneens is van belang dat verdachte niet in voorlopige hechtenis heeft gezeten. In een dergelijk geval is verdedigbaar dat er geen onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt opgelegd.”

De verdeeldheid betreft zes zaken waarin de lichamelijke integriteit centraal staat. Schending daarvan heeft – zo leest men ook in de verschillende overwegingen van de rechtbank en dossierstukken – voor de slachtoffers doorgaans ernstige, langdurige gevolgen. De voor rechters lastige afweging betreft die tussen de strafdoelen specifieke preventie (in de vorm van voorrang geven aan behandeling e.d.) en vergelding. Dit

weerspiegelt zich ook in de verdeeldheid van de beoordelaars. Bij hen ziet men een interessant verschil in invalshoek. Waar de ene vooral redeneert vanuit de feiten en als het ware bij de beoordeling terugkijkt, ziet de ander meer vooruit en legt het accent op het gevolg van de rechterlijke beslissing voor de dader in de toekomst.

5.2.2.3 Instemming met de opgelegde taakstraf

Het is ondoenlijk en ook onnodig om hier alle 21 zaken op overeenkomstige wijze als hierboven te behandelen. We presenteren daarom een selectie van zowel zeden- als geweldszaken afkomstig uit respectievelijk de meest lichte, de neutrale en de meest ernstige categorie van de ontwikkelde ‘strafindicator’. Op die wijze ontstaat het meest complete beeld.

Casus 8: mededader bij werpen molotovcocktail

[Strafindicator: –2]

Verdachte is met zijn medeverdachten naar de woning van benadeelden gegaan met een molotovcocktail en knuppels om wraak te nemen. Vervolgens is een ruit van de voordeur vernield en is de molotovcocktail naar binnen geworpen. Op dat moment was een aantal personen in de woning aanwezig. Doordat de fles op tapijt terecht is gekomen, is deze waarschijnlijk niet kapot gegaan. De bewoners hebben de molotovcocktail zeer snel uit de woning verwijderd. Daardoor zijn de gevolgen beperkt gebleven.

Ten laste gelegd: Poging tot moord in vereniging (art. 289 jo 45/47 Sr).

Geëist: Jeugddetentie: 6 mnd. wrv. 2 mnd voorwaardelijk prft 2 jaar.

Bijzondere voorwaarde: begeleiding Jeugdreclassering voor de duur van 1 jaar.

Toewijzing vorderingen benadeelde partij ten bedrage van twee keer € 1000,- en schadevergoedingsmaatregel.

Bewezen verklaard: Medeplegen poging moord art. 289 jo 45/47 Sr.

Opgelegde straf: Werkstraf voor de duur van 120 uren.
3 mnd jeugddetentie voorwaardelijk
prft 2 jr. + gedurende 1e jaar prft zich
houden aan aanwijzingen
jeugdreclassering.
Toewijzing schadevergoeding 2 keer
€ 1000,-

Motiveringen rechter:

- Strafverzwarend: Verdachte en medeverdachten hebben zich op zeer laffe en berekenende wijze schuldig gemaakt aan een zeer ernstig delict, waarbij zij zich niet hebben bekommerd om het leven van de in de woning aanwezige personen. Dit maakt het een feit met een voor de rechtsorde zeer schokkend karakter, mede gelet op het feit dat de woning in een woonwijk is gelegen.
- Strafverlichtend: De jeugdige leeftijd van de verdachte. De verdachte heeft in het geheel van omstandigheden een geringer aandeel gehad dan medeverdachten. Verdachte is nooit eerder met justitie in aanraking geweest. Advies rapport jeugdreclassering. De jeugdreclassering stelt vast dat verdachte aangegeven heeft veel spijt te hebben van hetgeen gebeurd is. Het verblijf in de cel heeft veel indruk op hem gemaakt. Verdachte heeft zich binnen de begeleiding van de jeugdreclassering positief ingezet.
- Strafbèinvloedend: -

Advies: de jeugdreclassering adviseert een leerstraf Sociale Vaardigheidstraining en een voorwaardelijke jeugddetentie met als bijzondere voorwaarde begeleiding van de jeugdreclassering.

Beoordelaar 1: "De rechtbank (MK jeugd) was van oordeel dat deze 14-jarige jongen slechts een meelopersrol had in het overigens ernstige misdrijf. Verder is klaarblijkelijk de voorkeur gegeven aan intensieve begeleiding door de jeugdreclassering in het kader van een voorwaardelijke vrijheidsstraf, in combinatie met een werkstraf en schadevergoedingsmaatregelen.

Wel heeft de rechtbank m.i. het rapport van de jeugdreclassering in haar vonnis wat rooskleuiger voorgesteld dan het was, maar de omstandigheden van het geval en van de persoon in combinatie met zijn zeer jeugdige leeftijd rechtvaardigen een straf die de jongen buiten de jeugddetentie houdt."

Beoordelaar 2: "De rechtbank neemt in die overweging het feitencomplex serieus, maar betreft daarbij ook de persoon van de verdachte en de omstandigheden van het geval. Het feit dat het een minderjarige verdachte betrof die slechts een 'meeloper' was, rechtvaardigt de opgelegde straf."

Casus 9: ruzie om sleutels

[Strafindicator: -2]

Onder invloed van alcohol kregen verdachte en slachtoffer ruzie om de sleutels van de zaak van de verdachte; het slachtoffer had die meegenomen en wilde ze niet teruggeven. De verdachte heeft het slachtoffer met gebalde vuist tegen het hoofd geslagen. Vervolgens heeft hij tegen het hoofd van het slachtoffer geschopt, nadat deze op de grond was gevallen en zou de bedoeling gehad hebben deze persoon van het leven te beroven, althans zwaar lichamelijk letsel toe te brengen.

Tenlastelegging: Poging tot doodslag SR 287 SR 45/1
Geëist: Gevangenisstraf: 24 maanden, waarvan 8 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren.
Maatregel van schadevergoeding
€ 4040,55.

Bewezen verklaard: Poging tot doodslag SR 287 SR 45/1.
Opgelegde straf: Werkstraf voor de duur van 240 uren
subsidiar 120 dagen hechtenis, met aftrek.
Gevangenisstraf voor de duur van 12 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren.
Toewijzing civiele vordering en schadevergoeding € 2040,55.

Motiveringen rechter:

- Strafverzuwend: het gewelddadige karakter van het door de verdachte gepleegde feit. Door na de vechtpartij weg te lopen toont de verdachte geen bekommering om het lot van het slachtoffer. Verdachte heeft zijn slachtoffer veel lichamelijk en geestelijk leed aangedaan waar het slachtoffer, zo blijkt uit de slachtofferverklaring, nog iedere dag mee geconfronteerd wordt.
- Strafverlichtend: inmiddels heeft de verdachte de schorsingsvoorwaarden naar behoren nageleefd en er blijkt van gegeven dat hij de ernst van het door hem aan zijn slachtoffer aangedane leed inziet. De verdachte heeft het feit gepleegd naar aanleiding van een conflict, waarin het gedrag van het slachtoffer heeft bijgedragen aan het ontstaan en voortduren van dit conflict (beiden onder invloed van alcohol). De verdachte is niet eerder voor een soortgelijk feit veroordeeld.
- Strafbeïnvloedend: -

Advies: psychiatrisch consult FPD en voorlichtingsrapportage reclassering: een werkstraf in combinatie met een Taakstraf Alcoholdelinquentie (TAD) en een fors voorwaardelijk strafdeel.

Beoordelaar 1: "Er is grof geweld gepleegd tijdens een vechtpartij aan het eind van een ruzie die door het slachtoffer is uitgelokt. Het slachtoffer had in het eetcafé van veroordeelde eerst vrouwen lastig gevallen en vervolgens de sleutels van de zaak uit de binnenkant van de deur gehaald, waarmee hij aan de loop is gegaan. Nadat het slachtoffer achterhaald was door (vrienden van) veroordeelde weigerde hij die sleutels terug te geven. Vervolgens ontstond een vechtpartij waarbij dronkenschap van beide betrokkenen een rol speelde. De rechtbank heeft kennelijk rekening gehouden met het schone strafblad van verdachte, met het feit dat hij zich stipt gehouden had aan de schorsingsvoorwaarden van de voorlopige hechtenis en met de aanzienlijke rol van het slachtoffer in het conflict. De rechtbank heeft daarmee het advies van de reclassering opgevolgd en een taakstraf opgelegd in combinatie met een voorwaardelijke gevangenisstraf. Zowel uit oogpunt van vergelding (verdiscontering van de rol van het slachtoffer en

van de aanzienlijke sociale gevolgen van het feit voor de veroordeelde: zijn eetcafé moest worden gesloten omdat het niet meer liep als gevolg van de roddels) als uit oogpunt van speciale preventie vind ik de straf rechtvaardig en zinvol."

Beoordelaar 2: "(...) de straf sluit op zich niet aan bij de ernst van het feit, maar sluit wel aan bij het reclasseringsadvies en inhoud van de rapportage en persoon van de verdachte (ondermeer first offender)."

Casus 10: langdurig seksueel misbruik

[Strafindicator: 0]

Veroordeelde is de vader van aangeefster. Hij heeft haar van haar 10e t/m haar 29e levensjaar seksueel misbruikt. Een grote periode van het seksuele misbruik is verjaard en dus niet ten laste gelegd. Verdachte bekend.

Ten laste gelegd: Verkrachting (Sr 242).

Geëist: Gevangenisstraf: voor de duur van 1 jaar.
Toewijzing van de vordering van de benadeelde partij van een bedrag van € 680,- met toepassing van de schadevergoedingsmaatregel.

Bewezen verklaard: Verkrachting (Sr 242).

Opgelegde straf: Taakstraf, te weten werkstraf tot verrichten van onbetaalde arbeid gedurende 240 uren, subsidiair 120 dagen hechtenis.
Vordering benadeelde partij € 680,-; schadevergoedingsmaatregel ad € 680,-

Motiveringen rechter:

- Strafverzuwend: verdachte heeft op een verwerpelijke wijze inbreuk gemaakt op de persoonlijke integriteit van het slachtoffer alsmede op ernstige wijze tekortgeschoten in zijn verantwoordelijkheid als vader (misbruik gezagsrelatie). Slachtoffer heeft belemmering op psychische ontwikkeling ondervonden met blijvende emotionele schade als gevolg waardoor slachtoffer al jaren psychische hulp behoeft en in de komende tijd nog zal behoeven.

- Strafverlichtend: tijdsverloop (tenlastelegging mede gebaseerd op feiten die verjaard zijn). De verdachte is niet eerder met justitie in aanraking geweest. (first offender).
- Strafbeïnvloedend: -

Advies reclassering c.s.: geen advies.

Beoordelaar 1: "Het betreft een geval van verkrachting door een vader van zijn dochter. Er kon slechts veroordeling volgen voor één verkrachting, omdat de stelselmatige verkrachtingen die daarvoor hadden plaatsgevonden verjaard waren. De bewezenverklarde verkrachting was op het moment van berechting 15 jaar geleden gepleegd en veroordeelde, toen 66 jaar oud, had een schoon strafblad. Onder die omstandigheden is de werkstraf een alleszins aanvaardbaar vonnis".

Beoordelaar 2: "In beginsel zou een veel hogere straf in een geval als de onderhavige, verdedigbaar zijn. Echter, zoals de rechtbank terecht heeft overwogen, zijn bijna alle feiten verjaard. Nu één verkrachting wél bewezen verklaard kan worden, maar dit feit 15 jaar geleden heeft plaatsgevonden, heeft de rechtbank op begrijpelijke gronden een lagere straf opgelegd dan de Officier van Justitie heeft geëist. Bovendien heeft de verdachte een blanco strafblad. Derhalve, ná deze laatste verkrachting is hij niet meer met justitie in aanraking geweest, zodat het feitencomplex de beslissing kan dragen."

Casus 11: verkrachting

[Strafindicator: 0]

Betrokkene, een dominante man, heeft zijn (inmiddels ex-)echtgenote gedurende een aantal jaren verkracht, zowel vaginaal als, tijdens haar zwangerschap, anaal. Verder heeft hij haar meermalen gedwongen hem met haar mond en handen te bevredigen en heeft hij vaak tegen haar zin, haar geslachtsdelen gelikt. Ook heeft hij haar vaak mishandeld, hetgeen overigens niet tenlaste is gelegd.

Tenlaste gelegd: Verkrachting en feitelijke aanranding der eerbaarheid (242 Sr en 246 Sr)
Verkrachting (242 Sr).
Seksueel binnendringen van een bewusteloze, onmachtige of gestoorde (243 Sr).

Geëist: Gevangenisstraf: Drie jaren waarvan één jaar voorwaardelijk.

Bewezenverklaard: Verkrachting en feitelijke aanranding der eerbaarheid 242 Sr en 246 Sr (meermalen gepleegd).
Verkrachting: onder geweld en bedreiging met geweld of andere feitelijkheden.

Opgelegde straf: Werkstraf van 240 uren.
Gevangenisstraf: voor de duur van 287 dagen, waarvan 180 dagen voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar
(Het onvoorwaardelijke deel is gelijk aan de duur van de voorlopige hechtenis).
Gedurende de proeftijd is veroordeelde verplicht zich te houden aan de voorschriften en aanwijzingen van de reclassering.

Motiveringen rechter:

- Strafverzwarend: verdachte heeft inbreuk gemaakt op de lichamelijke en psychische integriteit van het slachtoffer (toenmalig vrouw). Toenmalige vrouw ernstig leed en psychische schade berokkend, waarvan zij nog geruime tijd de gevolgen ervaart. Ook meermalen mishandeling (echter niet in tenlastelegging).
- Strafverlichtend: de omstandigheden waaronder de feiten zijn begaan, waaronder de problematische situatie waarin verdachte verkeerde. Verdachte lijdt aan een persoonlijkheidsstoornis met obsessie-compulsieve persoonlijkheidstrekken en een enkel narcistisch element (waardoor bewezenverklarde verdachte in verminderde mate kan worden toegerekend). Verdachte ziet in dat hij met zijn handelen de grenzen heeft overschreden (ter terechtzitting gebleken). Reeds getoonde inzet; verdachte heeft hulp gezocht en heeft gedurende vijf

maanden een klinische behandeling ondergaan. Voorts onder behandeling bij Verdachte is niet eerder ter zake strafbare feiten in Nederland veroordeeld (first offender). Uit rapportage blijkt veronderstelde kans op recidive gering. Advies reclassering c.s.

- Strafbeïnvloedend: -

Advies Pro Justitia rapportage en voorlichtingsrapport reclassering Nederland: niet negatief geadviseerd over vrijheidsstraf. Echter een voorwaardelijk strafdeel vrijheidsstraf noodzakelijk i.v.m. het advies verplicht reclasseringscontact op te leggen (eventueel ook combinatie met elektronisch toezicht of werkstraf mogelijk).

Beoordelaar 1: "Alle rapporteurs benadrukken dat er nauwelijks recidivegevaar is. Er was wel een enigszins verminderde toerekeningsvatbaarheid. Veroordeelde heeft zelf hulp gezocht lang voordat zijn ex (slachtoffer) aangifte had gedaan, omdat hij inzag dat hij verkeerd had gehandeld en daarvan geen herhaling wilde in zijn volgende relatie. De gevolgde therapie lijkt succesvol te zijn verlopen en veroordeelde heeft zich nu veel beter in de hand. De voorlopige hechtenis was geschorst en onder die omstandigheden was een vonnis met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf gelijk aan het ondergane voorarrest in combinatie met een voorwaardelijke gevangenisstraf met toezicht en een werkstraf de aangewezen oplossing."

Beoordelaar 2: "De motivering is uitgebreid en ook expliciet gebaseerd op de onderbouwde rapportages en is daardoor ook begrijpelijk. Met name aan de voorwaardelijke straf wordt door hulpverleners en rechtbank veel waarde gehecht in deze zaak. Deze verdachte heeft een – korte – gevangenisstraf gekregen, en daarnaast een voorwaardelijke gevangenisstraf. Het feitencomplex in samenhang met de persoonlijke omstandigheden van de verdachte alsmede de persoon van de verdachte en het feit dat hij heeft geleerd van zijn fouten en zelf in therapie is gegaan, lijken voldoende ondersteuning te

bieden voor de uiteindelijk opgelegde straf."

Casus 12: verkrachting na chatgesprek

[Strafindicator: +3]

Veroordeelde kwam via een computerchat (MSN) in contact met zijn buurvrouw met wie hij eerder een relatie heeft onderhouden en met wie hij ook na het beëindigen van de relatie nog seksuele contacten onderhield. De internetconversatie raakte seksueel getint, waarna veroordeelde zijn buurvrouw uitnodigde om langs te komen en een kopje thee te drinken. Nadat zij dit aanvankelijk weigerde, besloot zij na enig aandringen toch op bezoek te gaan om een kopje thee te drinken. Toen het slachtoffer de thee op had gedronken en weer naar huis wilde gaan, heeft veroordeelde haar tot twee keer toe vastgepakt en betast. Veroordeelde verklaart dat het slachtoffer aanvankelijk welwillend openstond tegenover seksueel contact, maar dat zij naarmate veroordeelde zich verder opdrong, aangaf niet verder te willen gaan.

Ten laste gelegd: Verkrachting; art. 242 Sr.

Geëist: Gevangenisstraf: 15 maanden waarvan 5 maanden voorwaardelijke met een proeftijd van 2 jaar met als bijzondere voorwaarde toezicht Reclassering, ook als dat inhoudt behandeling.

Bewezen verklaard: Verkrachting; art. 242 Sr.

Opgelegde straf: 240 uren werkstraf subsidiair 120 dagen hechtenis.
6 maanden gevangenisstraf voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar met als bijzondere voorwaarde toezicht Reclassering Nederland en eventuele behandeling bij de

Motiveringen rechter:

- Strafverzuwend: strafrechtelijk verleden, eerdere veroordeling terzake ontucht.
- Strafverlichtend: -
- Strafbeïnvloedend: advies reclassering.

Persoonlijkheidsproblematiek namelijk een antisociale persoonlijkheidsstoornis. Uit rapportage blijkt dat de veronderstelde kans op recidive hoog is, wanneer de verdachte zich niet laat behandelen voor deze stoornis.

Advies reclassering Nederland en pro justitia: Een gesanctioneerde limiterende en corrigerende benadering biedt het meeste perspectief. In het pro justitia rapport wordt daarnaast geadviseerd over te gaan tot een vrijheidsbeperkende maatregel teneinde de veroordeelde te laten doordringen van het grote maatschappelijke (en persoonlijke) belang om tot wezenlijke bijstelling van zijn gedragingen te komen en recidivedelicten zoveel mogelijk te voorkomen. Geen duidelijk strafadvies.

Beoordelaar 1: "Op grond van de uitvoerige psychiatrische rapportage is de rechtbank kennelijk van oordeel dat de enige kans om recidive te vermijden gelegen is in strakke begeleiding met een duidelijke stok achter de deur. Daarmee is de opgelegde straf in overeenstemming: werkstraf kan confronterend werken, omdat er eisen aan veroordeelde worden gesteld die een gevangenisstraf niet stelt. Gedwongen toezicht van de reclassering zou dit kunnen complementeren. De speciale preventie heeft hier voorop gestaan en dat is zeker bij een delict als dit volkomen terecht."

Beoordelaar 2: "De feiten zijn op zich ernstig maar met het oog op het belang dat de rechtbank voor ogen heeft om tot een gedragswijziging bij verdachte te komen (hij lijdt aan een antisociale persoonlijkheidsstoornis) kan het feitencomplex de opgelegde straf dragen. Ofschoon de rechtbank afwijkt van de eis van de officier van justitie, is de motivering niet onbegrijpelijk. Het reclasseringsrapport maakt melding van het feit dat verdachte corrigerend begeleiding blijft afwijzen. Anderzijds wordt in het psychiatrisch rapport geadviseerd om bij verdachte tot wezenlijke bijstelling van zijn gedragingen te komen. Ofschoon derhalve getwijfeld kan worden of verdachte bereid is zich te laten behandelen, is de rechtbank er van uitgegaan dat toezicht van reclassering en behandeling toch geprobeerd moet worden."

Casus 13 : misbruik bewindvoederschap

[Strafindicator: +3]

In zijn hoedanigheid van bewindvoerder bezocht de verdachte cliënten voor toelating tot de Schuldsanering Natuurlijke Personen. Verdachte heeft slachtoffer, die zich op dat moment in een kwetsbare positie bevond, doen geloven dat zijn advies van doorslaggevend belang was voor de beslissing van de rechter commissaris omtrent de toelating. Onder bedreiging met feitelijkheden heeft hij zich aan verkrachting schuldig gemaakt door zijn tong in de mond van het slachtoffer te duwen en gedwongen tot het dulden van ontuchtige handelingen. Voorts heeft verdachte ontucht gepleegd met een cliënte (slachtoffer twee) die aan zijn zorg als bewindvoerder was toevertrouwd. Ook hier verkeerde het slachtoffer in een kwetsbare positie en was zij op dat moment emotioneel in de war. Zij was in grote mate afhankelijk van de hulp van de verdachte.

- Ten laste gelegd: Verkrachting (242 Sr) Feitelijke aanranding van de eerbaarheid (246 Sr).
Ontucht plegen door iemand werkzaam in de gezondheidszorg/ maatschappelijke zorg (249, lid 2 Sr).
Ontucht plegen door iemand werkzaam in de gezondheidszorg/ maatschappelijke zorg (249, lid 2 Sr).
- Geëist: 6 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf.
6 maanden voorwaardelijke gevangenisstraf, proeftijd 3 jaar.
Toewijzing vorderingen benadeelde partijen.
- Bewezen verklaard: Verkrachting (242 Sr).
Feitelijke aanranding van de eerbaarheid (246 Sr).
Ontucht plegen door iemand werkzaam in de maatschappelijke zorg (249, lid 2 Sr).
- Opgelegde straf: Gevangenisstraf 12 maanden, voorwaardelijk, met proeftijd 2 jaren.
Taakstraf voor duur van 240 uren, subsidiair 120 dagen hechtenis, met

af trek voorarrest.
Toewijzing vordering benadeelde partij
W € 1.025,-
Schadevergoedingsmaatregel € 1.025,-
Toewijzing vordering benadeelde partij
K € 525,-
Schadevergoedingsmaatregel € 525,-
ten uitvoer leggen 60 uren taakstraf,
subsidiar 30 dagen.

Motiveringen rechter:

- Strafverzwarend: verdachte heeft ernstig misbruik gemaakt van zijn (machts-)positie als bewindvoerder en heeft het vertrouwen, dat in hem gesteld was, ernstig geschaad (misbruik gezagsrelatie). Slachtoffers onder vinden langdurige psychische gevolgen aan dit gebeuren. Verdachte is reeds eerder terzake van een zedenmisdrif veroordeeld.
- Strafbeïnvloedend: gezin(zorg voor echtgenote), thans niet meer als bewindvoerder werkzaam.
Voorlichtingsrapport reclassering,

Advies voorlichtingsrapport reclassering Nederland. Aangezien de betrokkene ontkent de onderhavige feiten te hebben gepleegd, onthoudt de reclassering zich in deze van het geven van een advies over de strafrechtelijke afdoening.

Beoordelaar 1: “Veroordeelde was schuldhelpverlener (naar aanleiding van het gebeurde waarover deze strafzaak gaat ontslagen) en heeft seksueel grensoverschrijdend gedrag ten opzichte van cliënten gepleegd. De ‘verkrachting’ waarvoor hij is veroordeeld betrof een onverhoedse tongzoen, dat is naar het oordeel van velen toch wel iets anders dan genitaal seksueel binnendringen en met name is er geen reden om aan te nemen dat de psychische gevolgen voor het slachtoffer in dezelfde orde van grootte liggen. Nu dit technisch-juridisch toch verkrachting is, is de nuancering alleen aan te brengen in de strafmaat.

Ten nadele van veroordeelde werkt dat hij

eerder voor een zedendelict was veroordeeld en nog in een proeftijd liep.

Negatieve indicatie voor onvoorwaardelijke gevangenisstraf is naast zijn leeftijd (62) gelegen in de omstandigheid dat hij de zorg heeft voor zijn zieke vrouw. Overigens had betrokkene in voorlopige hechtenis gezeten en ook dat was voor de rechtbank geen aanleiding om in ieder geval dat deel onvoorwaardelijk op te leggen, het gaat dus kennelijk niet alleen om strafminderung in verband met de persoonlijke omstandigheden maar ook om een oordeel over de strafwaardigheid, dat heeft geresulteerd in een taakstraf. Dit oordeel vind ik volledig verantwoord.”

Beoordelaar 2: “De rechtbank heeft op begrijpelijke gronden aangegeven op welke omstandigheden de beslissing is gebaseerd. Ja, gelet op de omstandigheden van het geval kan het feitencolplex de beslissing dragen. Veroordeelde is in 2003 al eens veroordeeld terzake van het plegen van ontucht als hulpverlener met een persoon aan zijn zorg toevertrouwd. Voor dit feit heeft hij een gevangenisstraf voor de duur van 1 maand voorwaardelijk opgelegd gekregen. De onderhavige zaak betreft twee ontuchtzaken die een jaar later hebben plaatsgevonden. Veroordeelde liep derhalve nog in zijn proeftijd. In principe had de rechtbank deze voorwaardelijk opgelegde straf ten uitvoer kunnen leggen in de vorm deze was opgelegd. Echter, voor het onderhavige geval heeft veroordeelde in voorlopige hechtenis gezeten, welke was geschorst. In geval van een schorsing van de voorlopige hechtenis is begrijpelijk om geen gevangenisstraf op te leggen van langere duur dan de ondergane voorlopige hechtenis. Gelet hierop en gezien het feit dat veroordeelde inmiddels ontslagen was (hetgeen zowel als vorm van bestraffing heeft te gelden alsmede preventief zou kunnen werken), kan het feitencolplex de beslissing dragen.”

5.3 Conclusie

Na afsluiting van de zaaksgewijze beoordeling is de deskundigen verzocht hun mening over de strafrechtelijke praktijk in algemene zin te verwoorden, uiteraard voor zover het de door hen onder ogen gekregen zaken betreft. Het oordeel van beide beoordelaars geven we hier nagenoeg onverkort weer.

Beoordelaar 1:

"Ik wil [aan het voorgaande; red] toevoegen dat ik het in het overgrote deel van die gevallen van harte eens was met het oordeel van de rechter die over het algemeen blijk gaf van een zorgvuldige afweging tussen de belangen van 'de maatschappij', daaronder begrepen het slachtoffer en potentiële latere slachtoffers en de veroordeelde. Met name in de vele gevallen waarin gedragsproblemen bij de verdachte/veroordeelde een rol speelden, moest de rechter natuurlijk vaak laveren tussen tegenstrijdige eisen die aan strafrechtpleging worden gesteld. Bijna altijd ging de voorkeur van de rechter uit naar het trachten te voorkomen van specifieke recidive door in zijn vonnis de door voorlichters voorgestelde vormen van begeleiding en behandeling een kans te geven en daarbij op de koop toe te nemen dat het slechts oppervlakkig geïnformeerde publiek moeite zou hebben dit te begrijpen. Daarmee heeft de rechter zijn onafhankelijke instelling naar mijn mening waargemaakt. Dat ik in sommige gevallen zelf wellicht tot een (enigszins) andere uitkomst zou zijn gekomen staat daarbuiten.

(...)

Samenvattend kan ik zeggen dat naar mijn mening de zittende magistratuur in het overgrote deel van de door mij geziene zaken uitstekend werk heeft gedaan en datgene heeft gedaan wat van een rechter verwacht mag worden, namelijk een oordeel vellen op basis van de wet en alle naar voren gekomen feiten en omstandigheden na afweging van alle betrokken belangen. Ik zie dan ook geen enkele grond voor verontrusting."

Beoordelaar 2:

"In feite kan mijn commentaar relatief kort zijn. Vanuit ons onderzoek, de 31 bekeken zaken, meen ik te kunnen stellen dat er op dit specifieke terrein geen reden tot zorg is over de kwaliteit van de strafrechtpleging als zodanig. Het is belangrijk deze beperking aan te brengen in een eventueel commentaar, omdat ik natuurlijk niet voor andere elementen van de strafrechtpleging kan spreken.(...).

Op de tweede plaats kan worden vastgesteld, als het gaat om een "overall reactie" op het onderzoek, dat op bepaalde punten de motivering door de rechtbanken scherper had gekund. Dit hebben we ook tot uitdrukking gebracht in de betreffende vragenformulieren. Het gaat hier echter niet om een structureel beeld dat tot verontrusting aanleiding zou moeten geven."

Het lijkt overbodig om aan dit oordeel nog iets toe te voegen. Overdaad schaadt.

Bijlage 1

De cijfers van Zembla

Het eerste overzicht vermeldde de onvoorwaardelijke taakstraffen opgelegd in combinatie met een onvoorwaardelijke

vrijheidsstraf gelijk aan de duur van het voorarrest, per jaar vonnis en zwaarste feit waarvoor schuldig verklaard.

Taakstraffen in eerste aanleg opgelegd door de rechter, per jaar van uitspraak, voorwaardelijk / onvoorwaardelijk, en al of niet combinatie met onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (ongeacht eventuele combinatie met andere straffen dan onvoorwaardelijke vrijheidsstraf)

	2003	2004	2005	2006
onvoorwaardelijk / deels voorwaardelijk	32.338	35.675	38.892	41.058
waarvan:				
niet in combinatie met onvoorw. vrijheidsstraf	30.633	33.731	36.602	38.674
met onvoorw. vrijheidsstraf voor de duur van het voorarrest (\pm 2 dagen)	1.168	1.390	1.664	1.746
met onvoorw. vrijheidsstraf boven het voorarrest (\pm 2 dagen)	488	476	563	598
met onvoorw. vrijheidsstraf, duur VA onbekend	49	78	63	40
geheel voorwaardelijk	999	1.056	1.637	2.600
totaal taakstraffen in eerste aanleg opgelegd	33.337	36.731	40.529	43.658

bron OMDATA

**Onvoorwaardelijke taakstraffen opgelegd in combinatie met onvoorwaardelijke vrijheidsstraf,
gelijk aan de duur van het voorarrest, per jaar vonnis en zwaarste feit waarvoor schuldig verklaard**

zwaarste feit waarvoor schuldig verklaard	2003	2004	2005	2006
misdrijven tegen het leven	73	84	74	75
waarvan: moord (Sr 289)	2	-	1	-
poging moord (Sr 289)	3	1	5	5
doodslag (Sr 287, 288)	1	-	3	1
poging doodslag (Sr 287, 288)	67	83	65	69
mishandeling	121	120	185	197
waarvan: eenvoudige mishandeling (Sr 300, 301)	29	19	21	21
zware mishandeling (Sr 302, 303)	70	71	91	82
poging zware mishandeling (Sr 302, 303)	22	30	73	94
zedemisdrijven	38	71	53	53
waarvan: verkrachting (Sr 242)	12	14	17	9
poging verkrachting (Sr 242)	-	2	1	1
aanranding (Sr 246)	2	10	7	9
poging aanranding (Sr 246)	1	-	1	-
zedemisd. anders dan aanranding / verkrachting	22	45	27	34
poging zedemisd. anders dan aanranding / verkrachting	1	-	-	-
anders dan misd. tegen het leven / mishandeling / zedemisd.	933	1.108	1.346	1.412
zwaarste feit veroordeling niet te bepalen (registratie onduidelijk)	3	7	6	9
totaal onv. taakstraffen met onv. vrijheidsstraf gelijk aan duur van voorarrest	1.168	1.390	1.664	1.746

bron OMDATA

Het tweede overzicht vermeldde de onvoorwaardelijke taakstraffen opgelegd zonder onvoorwaar-

delijke vrijheidsstraf, per jaar van uitspraak en zwaarste feit waarvoor schuldig verklaard.¹

Taakstraffen in eerste aanleg opgelegd door de rechter, per jaar van uitspraak, voorwaardelijk / onvoorwaardelijk, en al of niet combinatie met onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (ongeacht eventuele combinatie met andere straffen dan onvoorwaardelijke vrijheidsstraf)

	2003	2004	2005	2006
onvoorwaardelijk / deels voorwaardelijk	32.338	35.675	38.892	41.058
waarvan: in combinatie met onvoorw. vrijheidsstraf	1.705	1.944	2.290	2.384
niet in combinatie met onvoorw. vrijheidsstraf	30.633	33.731	36.602	38.674
geheel voorwaardelijk	999	1.056	1.637	2.600
totaal taakstraffen in eerste aanleg opgelegd	33.337	36.731	40.529	43.658

bron OMDATA

¹ Bij de overzichten is mondeling een uitgebreide uitleg en toelichting gegeven.

**Onvoorwaardelijke taakstraffen opgelegd zonder onvoorwaardelijke vrijheidsstraf,
per jaar vonnis en zwaarste feit waarvoor veroordeeld**

zwaarste feit waarvoor schuldig verklaard	2003	2004	2005	2006
misdrijven tegen het leven	249	248	274	197
waarvan: moord (Sr 289)	1	1	2	1
poging moord (Sr 289)	10	11	10	10
doodslag (Sr 287, 288)	4	2	3	3
poging doodslag (Sr 287, 288)	234	234	257	183
misd. tegen het leven anders dan moord / doodslag	-	-	2	-
mishandeling	4.205	4.968	5.699	6.323
waarvan: zware mishandeling (Sr 302, 303)	254	227	220	248
poging zware mishandeling (Sr 302, 303)	1.228	1.284	1.252	1.344
eenvoudige mishandeling (Sr 300, 301)	2.721	3.457	4.227	4.730
poging eenvoudige mishandeling (Sr 300, 301)	1	-	-	1
vechterij (Sr 306)	1	-	-	-
zedemisdrijven	663	699	761	830
waarvan: verkrachting (Sr 242)	57	63	63	45
poging verkrachting (Sr 242)	12	12	5	6
aanranding (Sr 246)	194	209	212	216
poging aanranding (Sr 246)	1	8	5	6
zedemisd. anders dan aanranding / verkrachting	396	403	473	556
poging zedemisd. anders dan aanranding / verkrachting	3	4	3	1
anders dan misd. tegen het leven / mishandeling / zedemisd.	25.232	27.525	29.658	31.102
zwaarste feit veroordeling niet te bepalen (registratie onduidelijk)	284	291	210	222
totaal onvoorw. taakstraffen opgelegd in 1e aanleg	30.633	33.731	36.602	38.674

bron OMDATA

Daarnaast beschikte de redactie over een beknopt overzicht (1 A4-tje) van het OM, gebaseerd op CJIB-gegevens, van het (globaal) aantal keren waarin in de jaren 2003 tot en met 2006 meerdere taakstraffen werden aangeboden/opgelegd aan een en dezelfde persoon. De CJIB-gegevens met betrekking tot taakstraffen zien uitsluitend op meerderjarigen omdat het

CJIB geen rol speelt bij de tenuitvoerlegging van taakstraffen aangeboden/opgelegd aan jeugdigen. In het overzicht werd vervolgens ingegaan op een aantal meer uitzonderlijke gevallen uit het peiljaar 2006, te weten de gevallen waarin 4 of meer taakstraffen werden aangeboden/opgelegd aan een en dezelfde persoon.

Bijlage 2

Aanwijzing Taakstraffen

Aanwijzing Taakstraffen	
Categorie	Strafvordering
Rechtskarakter	Aanwijzing i.d.z.v. art. 130 lid 4 wet RO
Afzender	College van procureurs-generaal
Adressaat	Hoofden van de parketten
Registratienummer	2001A003
Datum vaststelling	09-01-2001
Datum inwerkingtreding	01-02-2001, van de wijzigingen 01-04-2003 en 15-07-2004
Geldigheidsduur	01-02-2005, verlengd tot 01-01-2009
Publikatie in Stcrt	2001, 28, 2001, 34V, 2003, 41 en 2004, 121
Vervallen	Aanwijzing Taakstraffen 2000A002 Brief inzake implementatie taakstrafbeleid d.d. 07-02-1996 Brief van PG-portefeuillehouder executie d.d. 10-04-1996 inzake onbetaalde arbeid voor arbeidsongeschikten ATAN richtlijn
Relevante beleidsregels	Kader voor strafvordering en aanwijzing executie (vervangende) vrijheidsstraffen, taakstraffen, geldboetes en schadevergoedings- en ontnemingsmaatregelen (2003A011)
Wetsbepalingen	Wet van 07-09-2000 tot wijziging van het Wetboek Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten omtrent de straf van onbetaalde arbeid ten algemene nutte (taakstraffen), met name de art. 22c-22k en art. 74 van Wetboek van Strafvordering
Jurisprudentie	-
Bijlage(n)	-

Achtergrond

Op 1 februari 2001 is de Wet Taakstraffen in werking getreden. Met het in werking treden van deze wet is de hoofdstraf 'het verrichten van onbetaalde arbeid ten algemene nutte' (ATAN) vervangen door de taakstraf. De taakstraf onderscheidt zich van ATAN doordat zij niet uitsluitend bedoeld is als vervanging van korte gevangenisstraffen, maar een zelfstandige positie inneemt tussen de geldboete en de gevangenisstraf.

De taakstraf kan uit een werkstraf maar ook uit een leerstraf bestaan of uit een combinatie van beide. Anders dan bij ATAN kan de taakstraf

als transactie worden opgelegd. Behalve als zelfstandige hoofdstraf kan een taakstraf worden gecombineerd met een geldboete en/of een vrijheidsstraf voor zover het onvoorwaardelijk deel daarvan de zes maanden niet overstijgt.

Samenvatting

Deze aanwijzing en het Kader voor strafvordering van de Polaris Richtlijnen bevatten regels betreffende het aanbieden van een taakstraf als transactie en het requiren van een taakstraf ter zitting bij door volwassenen gepleegde delicten die onder de werking van een Polaris-richtlijn vallen.

Strafvordering

1. Uitgangspunten

Hoewel de wet allerlei nieuwe combinaties van hoofdstraffen mogelijk maakt, zal bij zaken die ter zitting worden aangebracht overeenkomstig de in het Kader voor strafvordering van de Polaris richtlijnen neergelegde gedachten in beginsel slechts één hoofdstraf behoren te worden gevorderd. Combinaties van hoofdstraffen of geheel of gedeeltelijk voorwaardelijke hoofdstraffen kunnen in specifieke situaties voorzien in de behoefte aan maatwerk. In de regel zijn dergelijke combinaties minder geschikt voor algemene en geobjectiverde uitgangspunten. Een uitzondering hierop is de combinatie van gevangenisstraf en taakstraf bij verdachten die voorlopige hechtenis hebben ondergaan.

Om in vergelijking met ATAN het toepassingsbereik van de taakstraffen te vergroten is in de Wet Taakstraffen het maximaal op te leggen uren taakstraf verhoogd naar 480. Dit geldt echter alleen voor die gevallen waarin een combinatie van werk- en leerstraf wordt opgelegd. Het maximum aantal uren werkstraf blijft 240 uur. Een leerstraf kan maximaal 480 uur bedragen. Een combinatie van beide kan eveneens maximaal 480 uur bedragen, waarvan dus niet meer dan 240 uur uit werkstraf mag bestaan.

De taakstraf is niet gekoppeld aan een vrijheidsstraf van een bepaalde duur. Er valt echter wel een tegenwaarde in dagen vrijheidsstraf af te leiden uit de bepalingen over de vervangende hechtenis te weten (maximaal) 1 dag per twee uur onuitgevoerde taakstraf. Voor de taakstraf zal een lineaire omrekenfactor gelden, die is afgeleid van de hiervoor genoemde tegenwaarde van 1 dag per twee uur. Anders gezegd: het Polaris-sanctiepuntenpunt, dat overeenkomt met een transactie of geldboete van € 22,- of een gevangenisstraf van één dag krijgt een derde tegenwaarde, namelijk twee uur taakstraf.

2. Positionering taakstraf

Op grond van de wet kan de taakstraf worden opgelegd ten aanzien van alle misdrijven en die overtredingen die met een vrijheidsstraf worden bedreigd. Dit impliceert dat er geen taakstraf kan worden opgelegd bij overtredingen waar alleen een geldboete op staat. Deze uitzondering speelt in de onderhavige aanwijzing geen rol, omdat dit voor geen van de delicten die onder de Polaris-richtlijnen het geval is. De wettelijke positionering van de taakstraf tussen vrijheidsstraf en geldboete zal in het strafmaatbeleid tot uitdrukking moeten komen. Dat wil zeggen, dat de taakstraf in de plaats kan komen van zowel een korte vrijheidsstraf als van een wat hogere geldboete. Voorts zijn de Polaris richtlijnen uitgebreid met twee strafmodaliteitsgrenzen. Naast de (geld)-transactiegrens komt er een taakstraftransactiegrens en een grens tussen taakstraf en gevangenisstraf als eis ter zitting.

In de wet wordt voor de transactie een maximum genoemd van 120 uur taakstraf. Bij een tegenwaarde van 2 uur per sanctiepuntenpunt komt de taakstraftransactiegrens te liggen bij 60 sanctiepunten.

Voor de ondergrens van de transactie wordt aangesloten bij de praktijk van het jeugdstrafrecht en de ATAN waarin taakstraffen van 40 uur een bekend verschijnsel zijn en in een behoefte voorzien. Als ondergrens voor het aanbieden van een taakstraftransactie wordt de grens derhalve gelegd bij 20 sanctiepunten. Dit past ook bij het karakter van de taakstraf die niet alleen bedoeld is als vervanger van gevangenisstraf maar ook ter vervanging van de hogere geldboete. Omdat er op zich geen reden is de geldtransactiegrens te verlagen betekent dit dat in zaken waarin het aantal sanctiepunten 20 à 30 bedraagt er afhankelijk van de aard van de gepleegde delicten en de omstandigheden van de verdachte gekozen zal kunnen worden tussen een geld- of taakstraf-transactieaanbod. In het bijzon-

der in zaken, waar een gevangenisstraf als te zwaar wordt gezien, maar een geldboete vanwege de financiële positie van de verdachte geen reële optie is, zal de taakstraf een bruikbaar alternatief zijn.

De grens tot waar in beginsel een taakstraf ter zitting geëist dient te worden (mits er geen sprake is van een contra-indicatie – zie hieronder –) valt samen met het wettelijk maximum voor de taakstraf als werkstraf: 240 uur of 120 sanctiepunten. Door haar persoonsgerichte karakter leent de leerstraf zich evenmin als de voorwaardelijke straf voor opname in een richtlijn. Boven de werkstrafgrens van 120 sanctiepunten zal daarom gelden dat in beginsel een onvoorwaardelijke gevangenisstraf geëist moet worden tenzij er een indicatie is voor een leerstraf of gecombineerde leer- en werkstraf. Die indicatie zal er overigens ook dienen te zijn als in zaken met minder dan 120 sanctiepunten wordt overwogen een leerstraf te eisen of als transactie aan te bieden.

Ondergrens taakstraftransactie	20 sanctiepunt	40 uren
Bovengrens geldboetetransactie	30 sanctiepunt	€ 650,-
Bovengrens taakstraftransactie	60 sanctiepunt	120 uren
Bovengrens werkstraf	120 sanctiepunt	240 uren
Bovengrens taakstraf (werk- en leerstraf)	240 sanctiepunt	480 uren

3. Contra-indicaties

Voor een taakstraf komen in beginsel niet in aanmerking;

- verdachten van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven; (NB aangezien art. 74 WvSr slechts een transactie toelaat bij delicten waarop niet meer dan 6 jaar gevangenisstraf is gesteld, zal de taakstraf als transactie hier in veel gevallen al wettelijk zijn uitgesloten);
- verdachten, die reeds meer dan 1 keer een taakstraf kregen opgelegd of als transactie hebben ondergaan;
- verdachten, die weigeren de door hen aangerichte schade te vergoeden of mee te werken aan schadebemiddeling;
- verdachten die vanwege psychische of psychi-

atrische problematiek niet in staat zijn de taakstraf naar behoren te verrichten;

- verdachten, die vanwege ernstige verslavingsproblematiek niet in staat zijn de taakstraf naar behoren te verrichten;
- verdachten, die niet instemmen met een taakstraf;

Toelichting

Alhoewel instemming van de verdachte met de taakstraf niet wettelijk vereist is, is het wel een uitgangspunt voor toepassing van deze strafmodaliteit, aangezien de kans van slagen van een taakstraf te klein is bij een verdachte die een dergelijke straf niet wenst te ondergaan. Het is echter niet noodzakelijk dat de verdachte zelf, ten overstaan van de officier van justitie kenbaar heeft gemaakt de taakstraf te willen verrichten. De instemming kan ook blijken uit hetgeen hierover bij de reclassering of de raadsman van de verdachte bekend is.

- illegale vreemdelingen²;
- verdachten zonder vaste woon- of verblijfplaats in Nederland.

Ook kan als contra-indicatie gelden dat tegen betrokkene nog andere strafzaken open staan.

4. Schadevergoeding aan slachtoffers

De in het Kader voor strafvordering beschreven schaderegeling is ook van toepassing als wordt overwogen een taakstraf als transactie aan te bieden. Dat houdt in, dat vergoeding van schade als aanvullende voorwaarde bij het transactie-aanbod moet worden gesteld, als er nog schade moet worden vergoed.

5. Officiers-zittingen model bij het aanbieden van taakstraftransacties

Aan het aanbieden van een taakstraftransactie zal een persoonlijk onderhoud met een officier van justitie vooraf dienen te gaan. Met het zogenaamde Officiersmodel zijn goede ervaringen opgedaan in het jeugdstrafrecht en bij het

² Deze contra-indicatie wordt versterkt door het feit dat een illegale vreemdeling zich niet met een volgens de Wet op de identificatieplicht geldig legitimatiebewijs kan legitimeren. SRN kan dan niet vaststellen of degene die de taakstraf gaat uitvoeren ook degene is die de taakstraf opgelegd heeft gekregen. Indien degene die de taakstraf gaat uitvoeren een ander is dan de persoon die de taakstraf opgelegd heeft gekregen, stuurt SRN de zaak terug naar het OM ter verdere afdoening. Als uitzondering op de regel is soms een op de persoon toegesneden voorziening mogelijk. Te denken valt bijvoorbeeld aan vreemdelingen die van legaal naar illegaal veranderen, zoals een uitgeprocedeerde asielzoeker. Voor wat betreft de status van de asielzoeker is het raadzaam contact op te nemen met de IND.

experiment in Amsterdam met sociale zekerheidsfraude. Taakstrafzaken lenen zich niet voor een louter schriftelijke afdoening. De hoofdofficier heeft wel de mogelijkheid om een senior-parketsecretaris ex art. 126 R.O. op te dragen de taakstraftransactie aan te bieden.

De hoofdofficier draagt zorg voor een arrondissementaal overleg met alle betrokken partijen waarin afspraken met de politie en reclassering worden gemaakt en de procedure wordt vastgelegd die bij het aanbieden van taakstraftransacties zal worden gevolgd. Daarbij dient aandacht te worden besteed aan:

- het in een zo vroeg mogelijk stadium – bij voorkeur als de verdachte zich nog op het politiebureau bevindt – beoordelen of hij of zij mogelijk in aanmerking komt voor een taakstraf transactie;
- de rol van de reclassering;
- de positie van het slachtoffer.

In een uitnodiging voor een officierszitting wordt aangegeven, dat alsnog een dagvaarding kan volgen, indien tijdens de zitting (toch) sprake blijkt te zijn van een of meer contra-indicatie(s) tegen een taakstraf. Verder wordt een verdachte in de uitnodiging gewezen op het feit dat hij zich kan laten bijstaan door een raadsman.

6. Uitvoering taakstraffen

Bij het aanbieden van de taakstraftransactie door het OM via Officiers-zittingen wordt expliciet uitgegaan van een uitvoering van de taakstraf op werkdagen dan wel dagen, vallend buiten het weekend. De verdachte dient de aanwijzingen van de reclassering hieromtrent op te volgen. Het al dan niet aanwezig zijn van een geobjectiveerde grond om de taakstraf in het weekend uit te voeren (b.v. het (vooruitzicht op) verlies van een baan) wordt door de reclassering bij de intake met de verdachte besproken. Het oordeel van de reclassering dient gemotiveerd te worden vastgelegd. Verslaglegging door de reclassering is van belang voor de vraag welke gevolgen het

OM verbindt aan eventuele niet-nakoming van de transactievoorwaarde binnen de daarvoor beschikbare termijn (art 74 lid 4 Sr). Voor de tenuitvoerlegging van een door een rechter opgelegde taakstraf geldt hetzelfde uitgangspunt als bij een door het OM aangeboden taakstraftransactie: de taakstraf dient op doordeweekse dagen te worden uitgevoerd en de veroordeelde dient de aanwijzingen, gegeven door de reclassering, hieromtrent op te volgen, tenzij een geobjectiveerde grond zich tegen een dergelijke uitvoering verzet (bijvoorbeeld: – het vooruitzicht – op het verlies van een baan). De reclassering dient het al dan niet aanwezig zijn van een geobjectiveerde grond voor de tenuitvoerlegging van de taakstraf in het weekend met de veroordeelde te bespreken. Bij de intake dient het oordeel van de reclassering gemotiveerd te worden vastgelegd. Verslaglegging door de reclassering is van belang bij de beoordeling van de vraag of het OM de tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis beveelt, indien de veroordeelde de taakstraf niet aanvangt, dan wel wanneer de uitvoering van de taakstraf is mislukt (art. 22g lid 1 Sr).

Toelichting:

Het aanbod van doordeweekse projectplaatsen is ruim voorhanden, terwijl weekendplaatsen moeilijker te realiseren zijn. De reclassering wordt in toenemende mate geconfronteerd met verdachten/ veroordeelden, die niet bereid zijn om op doordeweekse dagen een taakstraf uit te voeren, ook als daar naar het oordeel van de reclassering geen geobjectiveerde grond voor bestaat, terwijl tegelijkertijd de druk op de taakstrafcapaciteit in de weekenden onverminderd groot is.

7. Strafvordering

Zie tevens het Kader voor Strafvordering (Polaris-richtlijnen).

Overgangsrecht

De beleidsregels in deze aanwijzing hebben gelding vanaf de datum van inwerkingtreding.

Bijlage 3

Afgedane strafzaken 2006

Zwaarste delict in zaak	Aantal strafzaken ^a	Aantal schuldigverklaringen	Aantal taakstraffen	% taakstraf t.o.v. schuldigverklaring	% delict in totaal taakstraffen
Geweld					
Moord ^c	133	74	0	0	0,0
Poging tot moord ^c	355	163	5	3	0,0
Doodslag ^c	94	51	0	0	0,0
Poging tot doodslag	1.819	790	270	34	0,6
Zware mishandeling	1.009	453	281	62	0,6
<i>Totaal</i>	3.410	1.531	556	36	1,3
Zeden					
Verkrachting	512	263	60	23	0,1
Poging tot verkrachting	44	23	7	30	0,0
Aanranding	567	411	247	60	0,6
Ontucht	202	288	172	60	0,4
<i>Totaal</i>	1.325	985	486	49	1,1
Totaal 'ernstige misdrijven'	4.735	2.516	1.042	41	2,4
Totaal alle delicten	146.246 ^b	127.839 ^b	43.643 ^b	34	100

a De delictclassificatie is bij deze kolom gebaseerd op de tenlastelegging, niet o.b.v. het zwaarste bewezen delict. Dit omdat deze kolom ook zaken bevat die later met vrijspraak eindigen.

b Dit totaal is groter dan in Criminaliteit en Rechtshandhaving 2006 (CBS/WODC), met name vanwege een groep 'voegingen ter zitting'.

c Cijfers uit OMData gecorrigeerd voor gevonden bestandsfouten (zie paragraaf 3.2.1 en tabel 3.2)

In totaal zijn in 2006 bijna 150.000 strafzaken door de rechter in eerste aanleg afgedaan. Daarvan betroffen ruim 2.500 (1,7%) schuldigverklaringen voor een 'ernstig misdrijf' in de door ons gedefinieerde zin.³ In ongeveer 41% daarvan (1.042 zaken) werd een taakstraf opgelegd. Naar verhouding gebeurde dit laatste vaker bij zedendelicten (49%) dan bij geweldsdelicten (36%). Er zijn grote verschillen zichtbaar tussen de delicten. Bij moord en doodslag komt de taakstraf niet voor. Dat is wel het geval bij poging tot moord, respectievelijk doodslag (3%

en 34%). Bij aanranding en zware mishandeling wordt relatief vaak taakstraf opgelegd. Vermelding verdient dat alle ter zake van een 'ernstig misdrijf' opgelegde taakstraffen in tal slechts 2,4% uitmaken van alle in 2006 opgelegde taakstraffen.

Verder valt bij een vergelijking van het aantal zaken met het aantal schuldigverklaringen op dat er bij de ernstige misdrijven relatief weinig schuldigverklaringen lijken te zijn. Dat heeft maar voor een deel te maken met vrijspraken e.d. Veeleer speelt hier dat het zwaarste ten

³ De andere strafzaken hebben betrekking op andere wetten dan het Wetboek van Strafrecht (Wet Wapens en Munitie, Wet Economische delicten, Opiumwet, Wegenverkeerswet, en Overig). Daarnaast laat onze indeling van 'ernstige misdrijven', als gezegd, de eenvoudige mishandelingen (ongeveer 11.700 zaken) buiten beschouwing.

laste gelegde feit (bepalend voor de kolom strafzaken) vaak zwaarder is dan het zwaarste uiteindelijk bewezen verklaarde feit (bepalend voor de kolom: schuldigverklaringen). Een zaak waarin moord of doodslag ten laste wordt gelegd en uiteindelijk veroordeling 'slechts' plaatsvindt voor daarnaast ten laste gelegde zware mishandeling, verschuift dus naar een andere regel in de tabel. En een zaak, waarin zware mishandeling ten laste is gelegd, maar de veroordeling plaatsvindt voor eenvoudige mishandeling, komt wel bij de geweldszaken in de kolom 'strafzaken', maar niet meer in de kolom 'schuldigverklaringen'. Eenvoudige mishandeling valt immers buiten onze definitie van ernstige misdrijven. Deze zaken zijn vanzelfsprekend nog wel opgenomen in het totaal van alle delicten. Door deze verschuivingen kan het ook gebeuren dat er in 2006 288 schuldigverklaringen voor ontucht waren tegenover slechts 202 zaken. Dit komt door zaken waarbij oorspronkelijk verkrachting of aanranding ten laste was gelegd, maar uiteindelijk 'slechts' ontucht door de rechter bewezen werd geacht.

Bijlage 4

Opgevraagde informatie

Om aard en omstandigheden in kaart te brengen zijn deze zaken aan de hand van de volgende stukken nader bestudeerd:

- vonnis
- dagvaarding en telastelegging
- eis (schriftelijke vordering) van de o.v.j.
- proces-verbaal van de terechtzitting
- advies reclassering/raad voor de kindbescherming
- pro justitia-rapportage
- uittreksel justitiële documentatie
- vragenformulier ingevuld door OM en ZM.

Het vragenformulier is hierna afgedrukt.

VRAGENFORMULIER TAAKSTRAFFEN

1. Het parket licht het dossier/de stukken en vult het OM deel digitaal in.
2. Het parket mailt vervolgens het digitale vragenformulier naar: a.w.m.van.der.heijden@om.nl en naar: g.paulides@rechtspraak.nl
3. Het parket verzendt afdrukken van het ingevulde vragenformulier vergezeld van kopieën van (voorzover aanwezig) de volgende stukken:
 - Het vonnis
 - De dagvaarding en eventueel de gewijzigde tenlastelegging
 - De schriftelijke vordering (eis) van de OvJ
 - Proces-verbaal van de terechtzitting
 - Advies reclassering/RvdK en/of Pro Justitiarapportage (FDP/NIFP)
 - Uittreksel Justitiële Documentatie (uit het strafdossier)

Verzenden zowel naar:

College van procureurs-generaal
afdeling Handhavingsbeleid
Postbus 20305
2500 EH Den Haag

als ook naar:

Raad voor de Rechtspraak
Strafbureau LOVS
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

4. De Rechtspraak vult haar deel van het vragenformulier in.
5. De Rechtspraak mailt tenslotte het digitale vragenformulier naar: g.paulides@rechtspraak.nl en naar: a.w.m.van.der.heijden@om.nl

In te vullen door OM		In te vullen door ZM: ter aanvulling of correctie
Naam respondent:		
Telefoonnummer:		
1 Arrondissement?		
2 Parketnummer zaak? (1e aanleg)		
3 Forum? (Kinderrechter, PR, MK of MK-jeugd)		
4 Was er sprake van een minderjarige verdachte?		
5 Leeftijd verdachte t.t.v. het delict		
6 Datum vonnis? (dag-maand-jaar)		
6a Vonnis onherroepelijk? (Nee/Ja)		
7a Zo ja door wie? (OvJ, verdachte of beiden)		
7b Is het hoger beroep ingetrokken?		
7c Is er al een onherroepelijke uitspraak?		
7d Indien er een arrest is, is de straf daarin hoger, gelijk of lager dan het vonnis.		
8 Hoeveel feiten tenlastegelegd?		
9 Zwaarste tenlastegelegde feit = feit met de hoogste stafbedreiging - omschrijving in woorden bv. poging doodslag - vermelden kwalificatie, inclusief subsidiair etc.	Feit 1: Primair, omschrijving + artikelen: Subsid., omschrijving + artikelen:	
10 Overige tenlastegelegde feiten - in volgorde van ernst	Feit 2: Primair, omschrijving + artikelen: Subsid., omschrijving + artikelen: Feit 3: Primair, omschrijving + artikelen: Subsid., omschrijving + artikelen:	
11 Voor hoeveel feiten is de dader veroordeeld?		
12 Zwaarste feit waarvoor veroordeeld - omschrijving in woorden bv. poging doodslag - vermelden kwalificatie, inclusief subsidiair etc.	Feit 1: Primair, omschrijving + artikelen: Subsid., omschrijving + artikelen:	
13 Overige feiten waarvoor veroordeeld - in volgorde van ernst	Feit 2: Primair, omschrijving + artikelen: Subsid., omschrijving + artikelen:	

	In te vullen door OM	In te vullen door ZM: ter aanvulling of correctie
14	Lag er een advies van de Reclassering of de Raad voor de Kinderbescherming op een pro justitiarapportage. Zo ja , aangeven van welke instantie	
15	Hield het advies een taakstraf in? Zo ja , betrof het een werkstraf of een leerstraf of beide?	
16	Is negatief geadviseerd over een vrijheidsstraf?	
17	Is geadviseerd tot een voorwaardelijke vrijheidsstraf met bijzondere voorwaarden? Zo ja , welke bijzondere voorwaarden?	
18	Dictum in te vullen door ZM	
STRAFFEN		
19	Eis ; onvoorwaardelijke taakstraf? (Nee/Ja)	
19a	Zo ja, soort taakstraf (werkstraf, leerstraf of beide) en duur taakstraffen (per soort)	
20	Eis ; (deels of geheel) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf?	
20a	Zo ja, soort vrijheidsstraf en duur onvw. (deel van de) vrijheidsstraf	Gevangenisstraf: Principale hechtenis: Jeugddetentie:
21	Eis ; (deels of geheel) onvoorwaardelijke vrijheidsbenemende maatregel? (Nee/Ja)	
21a	Zo ja, soort vrijheidsbenemende maatregelen en duur onvw. deel vrijheidsbenemende maatregel	ISD: PIJ: TBS:
22	Eis ; overige straffen en maatregelen (soort en omvang)	
23	Hoe verhoudt de eis zich tot de Aanwijzing Taakstraffen?	
Vonnissen		
24	Vonnissen ; onvoorwaardelijke taakstraf? (Nee/Ja)	
24a	Zo ja, soort taakstraf (werkstraf, leerstraf of beide) en duur taakstraffen (per soort)	
25	Vonnissen ; (deels of geheel) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf? (Nee/Ja)	
25a	Zo ja, soort vrijheidsstraf en duur onvw. (deel van de) vrijheidsstraf	Gevangenisstraf: Principale hechtenis: Jeugddetentie:
26	Vonnissen ; (deels of geheel) onvoorwaardelijke vrijheidsbenemende maatregel? (Nee/Ja)	
26a	Zo ja, soort vrijheidsbenemende maatregelen en duur onvw. deel vrijheidsbenemende maatregelen	ISD: PIJ: TBS:
27	Vonnissen ; overige straffen en maatregelen (soort en omvang)	

	In te vullen door OM	In te vullen door ZM: ter aanvulling of correctie
28 Is voorlopige hechtenis ondergaan? (Nee/Ja)		
28a Zo ja: aantal dagen VH ondergaan		
29 Is de duur van de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf korter dan of gelijk aan de ondergane VH?		
30 Is de ondergane VH op andere wijze verdisconteerd in het vonnis (bv. via aftrek van een aantal uren van de taakstraf)		
31 Pleegde de dader het delict alleen of met anderen?		
Indien met anderen		
31a Met hoeveel anderen? (aantal mededaders en medeplichtigen)		
31b Omschrijf het aandeel van de dader waar het hier om gaat en geef in elk geval aan of deze een meeloper was of een leidende rol had		
31c Welke straffen en/of maatregelen hebben de 'anderen' gekregen?		
32 Welke strafvermeerderende of strafverminderende omstandigheden speelden bij de eis een rol?		
33 Speelde het tijdsverloop in de strafzaak een rol bij de eis?		
34 Zijn er overige gegevens die voor het verklaren van de eis van belang kunnen zijn?		
35 Welke strafvermeerderende of strafverminderende omstandigheden zijn in de strafmotivering van het vonnis vermeld?		
36 Speelde het tijdsverloop in de strafzaak een rol bij de strafoplegging?		
37 Zijn er overige gegevens die voor het verklaren van de strafoplegging van belang zijn?		
38 Korte geanonimiseerde beschrijving van de belangrijkste feiten, gedragingen en omstandigheden, die een compleet beeld schetsen van de zaak en de rol van de dader daarin		

Bijlage 5

De strafindicator

Bij de berekening van de in paragraaf 3.2 vermelde strafindicator per zaak spelen de in tabel 3.7 vermelde kenmerken op de gebieden dader/delict, motivering rechter en omgeving rechter een rol. De score per kenmerk wordt bepaald, zoals in de onderstaande tabel aangegeven. Als voorbeeld gebruiken we casus 13 uit hoofdstuk 5. Binnen elk gebied worden de scores van de diverse kenmerken ongewogen opgeteld. Vervolgens tellen we per zaak hoe vaak de scores op elk van de drie gebieden positief, neutraal (0) of negatief zijn. Vervolgens combineren we de resultaten op de drie gebieden. Daartoe tellen we een positieve score op elk gebied als +1, een 0-score als 0 en een negatieve als -1. Opgeteld over de drie gebieden krijgen,

we dan dus scores, die variëren tussen -3 (als alle drie gebieden een negatieve score laten zien) tot +3 (op alle gebieden een positieve score). De totaalscore geeft dus aan in hoeverre de kenmerken van de zaak op de drie verschillende gebieden aanwijzingen geven voor strafverzwaring dan wel -verlichting. Hoe hoger de totaalscore, hoe meer aanwijzingen voor strafverzwaring er in de gegevens over de gebruikte kenmerken besloten liggen.

Bij optelling van alle scores over de verschillende gebieden zonder meer zou het gebied met de meeste onderscheiden kenmerken (dader/delict) impliciet het zwaarst wegen in de uitkomsten. Door de gehanteerde procedure wegen de drie geheel verschillende gebieden in de totaalscore

Voorbeeld van berekening strafindicator naar strafbeïnvloedende kenmerken op drie gebieden: casus 13 uit hoofdstuk 5 (pagina 54)

Gebied		Score op deelgebied	Score totaal
Dader/delict			
Leeftijd	18+	0	
Strafrechtelijk verleden	ja	+	
Bij zeden: mate van geweld	Chantage	+	
Gezagsrelatie dader/slachtoffer?	Ja	+	
Weerbaarheid slachtoffer?	Gelijk	0	
Leeftijd slachtoffer	Meerderjarig	0	
Aandeel dader in misdrijf	Enige dader	0	
Aandeel slachtoffer in misdrijf	Nee	0	
Totaal		+3	+
Motivering rechter			
Op gebied van persoon dader?	Ja, strafverzwarend	+	
Op gebied van ernst delict?	Ja, strafverzwarend	+	
		+2	+
Omgeving rechter			
Eis OM?	Ovs langer dan voorarrest	+	
Advies reclassering?	Geen advies straf	0	
Totaal		+1	+

in principe even zwaar. Dat geldt ook voor de onderliggende indicatoren per gebied. In wezen is de analyse gebaseerd op simpel 'tellen'. De uitkomsten geven dan ook niet meer dan een globaal antwoord op de vraag in hoeverre de hiervoor beschreven kenmerken van de zaken aanwijzingen geven in de richting van een zwaardere dan wel lichtere straf.

Op alle drie onderscheiden deelgebieden (dader/delict, motivering rechter en omgeving rechter) scoort deze zaak een +. Dit betekent dus een strafindicator van 3 in totaal.

Over de auteurs

Dr. Albert Klijn is werkzaam als adviseur wetenschappelijk onderzoek bij de afdeling Ontwikkeling van de Raad voor de rechtspraak en belast met de ontwikkeling en uitvoering van het onderzoeksprogramma.

Dr. Frank van Tulder is werkzaam als adviseur/onderzoeker bij de afdeling Ontwikkeling van de Raad voor de rechtspraak. Hij houdt zich bezig met de ontwikkeling en uitvoering van economisch en statistisch onderzoek en advisering op dit gebied.

Mr. Ralph Beaujean is als stafjurist verbonden aan het Landelijk Stafbureau Strafrecht van het Landelijk Overleg van de Voorzitters van de Strafsectoren (LOVS). Daarnaast is hij als secretaris van de Commissie Rechtseenheid betrokken bij initiatieven ter bevordering van de rechtseenheid. In dat kader ondersteunt hij de commissie bij het ontwikkelen van landelijke oriëntatiepunten voor straftoemeting

Drs. Toon van der Heijden is werkzaam als senior beleidsadviseur/onderzoeker bij de afdeling Handhavingsbeleid van het Parket-Generaal. Hij houdt zich bezig met onderzoek op het gebied van criminaliteitsontwikkeling en -bestrijding en de beleidsimplicaties voor het Openbaar Ministerie.

Mr. Gerdien Rodenburg is werkzaam als beleidsadviseur bij de afdeling Handhavingsbeleid van het Parket-Generaal en belast met de advisering over sanctietoepassingsbeleid en de uitvoering van beleid op het terrein van de tenuitvoerlegging van sancties.

Colofon

Raad voor de rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Deze gezamenlijk door Raad voor de rechtspraak en Openbaar Ministerie uitgebrachte publicatie verschijnt in het kader van het wetenschappelijk onderzoeksprogramma van de Raad voor de rechtspraak.

Uitgave daarvan betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Raad voor de rechtspraak weergeeft.

Voor leden van de rechterlijke organisatie en leden van het OM zijn gratis exemplaren beschikbaar, deze kunnen worden besteld bij:

Raad voor de rechtspraak
Secretariaat afdeling Ontwikkeling
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

De integrale tekst van dit rapport is gratis te downloaden van:
www.rechtspraak.nl/gerechten/Rvdr
Rubriek: Wetenschappelijk onderzoek

Vormgeving:
Inpladi, Cuijk

Druk:
OBT bv, Den Haag

Oplage:
2000 stuks

juni 2008

